

SAMORZĄD MIEJSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN

ZWIĄZKU MIAST POLSKICH

POŚWIĘCONY

SPRAWOM SAMORZĄDU MIAST I
SPRAWOM GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

WYDAWCA:

ZWIĄZEK MIAST POLSKICH

REDAKTOR:

HENRYK GROTOWSKI

RED. I ADM. WARSZAWA, MAZOWIECKA 7. TEL. 107-11.

Treść zeszytu maj 1925 r.:

	<i>Str.</i>
1) „Elpeo”: „Sprawy kultury w Samorządzie Warszawskim	379
2) Dr. I. Czuma: „Stosunek Samorządu do Państwa”	387
3) Prof. W. Krzyżanowski: „O polityce gospodarczej miast”	392
4) Skorowidz ustaw i rozporządzeń za czas od 1/III—30/IV—1925 r.	398
5) Skorowidz rzeczowy druków Sejmu za czas od 1/III—1/V—1925 r.	420
6) Kronika. Z życia miast	434
7) Kronika zagraniczna:	
a) Echo kongresu miast w Amsterdamie—R. Śląski	456
b) Kongres miast w Paryżu—R. Śląski	457
c) Statut Międzynarodowego Związku Miast—R. Śląski	461
8) Bibliografia zagraniczna	463
9) Wystawa Związku Miast Polskich i Pierwszy Zjazd Gospodarczy w Poznaniu 3—10 maja 1925 r.	481
10) Z książek. Zagadnienie ulic	488
11) Wspomnienie pośmiertne. Ś. p. Zenobjusz Borkowski +	490

Prenumerata	kwartalna	Zł.	9
„	półroczna		18
„	roczna		36
Pojedynczy zeszyt	miesięczny		3

Ceny ogłoszeń:	
1 strona za tekstem	Zł. 30
1/2 strony	„ 15
1 wiersz	„ 0,50
Zewnętrzna strona okładki	„ 100
Wewnętrzna	„ 80
Ustępstwo dla miast	10%.

Sprawy kultury w Samorządzie Warszawskim.

Za czasów okupacji niemieckiej, w jesieni 1916 roku, powstała w łonie Rady Miejskiej myśl utworzenia specjalnego wydziału, którego zadania polegałyby na utrzymaniu gminy na poziomie kultury ogólno-światowej, kierownictwie instytucjami, zmierzającymi ku temu celowi, oraz wspomaganiu tych instytucyj, które zadaniu temu służą i w ten sposób uzupełniają działalność gminy. Na mocy odnośnej uchwały Rady Miejskiej powołany został do życia z dn. 1 października tegoż roku Wydział X do Spraw Kultury. Do zakresu działalności jego włączono:

- 1) nadzór nad Zarządem Teatrów Miejskich i Szkołą Dramatyczną,
- 2) nadzór nad Muzeum Narodowym,
- 3) opieka nad Warszawskim Konserwatorjum Muzycznym,
- 4) sprawy kulturalne wogóle, w szczególności opieka nad muzeami, bibliotekami, czytelniami, teatrami oraz instytucjami i towarzystwami naukowo-oświatowymi.

Sprawami Wydziału kierowała Delegacja, składająca się z 6 członków, w tem 2 członków Magistratu, 2 radnych i 2 obywateli miasta. Delegacja decydowała kolegjalnie w sprawach znajdujących się na porządku dziennym, a przedstawianych jej przez zarządzającego Wydziałem w porozumieniu z przewodniczącym Delegacji. Pozatem członkowie Delegacji wykonywali bezpośrednią kontrolę nad poszczególnymi działaniami.

W latach wojny Wydział zmuszony był zadania swe ograniczać do minimum, a to ze względu na olbrzymie wydatki, jakie pociągała za sobą wzmoczona dobroczynność publiczna, walka z epidemjami, oraz świadczenia wojenne na rzecz okupantów. W maju 1918 r. przystąpiono do reformy Wydziału. Przedewszystkiem podzielono pracę Delegacji, której skład zwiększono o 2 członków. Utworzono szereg komisyj oddzielnych, a mianowicie:

- a) komisję gospodarczą teatrów do zarządu majątkiem teatralnym,
- b) komisję dramatyczną, mającą za zadanie nadzór artystyczny nad dramatem, komedią i farsą oraz opracowywanie projektów ulepszeń w teatrach,

c) komisję muzyczną, której powierzono opiekę nad rozwojem kultury muzycznej w Warszawie oraz poziomem wykonania w operze i operetce, jak również urządzenie koncertów popularnych i t. p., d) komisję czytelników i bibliotek dla opracowywania projektów szerzenia czytelnictwa wśród najszerzych warstw ludności, e) komisję muzealną, czuwającą nad rozwojem Muzeum Narodowego, f) komisję rozrywkę ludową, której zadaniem było dostarczanie godziwych rozrywek, organizowanie domów ludowych i t. p. Jednocześnie z powołaniem komisji zwinęto Zarząd Teatrów, powierzając jej czynności komisji gospodarczej teatrów.

Z powyższych komisji dotrwały do roku bieżącego jedynie komisja muzyczna i biblioteczna; inne, jak komisja teatralna i muzealna odpadły od Wydziału razem z wyodrębnieniem teatrów i Muzeum Narodowego. Natomiast z biegiem czasu powstała komisja malarstwa, rzeźby i sztuk pokrewnych (styczeń 1922 r.) oraz komisja wychowania fizycznego (wrzesień 1922 r.).

W maju 1923 r. Wydział Kultury jako taki został skasowany i wcielony jako Referat Kultury do Wydziału Szkolnego, który odtąd otrzymał nazwę Wydziału Oświaty i Kultury. Reforma powyższa, powodująca m. in. przekazanie niektórych agend b. Wydziału X (np. opieki nad miejską Szkołą Sztuk Zdobniczych i Malarstwa) innym działom nowego Wydziału, pozwoliła Referatowi Kultury rozszerzyć nieco swą działalność w innych kierunkach, tak, iż w chwili obecnej zakres jej przedstawia się jak następuje:

- 1) szerzenie kultury muzycznej,
- 2) „ wycieczek krajoznawczych,
- 3) organizowanie odczytów i obchodów,
- 4) udzielanie różnego rodzaju subwencji i pomocy,
- 5) zakup dzieł sztuki,
- 6) szerzenie kultury fizycznej.

Szerzenie kultury muzycznej.

Od początku istnienia Wydziału zespoły orkiestrowe milicji i straży ogniowej urządzały na placach miejskich koncerty popularne. Mając świadomość, że taka forma krzewienia kultury muzycznej wśród szerokich warstw ludności jest niedostateczna, Wydział postanowił rozszerzyć swą działalność w kierunku udostępniania koncertów i widowisk muzycznych, wzbudzania zamiłowania do muzyki za pomocą odczytów, pogadanek oraz przez udział bezpośredni w zespołach śpiewaczych, słowem—przez stwarzanie ognisk kultury muzycznej.

Koła śpiewacze, zapoczątkowane w 1919 r. w sześciu punktach

miasta, odrazu zdobyły sobie powodzenie i znaczną liczbę uczestników. Z biegiem czasu ilość ta stopniowo wzrastała i w sezonie 1922—23 roku dosięgła liczby 730 osób, zgrupowanych w 16-u kołach. W sezonie ubiegłym liczba kół została zmniejszona o pięć. Likwidacja kilku tych chórów została spowodowana względami oszczędnościowymi i załatwiona w ten sposób, iż 4 zespoły słabsze liczebnie zostały połączone w 2 większe, a IX koło — chór tramwajów miejskich — przejęła Dyrekcja Tramwajów. Takie załatwienie sprawy zmniejszyło szkody, wynikające z redukcji, do minimum. Pozostałe koła reprezentowały następujące dzielnice: I, II, III, IV i XII — śródmieście (aczkolwiek należą do nich mieszkańcy wszystkich prawie dzielnic), V — dzielnicę staromiejską, VI — jest zapoczątkowaniem miejskiego chóru reprezentacyjnego, VII—Pragę, VIII — Powiśle, X—Wolę, XV — okolice Elektoralfnej i Leszna.

Obecnie Wydział prowadzi 10 kół. W stadjum organizacji znajduje się Chór oratoryjny, mający na celu kultywowanie muzyki oratoryjnej i wypełnianie poważnej luki, jaka daje się odczuwać w Warszawie w porównaniu do małych, nawet miast na Zachodzie, które mają nieraz po kilka chórów, zdolnych do wykonywania oratorjów Bacha, Haendla i t. d.

Praca pedagogiczna w samych zespołach przedstawia się nader korzystnie. Wszystkie koła są obsadzone przez fachowych i doświadczonych pedagogów, traktujących tę pracę z wielkim zamiłowaniem i całkowitem poczuciem jej ważności. Kierownicy wszystkich chórów tworzą Radę Pedagogiczną Kół śpiewaczych Wydziału, której zadaniem i największą troską jest staranie, aby garnącej się do tych zespołów młodzieży dać istotne podstawy kultury muzycznej przez zastosowanie jaknajbardziej racjonalnych metod nauczania. Osiągnięty przez niektóre zespoły poważny poziom artystyczny pozwolił im z powodzeniem występować publicznie (doroczne popisy w Sali Rady Miejskiej oraz udział w koncertach, organizowanych przez Wydział lub przez różne instytucje społeczne).

Koncerty. Pierwszy koncert popularny, zorganizowany przez Wydział, dla młodzieży i klasy pracującej, odbył się w lutym 1920 r. w Sali Konserwatorium Muzycznego. Przepelniona sala świadczyła najlepiej o wielkim zainteresowaniu szerszej publiczności i o celowości tego rodzaju poczynań. Odtąd zaczyna się mozolna praca „urabiania” publiczności. Koncerty, urządane co niedziela, mimo odpowiednio prowadzonej propagandy i stosowania wszelkich możliwych udogodnień (np. dostarczania biletów do szkół) nie dawały pełnych sal. Dopiero poczynając od sezonu 1921 — 22 r., dzięki bardzo energicznie i coraz szerzej prowadzonej propagandzie, oraz podniesieniu i utrzymaniu do chwili obecnej programu, zarówno w doborze utworów jak i wykonawców, na poziomie wielkiej

sztuki, przełamano wkońcu bierny opór publiczności i zapewniono tym przedsięwzięciom powodzenie zupełne.

Opierając się na doświadczeniach poprzedniego roku, stwierdzających różny poziom umuzykalnienia publiczności, wprowadzono w r. 1922 drugi typ koncertów, a mianowicie koncerty dzielnicowe. Były one przeznaczone dla publiczności zupełnie nieprzyzwyczajonej do słuchania muzyki artystycznej i odbywały się w różnych punktach na krańcach miasta (Wola, Powązki, Stare Miasto i t. d.), dając rezultaty wcale zadawalające.

Strona organizacyjna koncertów dzielnicowych przedstawia się w ten sposób, iż dostarczeniem i urządzeniem lokalu oraz sprzedażą biletów zajmują się szkoły, czy też inne placówki kulturalne czy społeczne, które też otrzymują 97% czystego dochodu na zakup pomocy naukowych i t. p. Pozostałe 3% przypadają w udziale Wydziałowi jako zwrot kosztów administracyjnych.

Pragnąc zapewnić słuchaczom swych koncertów oraz uczestnikom Kół śpiewaczych możliwość wszechstronnego poznawania twórczości muzycznej, Wydział zorganizował przedstawienia operowe w Teatrze Wielkim po cenach niższych. Przedstawienia te, dawane początkowo (od listopada 1922 r. do czerwca 1923 r.) w odstęпах dwutygodniowych, zdobyły sobie tak wielkie powodzenie, iż w ubiegłym sezonie były urządzone co tydzień przy stale niemal wypełnionej sali. Oprócz tego odbyły się dla Wydziału ubiegłej zimy 2 przedstawienia muzyczne oraz 4 zwykłe w „Reducie”.

Wycieczki, odczyty i obchody.

Wycieczki krajoznawcze. W celu udostępnienia jaknajszerszym warstwom poznania osobliwości miasta Warszawy i najbliższych okolic, rozpoczęto w kwietniu 1923 roku organizowanie publicznych wycieczek do różnego rodzaju obiektów, jako to: zabytków historyczno - architektonicznych, wystaw, muzeów, placówek technicznych i techniczno - przemysłowych i t. p. W krótkim czasie wycieczki te zdobyły sobie wielkie powodzenie, stwierdzając tem samem użyteczność przedsięwzięcia, okazało się bowiem, iż liczba zgłoszeń na tego rodzaju wycieczki jest tak poważna, że ani wycieczki Tow. Krajoznawczego, ani Koła Akademickiego Krajoznawczego nie mogą jej w całości zaspokoić.

Kalkulację wycieczek przeprowadzano w ten sposób, aby dochody, pokrywając wydatki, dawały jeszcze małą nadwyżkę na pokrycie ewentualnego deficytu mniej uczęszczanych wycieczek.

Prócz urządzania własnych wycieczek Wydział pośredniczył, względnie udzielał wskazówek przy organizowaniu wycieczek przez różnego rodzaju instytucje, które w liczbie kilkudziesięciu zwracały się doń w tym celu.

Jako uzupełnienie wycieczek i w celu wykorzystania rozbudzonego przez nie zamiłowania do pożytecznego spędzania wolnego czasu, zorganizowano w ubiegłym sezonie szereg popularno - naukowych odczytów na ogólnie interesujące tematy z przeważnym jednak uwzględnieniem zagadnień z zakresu nauk przyrodniczych. Odczyty odbywały się w soboty wieczorem, w sali Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Jakkolwiek, dzięki trudnościom towarzyszącym każdemu zapoczątkowaniu, odczyty nie zdobyły sobie jeszcze takiego powodzenia, jak koncerty i wycieczki, niemniej przeto są wszelkie dane, pozwalające przypuszczać, iż, tak jak przy innych imprezach, i tu bierny opór publiczności zostanie w końcu przełamany i że odczyty Wydziału zdobędą sobie popularność i staną się nową, poważną placówką kulturalną.

Do liczby inowacyj ubiegłego sezonu należy organizowanie uroczystych obchodów w celu uczczenia zasłużonych Polaków i spopularyzowania ich działalności, jak również przypomnienia czy upamiętnienia ważniejszych faktów historycznych. Dotychczas odbyły się dwie takie uroczystości, a mianowicie: obchód setnej rocznicy urodzin Syrokomli i Ujejskiego, oraz poranek „Święto dzwonów“, poświęcony przypomnieniu tej roli, jaką dzwony odgrywają w życiu narodu, a nawiązujący do realnego faktu t. j. powrotu dzwonów, wywiezionych w swoim czasie do Rosji.

Powyższe przedsięwzięcia Wydziału mają niejako charakter imprez stałych. Z wyjątkiem Kół śpiewaczych, na których utrzymanie łoży Magistrat, wszystkie inne oparte są na zasadzie zupełnej samowystarczalności finansowej.

Cyfrowo działalność Wydziału w tej dziedzinie przedstawiała się w 2-ch ostatnich latach jak następuje:

Rodzaj imprezy	1922/23		1923/24	
	Ilość imprez	Ilość biletów wyd.	Ilość imprez	Ilość biletów wyd.
Koncerty w Konserwatorjum	28	17.000	33 ¹⁾	17.786
Koncerty dzielnicowe . . .	17	5.000	16	3.054
Przedstawienia operowe . .	11	—	28	20.282
„ w Reducie . . .	—	—	6	1.412
Odczyty i obchody	—	—	18	3.698
Wycieczki	87	3.837	121	3.601
Razem	143	25.837	222	49.838

1) W tem 3 koncerty w Filharmonji i 1 popis.

Subsydja i stypendja.

W zakresie subsydjowania instytucyj kulturalnych akcja Wydziału dotyczy głównie bibliotek i czytelń, jako instytucyj dostępnych dla najszerszych mas. Wydatna pomoc okazywana jest między innymi Bibliotece Publicznej oraz jej Filji, które to instytucje w czasie pamiętnego kryzysu z r. 1922 utrzymały się głównie dzięki pomocy miasta. Pozatem do liczby instytucyj, które otrzymują (względnie otrzyły w latach ubiegłych) stałą pomoc pieniężną ze strony Wydziału, należą: Wydział Czytelń przy Warszawskiem Tow. Dobroczyńności, Tow. Czytelń m. Warszawy, Warszawskie Tow. Naukowe, Kasa Pomocy im. Mianowskiego, Tow. Opieki nad zabytkami przeszłości, Stacja Meteorologiczna przy Warsz. Tow. Nauk. Prócz tego doraźną pomoc otrzyły niektóre teatry oraz Konserwatorium Muzyczne do czasu przejęcia go przez miasto. Ze swej strony Wydział domaga się od instytucyj subsydjowanych przedstawienia sprawozdań i dzięki temu rozciąga pewną kontrolę nad ich działalnością i poczynaniami. Niezależnie od powyższego wyznacza się specjalne stypendja w zakresie sztuk plastycznych, a mianowicie: 1) stypendjum im. J. Matejki dla malarza, ucznia Szkoły Sztuk Pięknych, 2) Stypendjum dla ucznia Szkoły Sztuk Pięknych, 3) i 4) stypendja dla uczniów Szkoły Rysunkowej i Szkoły Sztuki Stosowanej, i wreszcie 5) stypendjum im. arch. J. Dziekońskiego dla słuchacza Wydziału Architektury, poświęcającego się głównie studjowaniu architektury warszawskiej.

Zakup dzieł sztuki.

Drugą pozycję w zakresie popierania sztuk plastycznych stanowi zakup dzieł sztuki. Zapoczątkowany w r. 1920, był on wynikiem pewnych potrzeb kulturalno-artystycznych. W porównaniu bowiem z innymi stolicami europejskimi, siedziba władz miejskich, zarówno Rady jak i Magistratu, przedstawia się nader ubogo, sam zaś gmach oraz sale pod względem wyglądu zewnętrznego pozostawiają wiele do życzenia. Pragnąc choć w części zaradzić najbardziej rażącym brakom, wstawiano corocznie do budżetu Wydziału pewną kwotę na zakup dzieł sztuki. Zakupów dokonywano przeważnie na „Salonach dorocznych“ Zachęty, nabywając obrazy, wyroby ceramiczne i t. p. W r. 1923 zakupiono serję powiększeń zdjęć fotograficznych z widokami m. Warszawy, wydanych przez Ministerstwo W. R. i O. P. Pozatem, zgodnie z powziętą w r. 1919 decyzją co do umieszczenia w sali Dekerta jego popiersia, zakupiono w r. 1923 dwie bryły marmuru i powierzono wykonanie popiersia prof. Janowi Biernackiemu. W najbliższym czasie praca ta zostanie wykończoną, i sala Dekerta otrzy-

ma ozdobę w postaci pięknego popiersia z białego marmuru, udekorowanego pozłacanym brązem.

Szerzenie kultury fizycznej.

Do czasu skasowania delegacji kultury, sprawy, związane z szerzeniem kultury fizycznej, ześrodkowywały się w Komisji Wychowania Fizycznego. Na posiedzeniach jej, grupujących obok przedstawicieli odnośnych Wydziałów Magistratu, przedstawicieli wszystkich niemal organizacji sportowych stolicy, omawiano aktualności życia sportowego, opinjowano w sprawach udzielania przez Magistrat terenów na boiska i t. p. Realnym rezultatem działalności w tym zakresie było przyznanie terenów „Polonji“ i Rob. Klub. Sport. „Skra“ oraz boiska w Parku Skaryszewskim „Akademickiemu Zw. Sportowemu“. Prócz tego, już po zlikwidowaniu komisji, przyznano teren na Pradze „Tow. Przyjaciół Grochowa“. Poza tem popierano rozwój zamiłowania do sportu drogą udzielenia nagród na Zawody Wioślarskie w r. 1922, na Zawody „Święta Wisły“ w latach 1923 i 1924, oraz na międzynarodowe Zawody Akademickie w r. bież. Udzielono również subsydjum Polskiemu Komitetowi Igrzysk Olimpijskich na przygotowania do Olimpiady Paryskiej. W przyszłym roku budżetowym przewidywane jest rozszerzenie działalności Referatu przez utworzenie Kół gimnastycznych, wzorowanych pod względem organizacji na Kołach śpiewaczych Wydziału.

Powyższy zakres działalności Referatu uzupełnia cały szereg spraw bądź to o charakterze stałym, np. wydawanie opinij o wartości artystycznej różnego rodzaju widowisk, które to opinje służą za podstawę przy określaniu wysokości podatku miejskiego, bądź też dorywczym, np. załatwianie rozlicznych podań, korespondencji i wogóle spraw, wynikających z utrzymywania kontaktu z pokrewnymi czy też zainteresowanymi instytucjami i t. p.

Stosunek Samorządu do Państwa ¹⁾.

Państwo działa samo, państwo ułatwia lub umożliwia działanie, państwo toleruje działanie, państwo wreszcie sprzeciwia się działaniu. Ta pręga państwa, w jego ustosunkowaniu do innych podmiotów, jeszcze w owej mierze czy kierunku podległych, nie jest wyrazem omnipotencji państwa, ale postulatem porządku i celowości. Działanie państwa i, znajdujących się w orbicie władzy tegoż, grup społecznych, czy jednostek, powinno bowiem reprezentować pewną ciągłość. Głównie jednak, o ile idzie o linię celów. Cele mniejsze podporządkowują się celom większym, z których najważniejszym, ze stanowiska państwa, to utrzymanie i rozwój państwa samego. Ten, ostatnio wymieniony, punkt widzenia decyduje w znacznym stopniu o układzie reszty stosunków. Utrzymanie państwa i jego rozwój tworzy ten kąt, tę podstawę dla rzutu promieni, ramy, w których pochodne związki publiczne, grupy społeczne, przeróżnego charakteru i jednostki winny układać swoją działalność. Wszelki zatem samorząd (terytorjalny, narodowościowy, wyznaniowy, gospodarczy, zawodowy) musi kształtować swój stosunek do państwa w ramach zasadniczego i niewątpliwego postulatu, jakim jest utrzymanie i rozwój państwa. I to jest pierwszy rys stosunku między państwem, a samorządem. Następne cechy tego stosunku wpływają po części z tego fundamentalnego postulatu—przyczem należy je badać oddzielnie, indywidualnie dla każdego z typów samorządu. Przede wszystkim zaś należy uwzględnić konkretny układ warunków. Położenie geograficzne państwa, wielkość, stosunek i znaczenie elementów narodowościowych, wielkość i stosunek, oraz znaczenie grup religijnych i wyznaniowych, uwarstwienie socjalne i gospodarcze, charakter i różnice skupień ludnościowych, różnice kulturalne, stopień i różnice wyrobienia politycznego — są to wszystko czynniki, których zapoznawanie, szczególnie w okresie prawnego formułowania roli i zakresu działania pojedynczych rodzajów i typów samorządu, świadczyłoby przekonywująco o niezdawaniu sobie sprawy z całości zagadnienia. Z punktu widzenia samego przedsiębrania pewnej czynności, załatwienia pewnej kwestji, jest rzeczą obojętną, kto się podejmie realizować to konkretne zadanie. A więc, czy państwo

¹⁾ Referat wygłoszony na Zjeździe miast w Lublinie.

przez swoje organy (centralizacja), czy też, kiedy całość decyzji tkwi w centrum (koncentracja), czy na peryferji (dekoncentracja), czy samorząd terytorjalny (mniej lub więcej stopniowo zespolony z administracją państwową), czy też oprzeć się na zasadzie dualizmu, albo samorządu gospodarczego i t. d. Czy podatek gruntowy będą ściągać sami zainteresowani, a więc, powiedzmy, związek rolników, czy gmina, jako organizacja terytorjalna, jest to, powtarzam, z punktu widzenia przedsięwzięcia tej czynności, kwestją obojętną. Decyduje celowość, racjonalność systemu, gospodarność wysiłku. Jeśli ściąganie podatków powierzy się związkom zainteresowanych i państwo użyczy tym związkom imperjum w pewnym określonym kierunku, wobec członków związku zadanie będzie spełnione, a ekonomja realizacji wyrazi się w odpowiedzi na pytanie, kto pracuje taniej, skuteczniej i więcej celowo.

Podobnie ma się rzecz i na innych terenach.

Jeżeli np. administracja lokalnych dróg, lokalnego szpitalnictwa i t. p. może być skuteczniej i taniej wykonywana przez czynniki lokalne pod postacią samorządowego związku terytorjalnego, w rodzaju gminy czy powiatu, byłoby rzeczą nierozsądną oddawać załatwienie tych kwestyj administracji państwowej. Ale przykład, jaki dałem, nie jest dość przejrzysty, kiedy nam chodzi o wytknięcie punktu, w którym mogą się rozejść drogi zwolenników i przeciwników samorządu. Podstawą rozważania jest w danym razie założenie gotowe, że w interesie państwa leży dobry stan dróg i szpitalnictwa. A skoro tak, to kwestja, kto zajmie się administracją tych spraw z punktu widzenia potrzeb lokalnych, przedstawia mniej trudności. Ciężar problemu leży wtedy w odpowiedzi, kto załatwi lepiej daną kwestję, lepiej, to znaczy więcej celowo, taniej i t. d.

Ta gotowość założenia ułatwia oświadczenie się za takim, lub innym stosunkiem samorządu do Państwa. Punktów wątpliwych jest tutaj mniej, płaszczyzna tarcia ograniczona, sprowadza się bowiem w przeważającej mierze do strony techniczno-ekonomicznej.

Ale wejdźmy w inną dziedzinę.

Państwo stoi na stanowisku — 1-o: każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych, 2-o: swobodny rozwój właściwości narodowościowych, o ile idzie o tak zwaną mniejszość, będzie zabezpieczony interesami państwa przy pomocy autonomicznych związków mniejszości, w obrębie związków samorządu powszechnego. Zasadę zawartą pod 1-o (ustęp I art. 109 konstytucji) mogła konstytucja pominąć inaczej, niż to czyniła pod 2-o (ustęp II art. 109). Poprostu mogła pominąć kwestję samorządu. Następne ustawy zwykle winny się jednak trzymać linii, którą kreśli konstytucja w art. 109.

Przyjmuje się bowiem, że konstytucja tworzy pewne ogólne ramy prawne dla innych norm prawnych, ram mniejszych, na pewien okres czasu. Ustawa z dnia 26 września 1922 r. (Dz. U. R. P. № 90 poz. 829) jest przedłużeniem linii, kreślonej przez konstytucję, w szczególności dla trzech województw (Lwów, Tarnopol, Stanisławów), kreuje system dwukurjalny sejmiku, dwusekcyjny wydziału wojewódzkiego. Ustawodawca jest zdania, że taki, a nie inny ma być wygląd samorządu narodowościowego na terenie tych trzech województw w granicach normy wytycznej art. 109 konstytucji. Z punktu widzenia jednak zasadniczego problemu utrzymania i rozwoju państwa polskiego, „est disputandum“ czy samorząd narodowościowy w tej formie, w jakiej go przewiduje art. 109 konstytucji i jak wykształca ustawa z dnia 26 września 1922 r., jest za szeroko czy za szczerpło przewidziany. I jeżeli o nas toczy się na tej płaszczyźnie dyskusja, to kieruje się ona nie przeciw, lub za zasadą samorządu, ale stara się dotrzeć do centralnego i istotnego punktu, mianowicie, jaki wywrze wpływ w takich lub innych granicach pomyślany i przeprowadzony narodowościowy samorząd na całość, utrzymanie i rozwój państwa polskiego. Dałem ten przykład, jako najprędzej pobudzający do rzucenia naszej myśli w kierunku właściwym.

To samo dotyczy innych samorządów. Rządowy projekt ustawy o gminie miejskiej czy wiejskiej tworzy szablon, unika ramowości, mając na celu jednolitość organizacji związku terytorjalnego w Polsce. Zarzuca się mu, że nie uwzględnia różnic, np. między miasteczkiem poleskim, a miasteczkiem poznańskim. Ale refleksem między innymi troskami o niezapoznanie różnic w tym kierunku jest zasada popularności, którą przewiduje projekt rządowy. Zwolennicy i przeciwnicy rządowych projektów ustaw o samorządzie mają ten sam cel na oku — utrzymanie i rozwój państwa. W szablonie organizacji gminnej, pierwsi upatrują wypełnienie programu ujednoczenia organizacji państwa wogóle, zespolenia jego części, zatarcia pewnych odrębności, drudzy zaś — niebezpieczeństwo mechanizacji, szablonowości i t. d.

Zatwierdzanie magistratów u pierwszych jest klapą bezpieczeństwa (przypomnę ostatnie wybory w Żyrardowie) u drugich — przykreimi pętami, narzuconemi na żywe ciało samorządu.

Ustęp art. 3 konstytucji, traktujący o samorządzie terytorjalnym, zwłaszcza funkcjach „z zakresu ustawodawstwa“ napawa naszych niektórych prawników pewnem zakłopotaniem, jeśli już nie wręcz obawą. Jakto? Nasza państwowa technika legislacyjna stoi stosunkowo tak nie wysoko i co to będzie, gdy rozpocznie się działalność legislacyjna sejmiku? Tyle mamy ustaw państwowych, sprzecznych ze sobą, których na żaden sposób uzgodnić nie możemy, cóż dopiero będzie z ustawami sejmiku wojewódzkiego?

Zwolennicy redukcji praw legislacyjnych samorządu boją się anarchji prawnej, poplecznicy zaś najszerszej interpretacji art. 3 konstytucji widzą zadatek lepszej przyszłości państwa na drodze uspołecznienia, upaństwowienia, urobienia politycznego i prawnego szerokich warstw i licznych związków społecznych.

Narzucenie starosty na przewodniczącego sejmiku zrozumieli niektórzy, jako zamach na swobodę ruchów samorządu powiatowego i obejście art. 57 konstytucji—autorowie zaś tego przepisu widzą w nim pewną gwarancję jednolitości akcji państwowo-publicznej na terenie powiatu. Zapewne, iż przeważyła świadomość różnic między powiatem kresowym, a resztą państwa polskiego. Ten sam problem obserwowania stosunku państwa do samorządu na tle i na zasadzie żywotnych potrzeb utrzymania i rozwoju państwa musi być, jak widzimy, i jest w pewnych razach punktem wyjścia dla formułowania wprost przeciwnych tez. Przykładów w tym kierunku dostarcza także literatura naukowa. Podczas, gdy prof. z Tuluzy, znany zaszczytnie w nauce p. Hauriou, uważa centralizację za kamień węgielny mechanizmu obrony wojennej i obrony pokoju socjalnego Francji, drudzy, podając za przykład kurję carską, dodają: „centralizm“ ma zawsze u końca swej drogi kataklizm (prof. Kumaniecki).

Jakżeż tedy na tle tych różnych sprzecznych poglądów i opinii budować, konstruować stosunek samorządu do państwa? Wracam do problemu, który w układzie rozważań wydaje mi się, jako decydujący.

Jest nim kwestja całości, utrzymania i rozwoju państwa. Samorząd nie jest i nie może być przeciwstawiony państwu. Jest jego rozwinięciem, uzupełnieniem. A skoro tak, to i jego organizacja i rola musi być wtłoczona w ogólne łożysko ustrojowe państwa.

Konstytucja nasza przewiduje to i rzuca ogólne granice w art 3, 65, 66, 67, 70, 71, 73 i kilku innych. Ustawodawstwo zwykłe ma rozwinąć grunt, tworzony przez konstytucję. Ale pytanie, w jakim kierunku? Z zachowaniem podstawowego postulatu, o którym kilkakrotnie wspominałem i w granicach wskazanych konstytucją. Nie chciałbym przez to powiedzieć, że konstytucja jest ostatnim w tym względzie wyrazem doskonałości. Ale chcę podkreślić, że obecnie jest czas na rozważania, jak rozbudować tezy i przepisy konstytucji. Albowiem przyjmujemy na najbliższe lata normy konstytucji i dostosowujemy do nich dalsze ustawodawstwo, a wtedy tylko teoretycznie możemy zajmować się rewizją na tem polu konstytucji, albo vice-versa. Jednego i drugiego równocześnie nie można robić.

Pozostaje zatem najbliższe pytanie. — Jak rozbudowywać samorządy w granicach konstytucji 17/III?

Odpowiemy ogólnie w pewnym logicznym porządku. Najbardziej

piekącym jest samorząd terytorjalny i narodowościowy, a raczej są to problemy ściśle ze sobą związane. Uważam, że uchwalenie ustaw o samorządzie terytorjalnym (gminnym, powiatowym, wojewódzkim) bez równoczesnego uchwalenia ustaw o samorządzie narodowościowym, będzie powiększeniem pracy, nieoszczędnym wyładowywaniem energii. Nie jest zadaniem mojego referatu wchodzić w szczegóły. Sądzę jednak, że zanim zdecydujemy ramowość, czy szablonowość ustroju gminy, pluralność głosowania i t. p., musimy wpierw zdecydować, a raczej łącznie, a w każdym razie nie później, traktować kwestję samorządu narodowościowego.

I to będzie pod względem wagi, jak w chronologicznym tak i logicznym porządku, drugą tezą mojego referatu. Pierwsza—to ten ogólny i zasadniczy postulat podporządkowania samorządu — idei utrzymania i rozwoju państwa. Jeśli ustawa z dnia 26/IX 1922 roku poszła za daleko, lub nie osiągnęła celu, należy ją zmienić. Ona bowiem jest już krokiem wyraźnym w pewnym określonym kierunku, i przesądza z góry w dzisiejszym wyglądzie uregulowanie pewnych kwestyj.

Idźmy dalej.

Ani na chwilę nie zapoznaję ogromnej doniosłości uregulowania samorządu gminy wiejskiej. Ma on kształcić i przygotować nam ten zdrowy materiał społeczny, jakiego się spodziewamy — żywią nadzieję, słusznie — od szerokich warstw ludności wiejskiej. Ma on kształt nakreślony; o wiele jednak bardziej skomplikowanie przedstawia się sprawa samorządu miasta. Dlaczego? Samorząd miasta ma zużytkować większe, niż na wsi, zasoby intelektualne, gospodarcze, kulturalne i t. d. ludności miejskiej. Byłoby schlebianiem wsi, próżnem a szkodliwem, zaprzeczać oczywistemu faktowi, iż miasta są awangardą postępu gospodarczego, intelektualnego, technicznego i t. d. Zła organizacja samorządu gminy wiejskiej może nam nie wykształcić pewnych walorów wsi, zła organizacja samorządu miasta może stłumić liczne i już gotowe do pracy walory. I jeden i drugi rodzaj samorządu wymaga nadzwyczaj czulej, troskliwej i baczonej opieki ze strony państwa, ale wymaga także dla pewnych poważnych różnic odrębnego traktowania. Jeszcze nie doszliśmy do tego punktu rozwoju stosunków, byśmy za wzorem np. dzisiejszej Saksonji dali i wsi i miastu organizację jednego typu. Na podobnej płaszczyźnie wypada, zdaniem mojem, sądzić o problemie podziału miast. Gdybyśmy doszukiwali się dalszych analogij, zapewne niezbyt daleko odeszlibyśmy od prawdy, przypuszczając, iż z tych samych powodów konstytucja, ustosunkowując państwo do samorządu wyznaniowego, uczyniła poważną różnicę między stanowiskiem kościoła rzymsko-katolickiego, a innych wyznań. To kryterjum, różniczkujące w zakresie wielkości i stopnia dotowania poszczególnych samorządów w większe lub

mniejsze prawa, tworzy okoliczności, o których wspomniałem na wstępie referatu. Są to różnice, tyżące się znaczenia, wartości, czy wogóle charakteru tych grup socjalnych, które są zainteresowane w otrzymaniu samorządu. Ta dyferencja jest impulsem do czynienia odchyień, typów i t. d., sformułujmy te uwagi jako trzecią tezę Ustawodawca, regulując zakres działania samorządu i jego stosunek do państwa, winien uwzględnić różnice rodzajowe i wielkościowe tych ugrupowań socjalnych, które o pewien rodzaj samorządu konkurują. Postulat wyrażony w tezie pierwszej jest kamieniem węgielnym w stosunku państwa do samorządu. Teza druga określa pewną kolejność w akcji formowania ustrojów samorządowych w Polsce. Teza trzecia stara się dać ogólny kierunek polityki w zakresie dotowania przez państwo grup socjalnych, kompetujących o pewien rodzaj samorządu. Niech mi wolno będzie przełożyć te tezy na prosty język polaka-obywatela. Chcemy Polski silnej i rozwijającej się. Z zachowaniem tego warunku, pragniemy wszystkim obywatelom, czy interesom w naszym państwie, zapewnić maximum swobody ruchów, dobrobytu i szczęścia. Wszystkiego naraz, a dobrze, n'e jesteśmy w stanie zrobić. Pewne kwestje jednak musimy regulować prędko, bo nam tak nakazuje racja stanu. Zadaniem naszym jest wciągnąć w orbitę pracy publicznej najszersze masy, by się kształciły i rozwijały, by rozumiały potrzebę państwa, państwa polskiego i jego wielkości. I to jest dla nas najwyższem prawem, gdy chcemy normować stosunek państwa do samorządów w Polsce.

O polityce gospodarczej miast ¹⁾.

Nie docenia się zwykle roli miast w życiu gospodarczym kraju lub państwa. Trzeba sobie jasno uświadomić, że miasta przedstawiają element niezwykle ruchliwy, o bardzo wielkiej sile ekspansywnej, który pod groźbą upadku, lub nawet zupełnej zagłady, musi sobie zapewnić odpowiednie warunki bytu. Wieś przetrwa zwykle wszelkie burze dziejowe, miasto rodzi się, żyje i ginie. Nic więc dziwnego, że zależy mu najbardziej na zorganizowaniu swego podłoża, na stworzeniu na pewnym obszarze organizacji społecznej i gospodarczej, od której zawisł jego los, i z tej przyczyny jest ogniskiem wszelkich ruchów ideowych i zamierzeń praktycznych, wykuwa nowe formy prawne i instytucje gospodarcze. Kraj cały zwolna te formy przyjmuje i przyswaja je sobie, a miasto idzie zawsze na czele, nowe tworząc i w rzeczywistość je zmieniając.

Często państwo jest tylko wykwitem organizacji i przedsiębiorczości miejskiej. Pomińmy czasy dawne, Kartaginy i Rzymu, który był w swych zaczątkach ogniskiem handlu solą na całą środkową Italję, bo zbyt są nam odległe. Wszak dziś olbrzymie imperjum brytyjskie, obejmujące czwartą część lądu stałego, panujące na morzach świata, to owoc działalności kilku miast angielskich, Londynu, Bristolu, Liverpoolu i Glasgowa, których kupcy i śmiali żeglarze szli w świat, pchani żądzą zysków i przygód. Imperjum brytyjskie jest dziełem miast, a nawet, mówiąc ściślej, było do niedawna jeszcze przedsiębiorstwem handlowem mieszczaństwa angielskiego. Obecnie jest nieco inaczej, ale fakt powyższy mówi dobitnie, jaką sumę energii, często ukrytej w stanie potencjonalnym, miasto może kryć w sobie.

Jeśli miasta chcą jednak wypełnić zadanie, jakie im w życiu gospodarczym przypadło, role ich muszą być nie bierne, lecz czynne. Za czasów dawnej Rzeczypospolitej zanikł ten duch przedsiębiorczości i inicjatywy prywatnej. Miasta próbowały ratować się środkami mechanicznymi, formalnemi, zwiększając ilość dni targowych, wydając zakazy osiedlania się nowych rzemieślników i t. p. Objawem tego samego jest dzisiaj zwracanie się o pomoc zwłaszcza finansową do państwa, bo miasta winny tylko tego żądać, by im w ich akcji, w ich ekspansji nie przeszkadzano. Siły

¹⁾ Referat wygłoszony na Zjeździe Miast w Lublinie.

winy dobyć ze siebie same i na nie wyłącznie liczyć; są one, jak wspomniano, nieprzebrane.

Na czym teraz polega ta czynna rola miasta. Zadania przed niemi stojące, są różne, zależne od ich charakteru, od cech, które w nich przeważają. Mogą być bowiem 1) centrami administracji, 2) centrami szkolnictwa, 3) ogniskiem handlu, 4) centrami fabrycznymi. Centrum administracji dla Stanów Zjedn. Ameryki północnej jest Waszyngton. Centrum szkolnictwa był dla Polski przed wojną Kraków, w Niemczech istnieje szereg miast t. zw. uniwersyteckich, gdzie szkoła wyższa jest ogniskiem, wokół którego skupia się wszystko. Charakter handlowy posiadają wszelkie miasta portowe, co nas specjalnie obchodzi, prawie wszystkie miasta wschodniej połaci naszej Rzeczypospolitej. Przemysłowemi wreszcie miastami, które stworzył dopiero wiek XIX, zwiemy takie, gdzie rozsiadł się wielki przemysł fabryczny. Są niemi w Polsce—Łódź, Katowice, Borysław. Te cztery zadania miast: administracja polityczna i wyznaniowa, szerzenie oświaty, handel i przemysł spełnia prawie każde większe miasto, ale jedno, lub kilka z nich nadaje mu zwykle cechę specyficzną.

Nagromadzenie w gminie miejskiej zastępów urzędników nauczycieli i duchownych sprzyja rozwojowi miasta. Siła kupna, jaką te warstwy przedstawiają, pochodzi z podatków, lub zasobów na które składa się cała ludność kraju, a zostaje wyładowaną w mieście, gdzie czynione są wszelkie zakupy. Specjalnie korzystne jest posiadanie szkół wyższych, jak uniwersytetów, politechnik, szkół sztuk pięknych, muzeów, które ściągają masy ludzi zamożniejszych i turystów. Te masy są ponadto ogniskiem wszelkich ruchów ideowych, które jak wiadomo dają miastu przewagę nad wsią.

Ekonomista niemiecki Adolf Wagner w pracy swej „Die finanziellen Mitbeteiligung der Gemeinde an kulturellen Staatseinrichtungen”. Nazywa miasta uniwersyteckie gminami uprzywilejowanymi (Vuzugsgemeinden). To też jest jasnym, że miasta powinny ułatwiać zakładanie urzędów państwowych i popierać szkolnictwo, zarówno publiczne, jak i prywatne, bo to daje im znaczne zyski zarówno materialne jak i moralne. Dość powszechnym jest pogląd, że winien być przeprowadzony podział wydatków na osobowe i rzeczowe. Rzeczowe, a więc kwestje wystawienia budynków, dostarczenia ruchomości, przyborów szkolnych i opału, winne należeć do gminy. Gmina zajmuje się również często szkołami uzupełniającymi, zwłaszcza handlowymi, gdy np. miasto Łódź zwróciło się do rządu, poruszając kwestję założenia tam uniwersytetu, sfery kierujące odniosły się do tego projektu życzliwie, żądając jednak współdziałania w wystawieniu budynków na ten cel potrzebnych. Współdziałanie gminy w wydatkach na cele oświatowe zależne jest naturalnie od zamożności i siły podatkowej ludności miejskiej.

Zwrócimy uwagę na miasto fabryczne. Polityka gospodarcza miasta w stosunku do nich niezbyt silnie się przejawia. Miasto jest wprawdzie niekiedy przedsiębiorcą i zwolennicy socjalizmu municypalnego żądają od niego, by regulowało w tym charakterze warunki na rynku pracy. Możliwe to jest jednakże tylko w bardzo małym zakresie i to tylko w miastach wielkich, o czym wspomnę jeszcze mówiąc o przedsiębiorstwach miejskich. Takich wielkich fabrycznych miast niema jednak na terenie województw wschodnich.

Miasta handlowe są najliczniejsze. Można śmiało powiedzieć, że ta ich funkcja najpierwotniejsza do dziś dnia decyduje o bogactwie i losie większości z nich. Największe i najzamożniejsze miasta świata to targi surowców, towarów sprowadzonych, lub wyprodukowanych na miejscu. Gdziekolwiek przetną się ważniejsze drogi, umożliwiające dowóz produktów, powstaje miasto. Z powstaniem nowych dróg komunikacyjnych kolei żelaznych, kanałów nowe się rodzą osady. Handel, droga i miasto to trzy wyrazy i pojęcia związane ze sobą jaknajściślej.

Rozwój szybkości, potaniecie środków transportu, które umożliwiało przewóz towarów masowych, zwiększyły wraz z wzrostem techniki i podziału pracy znaczenie miasta. Wokoło każdego możnaby zakresić szerokie koło, w obrębie którego niepotrzebna jest druga większa osada miejska. W obrębie tego koła miasto wywiera na dany obszar ziemi wpływ bezpośredni. Chodzi o to, by mieszkaniec wsi mógł w jednym dniu dojechać do miasta, załatwić tam swe sprawy i wrócić, a decyduje o tem kwestja dróg, wyrażając się ściśle językiem naukowym, izochron 4—6 godzin.

Jeśli tych dróg brakuje, to część wsi odcięta jest w znacznej mierze od miasta. Dowóz produktu, nabywanie towaru, połączone z wyprawą kilkudniową jest znacznie kosztowniejsze i utrudnione. Otóż postulatem polityki gospodarczej miasta, jako środka handlu jest należyta ilość i sprawne funkcjonowanie środków komunikacji, dobre drogi, należycie urządzone koleje żelazne zaopatrzone w odpowiednią ilość taboru. Państwo, które daje miastom odpowiednią ilość należycie funkcjonujących dróg i zapewni na nich handlowi bezpieczeństwo, stwarza podstawy dla rozwoju silnego życia miejskiego. Ale to tylko podstawy. Rozwój dalszy miasta zależy przede wszystkim od tego czynnego stanowiska wobec życia, zapożnanego przez żywioł miejski w ostatnich czasach dawnej Rzeczypospolitej. Krótko wspomnę, że miasta winny starać się o ożywienie tempa życia gospodarczego przez stwarzanie na rynku popytu na towary. Nie powinny być tylko tym targiem, gdzie towar można kupić, ale powinny umieć ludzi skłonić do większych obrotów handlowych, do żywszej produkcji i do większych zakupów. Nie mówię o reklamie, bo jest to tylko półśrodek skuteczny,

raczej w walce konkurencyjnej, ale o 1) zwiększeniu obrotów, przez ustanowienie cen przystępnych, a więc mówiąc poprostu, zadowolenie się zmniejszoną stopą zysku; 2) o należytem zorganizowaniu handlu produktami rolnymi. Dwa te praktyczne wskazania a więc raz jeszcze niżka ceny i zwiększenie siły kupna ludności wiejskiej, przez ułatwianie jej korzystnego zbytu produktów, muszą wzmóc bogactwo miast i kraju. Zwiększenie stopy życiowej pobudzi bowiem ludność wsi do wzmożonej produkcji celem utrzymania się na osiągniętym poziomie.

Doświadczenie sąsiedniej bolszewickiej Rosji potwierdza te fakty. Ceny produktów rolnych spadły tam niżej parytetu przedwojennego wyrażonego w złocie, ceny towarów wzrosły 3, 4-ro a nawet 10-cio krotnie, a stopa zysku liczy się na setki $\% / \%$. Skutek był ten, że siła kupna ludności wiejskiej spadała niesłychanie, a produkcję przemysłu, uruchomionego zaledwie w 30%, musi się ograniczać. Jasnym jest, że w takich warunkach, miasta jako ogniska handlu owej roli gospodarczej spełnić nie mogą i przyszłość ich nie przedstawia się zbyt jasno.

Streszczę pokrótce dotychczasowe me wywody. Zaznaczywszy, jak miasto przedstawia element niezwykle ruchliwy i państwowo-twórczy, stwierdziłem, że różne są jego zadania, zależnie od tego, czy jest ośrodkiem administracji, lub szkolnictwa, handlu, lub przemysłu. Rolę handlowego centrum uznałem za najważniejszą i uważam, że winna ona być czynną a nie bierną, a polegać na tworzeniu rynku popytu, zarówno na towar miejski jak i na produkty rolne. Pierwszy cel osiągnąć można przez niżenie ceny i rzucenie na targ większej ilości towarów, drugi—przez organizację handlu zbożem i pobudzenie rolnictwa do żywszej produkcji. Taką winna być rola miast, gdy patrzymy na nie, jako na część naszego organizmu gospodarczego. Istnieje jednak jeszcze druga grupa zadań, wynikających z faktu, że miasta są najgęstszymi skupieniami. Zaspokojenie potrzeb tych mas ludności, co do pomieszczenia, komunikacji, opieki nad chorymi i ubogimi, dalej zabezpieczenie miasta przed drożyzną i wyzyskiem przez zorganizowanie sprawnie funkcjonującego dowozu żywności, wymaga ciągłej troski ze strony zarządów miejskich a nadto starań o zdobycie potrzebnych na te cele funduszy.

Niemożliwem byłoby omówić wszystkie wspomniane zagadnienia w tym krótkim referacie. Raz ze względu na czas, a po drugie dlatego, że w małych zazwyczaj miastach województw wschodnich nie są one tak bardzo aktualne. Poruszę tylko jedną sprawę związaną z wewnętrznym życiem miasta, a mianowicie kwestję przedsiębiorstw miejskich. Muszę przede wszystkim zaznaczyć, iż uważam cały postęp ludzkości za dzieło inicjatywy, przedsiębiorczości, żądzy zysku poszczególnych jednostek, a nie rzą-

dów lub zarządów miejskich. Zdolność administracyjna organów miejskich zmniejsza jeszcze fakt ich kolegialności. Brak tu tego punktu stałego, tej jednostki, która w życiu szybko się decyduje, ponosi pewne ryzyko, ale i odpowiedzialność. W walce konkurencyjnej więc przedsiębiorstwa miejskie zawsze będą upośledzone, a utrzymać się mogą tylko dzięki pewnemu monopolowi prawnemu lub faktycznemu. Monopol zaś każdy jest podrozeniem produkcji, pewną dodatkową opłatą nałożoną na konsumentów.

Nadto wszelkie miasta małe, średnie, których cyfra mieszkańców nie wynosi stu tysięcy, mogą mieć przedsiębiorstwa pracujące tylko na małą skalę, a więc ich zakłady przemysłowe są z reguły mniej dochodowe, niż w wielkich miastach.

Nie pora jest teraz roztrząsać dokładnie wszelkie wady i zalety socjalizmu municypalnego. Wspomnę tylko, iż uważam za wskazane, by w miastach mniejszych zwłaszcza, a takie są głównie w naszych województwach wschodnich, zarządy nie wikłały się w przedsięwzięcia gospodarcze, o charakterze dochodowym, co zresztą bardzo łatwo prowadzić może do różnych nadużyć i do zadłużenia, za co płacą potem wszyscy mieszkańcy gmin, lecz by oddawać je drogą przetargu ustnego, lub piśmiennego solidnym firmom. Czasami najtańsza oferta może być podejrzaną i lepiej wtedy jest oddać roboty lub wydzierżawić zakład za średnią cenę budzącemu zaufanie przedsiębiorstwu.

Nie jest to jednak regułą bez wyjątku. W przypadku bowiem, kiedy przedsiębiorca prywatny może działać z wielką szkodą dla ogółu ludności przez wyśrubowanie ceny i stworzenie pewnego rodzaju monopolu, lepiej by miasto objęło zarząd samo w swe ręce. Odnosi się to zwłaszcza do tych potrzeb, które mają być zaspakajane darmo, lub bardzo tanio np. dostarczanie zdrowej wody, a więc o dobra mające w sobie coś z charakteru dóbr wolnych, których każdy używać może bezpłatnie. W każdym przypadku, gdy grozi pewnego rodzaju zmonopolizowanie produkcji, które daje wprawdzie poszczególnym jednostkom zyski ogromne, ale za co płaci szeroi i biedny ogół, winien zarząd miasta ująć przedsiębiorstwo w swe ręce, lub rozciągnąć nad nim nadzór.

Stało więc przed zarządami miast ważne zadanie. Wkraczać w te dziedziny życia gospodarczego, gdzie działalność przedsiębiorcy prywatnego jest szkodliwą, w których można stworzyć monopol, potęgując w ten sposób drożyznę. Z drugiej strony jednakże winny śledzić wszelki objaw inicjatywy i przedsiębiorczości, który całe miasto może chronić przed niepowodzeniem i wzbogacić oraz drogę jej torować. Powinno w każdym mieście znaleźć się kilku lub choćby jeden obywatel o horyzoncie szerszym, będący równocześnie człowiekiem realnym i idealistą, człowiekiem umie-

jącym uchwycić zarówno całość, jak i szczegóły. Bo idealiscie powiedziecby należało, by patrząc w dal nie upadł na drodze, a materjaliście, by nie zaszedł w ulicę ślepa, z której już wyjścia niema. O zrozumienie konieczności szerszego poglądu na świat, na życie miejskie chodziło mi w tym referacie. Pragnę by stało się jasnym, że miasta, by żyć a nie wegetować tylko, muszą odgrywać w gospodarce narodowej rolę czynną, która polega na rozumnie pojętej inicjatywie prywatnej, ograniczonej tylko wtedy, gdy wymaga tego dobro ogółu.

Ustawa o gminie miejskiej jest ramą tylko a nie treścią życia miejskiego. A ja o tej treści właśnie mówiłem. I oby życie miast w tych ramach jak najbujniej się rozwijało, bo prawdziwy patriotyzm oprzeć musi się na lokalnym, na gorącym umiłowaniu tego skrawka ziemi, na którym się ktoś urodził, wychował, lub spędza dni w szarym codziennym trudzie.

S k o r o w i d z

Ustaw i rozporządzeń za czas od 1/III do 30/IV — 25 roku, sporządzony na podstawie Dz. U. R. P. (do № 43 włącznie), Monitora Polskiego (do № 92 włącznie), Dz. Urz. Gen. Dyr. Poczty i Telegr. (do № 17 włącznie), Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. (do № 7 włącznie) i Dz. Urz. Min. Sprawiedliwości (do № 6 włącznie).

Koleje żelazne.

Zarządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 4/III — 25 r. o wywłaszczeniu gruntów na rzecz rozszerzenia stacji Ciechanów.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 176.

Uzupełnienie wykazu miast uprawnionych do wysłania swych przedstawicieli do Państwowej Rady kolejowej na okres trzyletni 1925—1927.

Monitor Polski Nr. 70/25 poz. 263.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 24/III — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach w rozporządzeniu z d. 15/VII — 24 r. o tymczasowym przewozie towarów, należących do osób prywatnych, na będących w budowie liniach normalnotorowych kolei państwowych Kutno - Płock i Zgierz - Kutno.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 248.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 24/III — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie przedłużenia mocy obowiązującej rozporządzenia z d. 28/II — 25 r. o uzupełnieniu taryfy towarowej, stosowanej do przewozów kolejami wąskotorowymi.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 249.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 26/III — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Sprawiedliwości, Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz

Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach tymczasowej bezpośredniej komunikacji osobowej, bagażowej i towarowej między stacjami polskich kolei państwowych a stacjami położonymi na obszarze W. M. Gdańska oraz między stacjami polskich kolei państwowych przez obszar W. M. Gdańska.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 250.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 1/IV — 25 r. w sprawie wyłączenia nieruchomości pod budowę połączeń kolejowych na Górnym Śląsku.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 258.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 8/IV — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianie „Taryfy Ogólnej na przewóz towarów, zwłok i zwierząt kolejami żelaznymi w Polsce, część I“.

Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 293.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 8/IV — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o taryfie towarowej polskich kolei wąskotorowych.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 300.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 22/IV — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach i uzupełnieniach taryfy towarowej polskich kolei normalnotorowych.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 301.

Oświecenie Publiczne i Wyznania Religijne.

Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 21/III — 25 r. o wyłączeniu gruntów na rzecz rzymsko-katolickiego cmentarza grzebalnego oraz kościelnego w Wiśniewie, w powiecie siedleckim.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 227.

Rozporządzenie Ministra Wyznań R. i O. P. z d. 28/II — 25 r. o częściowej zmianie i uzupełnieniu rozporządzenia z d. 5/IV — 22 r. w przedmiocie wymiarów i liczby pomieszczeń w budynkach publicznych szkół powszechnych i domach mieszkalnych dla nauczycieli.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 245.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 24/III — 25 r. w sprawie kwalifikacyj zawodowych duchowych rzymsko-katolickich do nauczania religii w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 246.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 30/III — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie przesunięcia terminów przewidzianych w § 17 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z d. 7/I — 25 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie wykonania ustawy z d. 31/VII—24 r. zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 247.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Przemysłu i Handlu i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 24/III—25 r. o wykonaniu art. 57 ustęp ostatni ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej z d. 23/V — 24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 37/25 poz. 253.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8/IV — 25 r. zmieniające niektóre postanowienia rozporządzenia Rady Ministrów z d. 3/III — 24 r. o wynagrodzeniu zastępców profesorów szkół akademickich.

Dz. U. R. P. Nr. 40/25 poz. 275.

Rozporządzenie Kierownika Ministerstwa W. R. i O. P. z d. 7/I — 25 r. w sprawie siedziby i urzędowego tytułu Rady Szkolnej Powiatowej w Makowie.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 5/25 poz. 48.

Rozporządzenie Kierownika Ministerstwa W. R. i O. P. z d. 8/II—25 r. w sprawie przeniesienia siedziby Rady Szkolnej Powiatowej pow. Radzyńskiego.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 5/25 poz. 49.

Rozporządzenie Kierownika Min. W. R. i O. P. z d. 2/II—25 r. w sprawie podręczników i pomocy naukowych dla uczniów szkół powszechnych.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 7/25 poz. 67.

Rozporządzenie Kierownika Min. W. R. i O. P. z d. 24/II—25 r. w sprawie zwolnienia od egzaminu pedagogicznego kandydatów na nauczycieli szkół średnich.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 7/25 poz. 68.

Rozporządzenie Kierownika Min. W. R. i O. P. z d. 24/III—25 r. w sprawie regulaminu seminarjalnego egzaminu dojrzałości.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 7/25 poz. 69.

Praca i Opieka Społeczna.

Ustawa z d. 18/II—25 r. o Radzie Opieki Społecznej.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 171.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 11/III—25 r. w sprawie rodzajów przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych i samorządowych oraz kategorii zatrudnionych w nich robotników, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia.

Dz. U. R. P. Nr. 27/25 poz. 192.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z d. 16/III—25 r. w sprawie czasu pracy pracowników ruchu tramwajów miejskich.

Dz. U. R. P. Nr. 27/25 poz. 197.

Ustawa z dn. 3/III—25 r. o rozciągnięciu na część górnośląską województwa śląskiego mocy obowiązującej ustaw o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych lub zaginionych bez własnej winy, których śmierć, względnie zaginięcie, znajduje się w związku ze służbą wojskową.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 209.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 14/III—25 r. w sprawie powołania Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej dla ustalenia warunków pracy i płacy robotników rolnych na terenie powiatów: Kolbuszowa, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Rzeszów i Tarnobrzeg województwa lwowskiego na rok służbowy 1925/26.

Monitor Polski Nr. 65/25 poz. 249.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu z d. 15/III 25 r. w sprawie podwyższenia wysokości wsparć określonych w § 1 rozporządzenia z d. 18/IV—24 r. Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu, w przedmiocie zmiany §§ 6 i 7 rozporządzenia austriackiego Ministra Opieki Społecznej (Dz. U. P. Nr. 79 z d. 23/II—18 r.) dotyczących wysokości wsparć dla inwalidów cywilnych, członków ich rodzin i osób, pozostałych po inwalidach cywilnych (Monitor Polski Nr. 99 poz. 275).

Monitor Polski Nr. 73/25 poz. 272.

Ustawa z d. 18/III—25 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 15/XI — 24 r. o dniach świątecznych.

Dz. U. R. P. Nr. 34/25 poz. 234.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Spraw Wewnętrznych z d. 24/III — 25 r. w sprawie stosunku organów inspekcji pracy do organów służby zdrowia władzy administracyjnej I instancji.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 265.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 30/III—25 r. w sprawie wykluczenia od prawa do świadczeń zabezpieczeniowych osób zabezpieczonych na wypadek bezrobocia, pozostających bez pracy na skutek choroby, inwalidztwa, strajku lub też przewinień, które na mocy obowiązujących ustaw powodują wyдалenie z pracy.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 266.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 30/III—25 r. zmieniające niektóre przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 2/IX—24 r. w sprawie zawieszenia i zmiany w stosunku do pewnych kategorii robotników niektórych przepisów art. 2 ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 267.

Umowa, ustalająca warunki pracy i płacy dla robotników rolnych na terenie województw: stanisławowskiego, tarnopolskiego i lwowskiego z wyłączeniem powiatów: Tarnobrzeg, Kolbuszowa, Nisko, Rzeszów, Łańcut, Przeworsk, Brzozów, Jarosław, Sanok, Strzyżów i Krosno.

Monitor Polski Nr. 76 poz. 292.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 3/IV—25 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Skarbu o dje-
tach dziennych dla członków komisji rozjemczych, powo-
łanych w myśl ustawy z d. 1/VIII—19 r. o załatwianiu zatargów zbioro-
wych pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi.

Monitor Polski Nr. 87/25 poz. 336.

Przemysł i Handel.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa
i Dóbr Państwowych z d. 26/II—25 r. w sprawie kredytowania na-
leżności celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 186.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 26/II—25 r. o usta-
leniu taryfy pocztowej i telegraficznej.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 188.

Zarządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 3/III—25 r. w sprawie spro-
stowania błędu w rozporządzeniu z dnia 14/XI — 24 r. o prawie
wekslowem.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 190.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa
i Dóbr Państwowych z d. 20/III — 25 r. w sprawie zmiany rozpo-
rządzenia z d. 11/IX — 24 r. w sprawie ustanowienia ceł wy-
wozowych na niektóre towary.

Dz. U. R. P. Nr. 29/25 poz. 208.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa
i Dóbr Państwowych z d. 14/III — 1925 r. w sprawie uzupełnienia
rozdziału II artykułu 15 rozporządzenia o taryfie celnej.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 219.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 21/III — 25 r.
w sprawie zmiany zagranicznej taryfy paczkowej.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 222.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 13/III — 25 r.
o udzielaniu uprawnień do legalizowania liczników energii
elektrycznej poza urządzeniami miar.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 230.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 30/III — 25 r. o uzupełnieniu rozporządzenia z d. 12/XII—24 r. o ulgach celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 34/25 poz. 235.

Ustawa z d. 18/III—25 r. w sprawie przystąpienia Rzplitej Polskiej do międzynarodowej konwencji metrycznej, podpisanej w Paryżu d. 20/V — 1875 r. wraz z odnośnym regulaminem i do konwencji dodatkowej metrycznej, podpisanej w Sèvres dnia 6/X — 21 r.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 241.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu z d. 27/III—25 r. w sprawie ustalenia wysokości opłat od statków za świadczenia związane z łamaniem lodu w portach.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 251.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 25/III — 25 r. o ryczałcie dla kierowników urzędów pocztowych VI klasy.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 257.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu z d. 27/III — 25 r. w sprawie wykonania ustawy z d. 25/VII—24 r. o morskich opłatach portowych.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 268.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 8/IV—25 r. o przyznaniu Międzynarodowemu Targowi, mającemu się odbyć w Poznaniu w dniach od 3 do 10 maja 1925 r. włącznie, ulg w przedmiocie ochrony wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 269.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 11/IV — 25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia z d. 11/IX—24 r. o ustanowieniu ceł wywozowych na niektóre towary.

Dz. U. R. P. Nr. 39/25 poz. 271.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 11/IV — 25 r. o ulgach celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 39/25 poz. 272.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 21/III — 25 r. w sprawie uposażenia agentów pocztowych.

Dz. Urz. Gen. Dyr. Pocz. i Telegraf. Nr. 15/25 poz. 40.

Reforma Rolna.

Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 13/II—25 r. o stosowaniu instrukcji technicznej do wykonywania prac pomiarowych, związanych z przebudową ustroju rolnego.

Dz. U. R. P. Nr. 29/25 poz. 205.

Obwieszczenie Ministra Reform Rolnych z d. 20/IV — 25 r. w sprawie sprostowania błędów w rozporządzeniu Ministra Reform Rolnych z d. 13/II — 25 r. o stosowaniu instrukcji technicznej do wykonywania prac pomiarowych związanych z przebudową ustroju rolnego.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 304.

Rolnictwo i Dobra Państwowe.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 2/III—25 r. w sprawie djet i kosztów podróży lekarzy weterynaryjnych i rozjemców, powołanych do szacowania zwierząt, przeznaczonych do zabicia z polecenia władz w celu tłumienia zaraźliwych chorób zwierzęcych na obszarze województw: poznańskiego, pomorskiego i górnośląskiej części województwa śląskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 189.

Ustawa z d. 17/III—25 r. o Państwowej Radzie Rolniczej.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 278.

Sprawy Wewnętrzne.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 4/III—25 r. o rozszerzeniu granic gminy miejskiej „Gostynin” w powiecie gostyńskim.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 177.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 4/III—25 r. o rozszerzeniu granic gminy miejskiej „Chrzanów” w powiecie chrzanowskim.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 178.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 11/III — 25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z d. 26/VI — 24 r. o wykonaniu ustępu 3 art. 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 179.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 20/II—25 r. o zmianie granic gmin wiejskich: Raciążek, Lubanie i Straszewo w powiecie nieszawskim.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 180.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 23/II—25 r. o zmianie granic gmin wiejskich: Wodynie i Domanice w powiecie siedleckim.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 181.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 26/II—25 r. o utworzeniu gminy wiejskiej „Łądek” w powiecie słupeckim.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 182.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 3/III—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu o opłatach za rozpatrywanie obrazów filmowych i wystawianie legitymacyj filmowych.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 183.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 4/III—25 r. o zmianie granic gmin wiejskich „Wojsław” i „Rzochów” w powiecie mieleckim.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 184.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 4/III—25 r. o powołaniu urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemjami.

Dz. U. R. P. Nr. 27/25 poz. 191.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 27/II—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie częściowej zmiany rozporządzenia II Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 18/III—24 r. w celu wykonania ustawy z d. 11/VIII—23 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych.

Dz. U. R. P. Nr. 27/25 poz. 194.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 18/III—25 r. o zaliczeniu osady „Iłża” w powiecie iłżeckim w poczet miast.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 210.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 18/III—25 r. o zmianie granic gminy miejskiej „Ostrów” w powiecie ostrowskim, województwie białostockim.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 211.

Obwieszczenie Rady Ministrów w sprawie sprostowania błędów w załączniku 1 do § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z d. 7/I—25 r. o komisjach kwalifikacyjnych.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 215.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 9/III—25 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie dalszego przekazania wojewodom (delegatowi Rządu w Wilnie) i dyrektorom izb skarbowych uprawnień Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu, wynikających z ustawy z d. 11/VIII—23 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 220.

Rozporządzenie Wykonawcze Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 10/III—25 r. do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 27/XII—24 r. o reorganizacji okręgowych komend policji państwowej.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 221.

Ustawa z d. 31/III—25 r. zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z d. 17/II—22 r. o państwowej służbie cywilnej.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 224.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 31/III—25 r. w sprawie zmiany niektórych postanowień rozporządzenia Rady Ministrów z d. 26/VI—24 r. o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach i urządach państwowych.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 228.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 31/III—25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z d. 11/III—25 r.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 229.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 30/XII—24 r. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państwowych.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 231.

Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z d. 30/III—25 r. w celu wykonania ustawy z d. 17/VII—24 r. w sprawie opłat za paszporty na wyjazd zagranicę.

Dz. U. R. P. Nr. 33/25 poz. 233.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 13/III—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu o statucie normalnym gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych.

Dz. U. R. P. Nr. 35/25 poz. 239.

Ustawa z d. 18/III—25 r. zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z d. 13/II—24 r. w przedmiocie stosowania na obszarze województwa śląskiego ustaw, dotyczących państwowej służby cywilnej.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 240.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 1/IV—25 r. w sprawie organizacji statystyki ruchu naturalnego ludności.

Dz. U. R. P. Nr. 40/25 poz. 273.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8/IV—25 r. o rozciągnięciu na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty: grodzieński i wołkowyski, tudzież gminy: białowieską, masiewską i suchopolską powiatu bielskiego woj. białostockiego mocy obowiązującej ustawy z d. 20/II—20 r. w przedmiocie zaliczenia osad wiejskich w poczet miast oraz zmiany granic miast na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 40/25 poz. 274.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8/IV—25 r. o rozciągnięciu na ziemię wileńską mocy obowiązującej ustawy z d. 20/II—20 r. w przedmiocie zaliczania osad wiejskich w poczet miast oraz zmiany granic miast na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 280.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 24/III—25 r. w sprawie wydawania z aptek środków leczniczych i określenia ich ceny.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 282.

Sprawy Wewnętrzne.

Ustawa z d. 31/III — 25 r. o zmianie niektórych postanowień ustawy o państwowej służbie cywilnej.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 294.

Ustawa z d. 1/IV — 25 r. o przedłużeniu mocy obowiązującej przepisów o wymiarze i poborze państwowego po-

datku od nieruchomości w gminach miejskich oraz od niektórych budynków w gminach wiejskich.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 296.

Ustawa z d. 3/IV — 25 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach z r. 1867, obowiązującego na obszarze b. zaboru austriackiego.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 297.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 25/III—25 r. w sprawie uzupełnienia statutu organizacyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Monitor Polski Nr. 76/25 poz. 287.

Skarbowość.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 26/II—25 r. w sprawie kredytowania należności celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 186.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 8/III — 25 r. o wykonaniu ustawy z d. 4/II — 25 r. uzupełniającej ustawę z d. 1/VI — 22 r. o monopolu tytoniowym.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 187.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 24/II — 25 r. w sprawie sprzedaży wyrobów tytoniowych na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 27/25 poz. 193.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 18/III—25 r. o ustaleniu na miesiąc kwiecień 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszów państwowych i wojska.

Dz. U. R. P. Nr. 28/25 poz. 198.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 9/III—25 r. w sprawie przeliczenia na złote markowych podstaw wymiaru państwowego podatku dochodowego na rok podatkowy 1925.

Dz. U. R. P. Nr. 28/25 poz. 200.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 12/III — 25 r. o wyrobie i sprzedaży wódek niemonopolowych.

Dz. U. R. P. Nr. 28/25 poz. 201.

Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z d. 16/III — 25 r. o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z d. 27/XII — 24 r. o zabezpieczeniu praw z tytułów na okaziciela, wywiezionych na terytorjum obecnego Związku Socjalistycznych Republik Rad lub złożonych w instytucjach na tem terytorjum.

Dz. U. R. P. Nr. 28/25 poz. 202.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 18/III — 25 r. w sprawie uchylenia art. 260 ustawy o opłatach (tom V Zbioru praw rosyjskich, według wydania z r. 1903).

Dz. U. R. P. Nr. 29/25 poz. 206.

Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych i Ministrem Sprawiedliwości z d. 20/III—25 r. w sprawie przedłużenia terminu dla wymiany ostemplowanych tytułów przedwojennego długu niezabezpieczonego austriackiego i węgierskiego na obligacje 5% pożyczki konwersyjnej.

Dz. U. P. R. Nr. 29/25 poz. 207.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 20/III — 25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia z d. 11/IX — 24 r. w sprawie ustanowienia ceł wywozowych na niektóre towary.

Dz. U. R. P. Nr. 29/25 poz. 208.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 16/III — 25 r. w sprawie wykonania ustawy z d. 11/XII — 24 r. w przedmiocie opłat stempłowych, które mają płacić spółdzielnie.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 212.

Rozporządzenie Ministra Skarbu wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z d. 25/III — 25 r. o ustaleniu obowiązującego tekstu rozporządzeń Prezydenta Rzplitej o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych z dnia 14/V — 24 r., z d. 28/VI—24 r. i z d. 27/XII—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 213.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 18/III — 25 r. o konwersji 8% państwowej pożyczki złotej z r. 1922 na 8% pożyczkę konwersyjną.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 214.

Obwieszczenie Ministra Skarbu z d. 13/III—25 r. w sprawie sprostowania błędu w rozporządzeniu VI Ministra Skarbu z d. 9/IV—24 r. w celu wykonania art. 30 i 31 oraz pierwszych sześciu części art. 32 ustawy z d. 11/VIII — 23 r. o podatku majątkowym tudzież w celu wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzplitej Polskiej z d. 14/IV—24 r. o poborze pierwszej raty podatku majątkowego i przekazaniu czynności obliczenia tej raty komisjom szacunkowym.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 216.

Obwieszczenie Ministra Skarbu z d. 16/III — 25 r. o sprostowaniu rozporządzenia z d. 10/II—25 r. w przedmiocie zmiany przepisów o opłatach stemplowych od obligów oraz od koncesyj do prowadzenia domu bankowego lub kantoru wymiany.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 217.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 10/III — 25 r. w celu wykonania ustawy o monopolu spirytusowym.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 218.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 14/III — 25 r. w sprawie uzupełnienia rozdziału II artykułu 15 rozporządzenia o taryfie celnej.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 219.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 9/III — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie dalszego przekazania wojewodom (delegatowi Rządu w Wilnie) i dyrektorom izb skarbowych uprawnień Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu wynikających z ustawy z d. 11/VIII — 23 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych.

Dz. U. R. P. Nr. 31/25 poz. 220.

Ustawa z d. 31/III—25 r. w sprawie zmiany niektórych postanowień ustawy z d. 2/III—23 r. w przedmiocie udzielenia Ministrowi Skarbu upoważnienia do regulowania w drodze rozporządzeń obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcemi walutami w brzmieniu, nadanem jej ustawami z dnia 23/VI—23 r. i z d. 20/III—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 225.

Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw

Wewnętrznych z d. 30/III — 25 r. w celu wykonania ustawy z dnia 17/VII — 24 r. w sprawie opłat za paszporty na wyjazd zagranicę.

Dz. U. R. P. Nr. 33/25 poz. 233.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 30/III — 25 r. o uzupełnieniu rozporządzenia z d. 12/XII—24 r. o ulgach celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 34/25 poz. 235.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 12/III — 25 r. o przywozie tytoniu z zagranicy.

Dz. U. R. P. Nr. 35/25 poz. 238.

Ustawa z d. 18/III — 25 r. w przedmiocie zmiany niektórych przepisów o państwowym podatku dochodowym, obowiązujących na zasadzie ustawy o państwowym podatku dochodowym, ogłoszonej w rozporządzeniu Ministra Skarbu z d. 14/VII — 23 r. oraz na zasadzie ustawy z d. 10/I—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 242.

Skarbowość.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 23/III — 25 r. o ustaleniu stopy opłaty za nadzór nad zakładami ubezpieczeń za 1923 r.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 259.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 25/III — 25 r. w sprawie opłaty za nadzór nad zakładami ubezpieczeń.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 260.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 30/III — 25 r. w sprawie przesunięcia na rok podatkowy 1925 terminu do składania zeznań o dochodzie z art. 49 ustawy o państwowym podatku dochodowym.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 261.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 31/III — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych o preparatach chemicznych zwolnionych od cła.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 262.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 1/IV — 25 r. w sprawie zmiany organizacji urzędów skarbowych w okręgach administracyjnych izb skarbowych w Krakowie, Lwowie, Łucku, Grudziądzu i Poznaniu.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 263.

Rozporządzenie Ministra Skarbu i Kolei z d. 18/III — 25 r. w sprawie zmiany przepisów o opłatach stemplowych od dokumentów przewozowych.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 264.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 11/IV — 25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia z d. 11/IX — 24 r. o ustanowieniu ceł wywozowych na niektóre towary.

Dz. U. R. P. Nr. 39/25 poz. 271.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 11/IV — 25 r. o ulgach celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 39/25 poz. 272.

Rozporządzenie Ministra Skarbu i Sprawiedliwości z d. 12/III — 25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia z d. 23/VIII — 23 r. w przedmiocie orzecznictwa w sprawach opłat stemplowych w b. dzielnicy rosyjskiej.

Dz. U. R. P. Nr. 40/25 poz. 276.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 30/III — 25 r. w sprawie postępowania przy udzielaniu kredytów celnych.

Dz. U. R. P. Nr. 40/25 poz. 277.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 18/IV — 25 r. o ustaleniu na miesiąc maj 1925 r. mnożnej dla określenia uposażenia funkcjonariuszów państwowych i wojska.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 281.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 3/IV — 25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Ministra Skarbu z d. 4/VI — 23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59 poz. 434) (podatek od kapitałów i rent).

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 283.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 17/IV — 25 r. o poborze trzeciej raty podatku majątkowego.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 284.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8/IV — 25 r. w sprawie statutu Państwowego Funduszu Gospodarczego.

Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 292.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 21/IV — 25 r. w sprawie zmiany statutu Towarzystwa Kredytowego Przemysłu Polskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 302.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 22/IV — 25 r. o wypuszczeniu serji IV biletów skarbowych.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 303.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8/IV — 25 r. zmieniające rozporządzenie Rady Ministrów z d. 25/II — 24 r. w sprawie statutu organizacyjnego Ministerstwa Skarbu.

Monitor Polski Nr. 90/25 poz. 353.

Sprawiedliwość.

Ustawa z d. 19/II — 25 r. w sprawie zmiany § 6 ustawy z d. 6/VII — 1868 r. o adwokaturze w b. zaborze austriackim (Austr. Dz. U. P. Nr. 96).

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 172.

Ustawa z d. 19/II—25 r. o normowaniu djet i kosztów podróży lekarzy, jako znawców sądowych, w województwach: poznańskim, pomorskim i w górnośląskiej części województwa śląskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 173.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 23/II—25 r. w sprawie zwinięcia sądu pokoju w Witkowie w okręgu sądu apelacyjnego w Poznaniu.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 185.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 28/II—25 r. o zmianie § 6 rozporządzenia Ministrów: Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych i Rolnictwa z d. 25/VII—1897 r. o szacowaniu nieruchomości.

Dz. U. R. P. Nr. 27/25 poz. 195.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 4/III—25 r. o zwinięciu sądu pokoju w Sępólnie w okręgu sądu apelacyjnego w Toruniu.

Dz. U. R. P. N. 27/25 poz. 196.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 9/III—25 r. o zwinięciu sądu pokoju w Brodnicy w okręgu sądu apelacyjnego w Toruniu.
Dz. U. R. P. Nr. 28/25 poz. 199.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 22/III—25 r. o przedłużeniu terminów wekslowych w okręgu sądu apelacyjnego w Warszawie.
Dz. U. R. P. Nr. 29/25 poz. 203.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 22/III—25 r. o przedłużeniu terminów wekslowych w okręgu sądu apelacyjnego w Lublinie.
Dz. U. R. P. Nr. 29/25 poz. 204.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 9/III—25 r. o przekazaniu spraw karnych, wszczętych przez Państwowy Zakład badania żywności i przedmiotów w Łodzi, sądowi pokoju dla spraw o lichwę wojenną w Łodzi.
Monitor Polski Nr. 73/25 poz. 271.

Ustawa z d. 31/III—25 r. zmieniająca przepisy tymczasowe o kosztach sądowych.
Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 223.

Ustawa z d. 31/VII—25 r. o języku urzędowym sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu.
Dz. U. R. P. Nr. 32/25 poz. 226.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 25/III—25 r. w sprawie przeniesienia części ksiąg hipotecznych z wydziału hipotecznego przy sądzie okręgowym w Piotrkowie do wydziału hipotecznego przy sądzie pokoju w Sosnowcu.
Dz. U. R. P. Nr. 33/25 poz. 232.

Ustawa z d. 19/III—25 r. o ponownem zakładaniu zaginionych, zniszczonych lub wywiezionych z granic Państwa ksiąg lub akt hipotecznych.
Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 254.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 25/III—25 r. o zmianie właściwości terytorjalnej sądów okręgowych w Sosnowcu i Kielcach.

Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 256.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 4/IV—25 r. o zwinięciu sądu pokoju w Golubiu w okręgu sądu apelacyjnego w Toruniu.
Dz. U. R. P. Nr. 38/25 poz. 270.

Rozporządzenie Ministra Skarbu i Sprawiedliwości z d. 12/III—25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia z d. 23/VIII—23 r. w przedmiocie orzecznictwa w sprawach opłat stemplowych w b. dzielnicy rosyjskiej.

Dz. U. R. P. Nr. 40/25 poz. 276.

Ustawa z d. 31/III—25 r. o ulgach w aplikacji sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 279.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 17/IV—25 r. w sprawie przekazania kierownictwa w I instancji nad więzieniami przy sądach okręgowych — w apelacjach lwowskiej i krakowskiej naczelnikom (dyrektorom—zarządcom) więzień.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 286.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 6/IV — 25 r. o przeniesieniu części ksiąg hipotecznych z Białej do Włodawy.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 285.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8/IV — 25 r. o sposobie zastąpienia wpisów do ksiąg wieczystych, które pozostały w posiadaniu niemieckich władz.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 299.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 21/III — 25 r. o ustaleniu liczby obrońców przy sądach pokoju w okręgu sądu okręgowego w Białej.

Monitor Polski Nr. 78/25 poz. 300.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 23/II—25 r. o dyzlokacji sądów pokoju w powiecie lipnowskim w okręgu sądu okręgowego we Włocławku.

Dz. Urz. Min. Sprawiedliwości Nr. 6/25 poz. 4.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 28/II — 25 r. w sprawie zmiany dotychczasowych przepisów dotyczących statystyki przestępczości.

Dz. Urz. Min. Sprawiedliwości Nr. 6/25 poz. 5.

Sprawy Wojskowe.

Ustawa z d. 3/III—25 r. o rozciągnięciu na część górnośląską województwa śląskiego mocy obowiązującej ustaw

o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych lub zaginionych bez własnej winy, których śmierć, względnie zaginięcie, znajduje się w związku ze służbą wojskową.

Dz. U. R. P. Nr. 30/25 poz. 209.

Rozporządzenie Wykonawcze Ministra Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Zagranicznych, Sprawiedliwości, Skarbu, Kolei, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu z d. 21/III—25 r. do ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej z d. 23/V—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 37/25 poz. 252.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Przemysłu i Handlu i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 24/III—25 r. o wykonaniu art. 57 ustęp ostatni ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej z d. 23/V—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 37/25 poz. 253.

Ustawa z d. 22/IV—25 r. o poborze rekruta w 1925 r.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 298.

Sprawy Zagraniczne.

Konwencja pocztowo-telegraficzna między Polską a Rosją, podpisana w Moskwie d. 24/V—23 r.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 174.

Oświadczenie Rządowe z d. 9/III — 25 r. w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych konwencji pocztowo-telegraficznej między Rzeczpospolitą Polską z jednej strony oraz Rosyjską Socjalistyczną Federacyjną Republiką Rad, Ukraińską Socjalistyczną Republiką Rad i Białoruską Socjalistyczną Republiką Rad z drugiej strony, podpisanej w Moskwie d. 24/V—23 r. wraz z protokołami końcowym i uzupełniającym z tej samej daty.

Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 175.

Konwencja i Statut o wolności tranzytu, podpisane w Barcelonie d. 20/IV—21 r.

Dz. U. R. P. Nr. 34/25 poz. 236.

Oświadczenie Rządowe z d. 14/II — 25 r. w sprawie złożenia dokumentu ratyfikacyjnego Konwencji i Statutu, podpisanych w Barcelonie d. 20/IV—1921 r.

Dz. U. R. P. Nr. 34/25 poz. 237.

Oświadczenie Rządowe z d. 20/III—25 r. w sprawie regulaminu dostępu do Wisły i jej używania przez ludność Prus Wschodnich, ułożonego w wykonaniu art. 97 Traktatu Pokoju między Mocarstwami sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi a Niemcami, podpisanego w Wersaju d. 28/VI—19 r. (Regulamin dostępu do Wisły i jej używania przez ludność Prus Wschodnich).

Dz. U. R. P. Nr. 36/25 poz. 244.

Oświadczenia Rządowe z d. 10/IV — 25 r. w sprawie rozciągnięcia postanowień Traktatu Handlowego i Nawigacyjnego pomiędzy Rzplitą Polską, a Zjednoczonym Królestwem, podpisanego w Warszawie d. 26/XI — 23 r. na pewne kolonie i protektoraty brytyjskie.

Dz. U. R. P. Nr. 41/25 poz. 287.

Protokół dotyczący poprawki do art. 393 Traktatu Pokoju Wersalskiego i do odpowiednich artykułów innych traktatów pokoju, podpisany w Genewie d. 14/VI—23 r.

Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 288.

Oświadczenie Rządowe z d. 18/III — 25 r. w sprawie złożenia przez Rząd Polski dokumentu ratyfikacyjnego protokołu podpisanego w Genewie d. 14/VI — 23 r., dotyczącego poprawki art. 393 Traktatu Pokoju, podpisanego w Wersalu d. 28/VI — 19 r. oraz odpowiednich artykułów innych traktatów pokoju.

Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 289.

Umowa zawarta między Rzeczypospolitą a Wolnym Miastem Gdańskiem w celu wykonania art. 61 umowy z d. 24/X—21 r. w sprawie zabezpieczenia kosztów procesowych i zaliczki na koszt sądowe.

Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 290.

Oświadczenie Rządowe z d. 17/IV — 25 r. o wymianie not dotyczących zatwierdzenia umowy pomiędzy Polską a Wolnym Miastem Gdańskiem w sprawie zabezpieczenia kosztów procesowych i zaliczki na koszt sądowe.

Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 291.

Ustawa z d. 1/IV—25 r. w sprawie ratyfikacji traktatu handlowego i nawigacyjnego między Polską a Holandją, podpisanego w Warszawie d. 30/V—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 43/25 poz. 295.

Różne.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 13/III — 25 r. w sprawie zatwierdzenia statutu organizacyjnego Prezydium Rady Ministrów.

Monitor Polski Nr. 62/25 poz. 233.

Skorowidz rzeczowy druków Sejmu

za czas od 1/III do 1/V — 1925 roku.

Koleje Żelazne.

Projekt ustawy w przedmiocie ustąpienia gminie m. Bielska gruntu kolejowego o powierzchni 426 m², wniesiony przez Ministra Kolei.

Druk Sejmu Nr. 1790 z d. 4/III—25 r.

Wniosek posła Fr. Kapelińskiego i tow. z klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie przyspieszenia prac związanych z oszacowaniem gruntów, zajętych pod kolej, i wypłaty za te grunta odškodowania.

Druk Sejmu 1806 z d. 17/III—25 r.

Projekt ustawy o zamianie gruntu kolejowego przy st. Węgierskiej Górcie linii Zwardoń — Nowy Sącz na grunt prywatny, wniesiony przez Min. Kolei.

Druk Sejmu Nr. 1831 z d. 20/III—25 r.

Wniosek posła Władysława Ostrowskiego i członków Komisji Komunikacyjnej w sprawie utworzenia generalnej Inspekcji Kolejowej.

Druk Sejmu Nr. 1837 z d. 24/III—25 r.

Projekt ustawy o ukończeniu budowy kolei Łuck—Dębowa Karczma—Stojanów, wniesionej przez Min. Kolei.

Druk Sejmu Nr. 1856 z d. 27/III—25 r.

Projekt ustawy w sprawie sprzedaży gruntu stacji kolejowej w Łodygowicach, wniesiony przez Min. Kolei.

Druk Sejmu Nr. 1863 z d. 31/III—25 r.

Oświecenie Publiczne i Wyznania Religijne.

Wniosek posła Poznańskiego i towarzyszy z klubu Poselskiego Związku Chłopskiego w sprawie upaństwowienia szkoły dla głuchoniemych we Lwowie i przejęcia sił nauczycielskich tej szkoły na etat nauczycieli szkół specjalnych.

Druk Sejmu Nr. 1782 z d. 6/III—25 r.

Wniosek posłów T. Błażejowicza, ks. F. Gąsiorowskiego i kol. z klubu Chrz. Demokracji w sprawie noweli do prawa małżeńskiego z roku 1836.

Druk Sejmu Nr. 1783 z d. 6/III—25 r.

Wniosek posła Grünbauma i tow. z Koła Żydowskiego w sprawie antyżydowskich zajęć w Dublanach, rewizji i złagodzenia wyroku Senatu Akademickiego w tejże sprawie oraz nie przyjęcia poszkodowanych studentów żydów do innych Akademii Rolniczych.

Druk Sejmu Nr. 1802 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posłów z klubów Ukraińskiego i Białoruskiego w sprawie przedłużenia terminu do wnoszenia deklaracji szkolnych, przewidzianego na rok szkolny 1924/25 rozporządzeniem Ministra W. R. i O. P. z d. 7/I—25 r. (Dz. U. R. P. 14/I — 25 r. Nr. 3 poz. 33) w sprawie wykonania ustawy z d. 31/VII—24 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa.

Druk Sejmu Nr. 1813 z d. 19/III—25 r.

Projekt ustawy o utworzeniu Polskiej Akademii Nauk Technicznych, wniesiony przez Min. W. R. i O. P.

Druk Sejmu Nr. 1818 z d. 12/III—25 r.

Projekt ustawy o utworzeniu Polskiej Akademii Nauk Lekarskich wniesiony przez Min. W. R. i O. P.

Druk Sejmu Nr. 1819 z d. 12/III—25 r.

Praca i Opieka Społeczna.

Sprawozdanie Komisji Ochrony Pracy o wniosku posła Z. Żuławskiego i tow. w sprawie zniesienia dotychczasowych przepisów o służbie domowej (Druk Nr. 257) oraz o rządowym projekcie ustawy o pracownikach domowych (Druk Nr. 1381).

Druk Sejmu Nr. 1779 z d. 25/II—25 r.

Wniosek posła Szczerkowskiego i tow. ze Z. P. P. S. w sprawie

ustawy, zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z d. 18/VII — 24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia, znowelizowanej przez ustawę z d. 26/I—25 r.

Druk Sejmu Nr. 1781—z d. 6/III—25 r.

Wniosek posła Waszkiewicza i kol. z klubu Parlamentarnego N. P. R. w sprawie nowelizacji ustawy z d. 28/I — 25 r. (Dz. U. R. P. Nr. 15 poz. 97) w przedmiocie zmiany art. 13 ustawy z d. 18/VII — 24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Druk Sejmu Nr. 1784 z d. 6/III—25 r.

Projekt ustawy o zmianie niektórych przepisów ustawy z d. 18/VII—24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia, wniesiony przez Min. Pracy i Opieki Społecznej.

Druk Sejmu Nr. 1791 z d. 9/III—25 r.

Wniosek posła Lisieckiego i kol. z klubu N. P. R. w sprawie nowelizacji ustawy z d. 19/V—20 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby Dz. Ust. 44, z d. 9/VI—20 r. poz. 272.

Druk Sejmu Nr. 1803 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posła J. Skrzypy z Komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w sprawie ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Druk Sejmu Nr. 1807 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posła J. Wojtiuka z Komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w sprawie ubezpieczenia robotników od nieszczęśliwych wypadków.

Druk Sejmu Nr. 1808 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posłów Z. Praussowej i Bronisława Ziemięckiego w sprawie zakazu pracy małoletnich i kobiet w zakładach gastronomicznych, dancin-gach etc.

Druk Sejmu Nr. 1815 z d. 19/III—25 r.

Wniosek posła N. Pryłuckiego (Żyd. Stronnictwo Ludowe) i innych w przedmiocie uchylecia bezprawnego wydalenia pracownic żydowskich z państwowych fabryk tabacznyc w Warszawie przy ul. Dzielnej 62 (dawniej Noblesse) za to tylko, że są żydówkami i przyjęcie na ich miejsce niewykwalifikowanych robotnic chrześcijańskich, tudzież w przedmiocie pociągnięcia do właściwej odpowiedzialności osób winnych tego antykonstytucyjnego postępowania.

Druk Sejmu Nr. 1826 z d. 20/III—25 r.

Wniosek posłów Herza, Milczyńskiego i kol. z klubu N. P. R. w sprawie zniesienia wysokich opłat celnych od starej odzieży, przesyłanej lub przewożonej przez reemigrantów polskich do kraju.

Druk Sejmu Nr. 1827 z d. 20/III—25 r.

Wniosek posła J. Brzezińskiego i kol. z klubu N. P. R. w sprawie zmiany ustawy z d. 18/VII—24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz. Ust. Nr. 67 poz. 650).

Druk Sejmu Nr. 1842 z d. 26/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Ochrony Pracy w przedmiocie zmian w rozporządzeniu Prezydenta Rzplitej w zastosowaniu złotego do obliczenia wkładek (premji) jako też świadczeń pieniężnych (rent) i o przerachowaniu na złote dawnych zobowiązań rentowych w ubezpieczeniu na wypadek niezdolności do pracy, na starość i na korzyść pozostałych po ubezpieczonych rodzin w b. Dzielnicy Pruskiej (Druk Nr 1590).

Druk Sejmu Nr. 1865 z d. 1/IV—25 r.

Wniosek posła Pluty i kolegów z Poselskiego Klubu Związku chłopskiego w sprawie udzielenia małorolnej ludności wiejskiej wydatnej pomocy ze strony Rządu na wyżywienie w r. b.

Druk Sejmu Nr. 1868 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posłów Związku Lud. Narod. w przedmiocie wprowadzenia zmian w ustawie z d. 2/VII—24 r. w przedmiocie pracy młodocianych i Kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65 poz. 636).

Druk. Sejmu Nr. 1871 z d. 31/III—25 r.

Wniosek posła księdza M. Ilkova i kolegów w sprawie natychmiastowej akcji celem zaopatrzenia zagrożonej głodem ludności, zamieszkałej wzdłuż podkarpacia, w woj. Stanisławowskiem, w najniezbędniejsze środki żywności.

Druk. Sejmu Nr. 1874 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posłów L. Gdyka, Jana Puchałki, A. Piotrowskiego i kol. Klubu Chr. Dem. w sprawie wypłacenia odszkodowania robotnikom prywatnych fabryk tytoniowych.

Druk Sejmu Nr. 1881 z d. 22/IV—25 r.

Sprawozdanie połączonych Komisji Emigracyjnej i Morskiej o projekcie ustawy o wyłączności portów polskich dla wychodźstwa (Druk Nr. 1552).

Druk Sejmu Nr. 1884 z d. 23/IV—25 r.

Przemysł i Handel.

Sprawozdanie Komisji Morskiej o załatwieniu wniosku posłów Zw. Ludowo-Narodowego i innych Klubów w sprawie ustawy o popieraniu polskiej żeglugi morskiej (Druk Nr. 1166).

Druk Sejmu Nr. 1794 z d. 12/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Przemysłowo - Handlowej w sprawie wniosków posłów Gdyka, Puchałki i innych z Klubu Chrześcijańskiej demokracji w przedmiocie kryzysu w przemyśle (Druk Nr. 1275) oraz wniosku posłów z klubów Chrz. Narod., Zw. Lud. Narod. i Chrz. Dem. w sprawie zastosowania środków zaradczych dla usunięcia zastoju w życiu gospodarczem (Druk Nr. 1279).

Druk Sejmu Nr. 1822 z d. 20/III—25 r.

Projekt ustawy o Państwowym Instytucie Geologicznym, wniesiony przez Min. Przemysłu i Handlu.

Druk Sejmu Nr. 1830 z d. 21/III—25 r.

Projekt ustawy o udzielaniu klauzuli największego uprzywilejowania przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia, wniesiony przez Min. Przemysłu i Handlu.

Druk Sejmu Nr. 1880 z d. 2/IV—25 r.

Sprawozdanie połączonych Komisji Emigracyjnej i Morskiej o projekcie ustawy o wyłączności portów polskich dla wychodźstwa (Druk Nr. 1552).

Druk Sejmu Nr. 1884 z d. 23/IV—25 r.

Rolnictwo i Dobra Państwowe.

Wniosek posła A. Wasyńczuka i tow. w sprawie niezwłocznego uregulowania zarządzeń, skierowanych do zwalczania zarazy płucnej u bydła na Kresach i Wojew. Lubelskiem.

Druk Sejmu Nr. 1882 z d. 22/IV—25 r.

Projekt Ustawy o państwowym funduszu kredytu na meljoracje rolne, wniesiony przez Min. Rol. i Dóbr Państw.

Druk Sejmu Nr. 1883 z d. 20/IV—25 r.

Reforma Rolna.

Projekt ustawy w sprawie zmian i uzupełnień w obowiązującym na górnośląskiej części wojew. śląskiego ustawodawstwie osadniczem, wniesiony przez Min. Reform Rolnych.

Druk Sejmu Nr. 1839 z d. 25/III—25 r.

Roboty Publiczne.

Wniosek posłów Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego w sprawie przedłożenia przez Rząd planu robót publicznych w Państwie, a rozpoczęcia bezzwłocznie najważniejszych z tychże robót w roku bieżącym, celem złagodzenia skutków przesilenia gospodarczego.

Druk Sejmu Nr. 1853 z d. 27/III—25 r.

Skarbowość.

Sprawozdanie Komisji Skarbowej o wniosku posła Diamanda w sprawie odszkodowania dla robotników i pracowników przedsiębiorstw spirytusowych, którzy z powodu wprowadzenia monopolu spirytusowego stracili zajęcie (Druk Nr. 1717).

Druk Sejmu Nr. 1778 z d. 3/III—25 r.

Wniosek posła J. Bednarczyka z klubu P. S. L. „Piast“ w sprawie zwolnienia związków samorządowych od daniny lasowej przez nowelizację ustawy z d. 6/VII—23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 87).

Druk Sejmu Nr. 1780 z d. 3/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Skarbowej o projekcie ustawy o opodatkowaniu wina i miodu syconego (Druk Nr. 1608).

Druk Sejmu Nr. 1789 z d. 11/III—25 r.

Projekt ustawy o popieraniu budowy domów mieszkalnych w miastach, wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk Nr. 1798 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posła Brzezińskiego i kol. z klubu N. P. R. w sprawie zmiany ustawy z d. 1/VI — 22 r. o monopolu tytoniowym (Dz. U. R. P. Nr. 47 poz. 409).

Druk Sejmu Nr. 1805.

Sprawozdanie Komisji Skarbowej o wniosku posła Rzepeckiego i kolegów z d. 12/XII — 24 r. dotyczącego zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z d. 17/III — 24 r. o przerechowaniu pożyczek państwowych oraz o rządowym projekcie ustawy, dotyczącej konwersji rzeczonych pożyczek, jako też rozporządzenia z d. 28/XII—24 r. (Dz. U. R. P. Nr. 114, poz. 1021) w przedmiocie przedłużenia terminu tejże konwersji (Druki Nr. Nr. 1622 i 1697).

Druk Sejmu Nr. 1817 z d. 19/III—25 r.

Projekt ustawy o opłatach za nadzór nad zdrowotnością zwierząt domowych, oddawanych do przewozu i do uboju, wniesiony przez Ministerstwo Skarbu.

Druk Sejmu Nr. 1820 z d. 15/III—25 r.

Projekt ustawy, zmieniającej część drugą § 3 rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z d. 27/IV — 24 r. o wierzytelnościach w walutach obcych i w złotych w złocie, hipotecznie zabezpieczonych (Dz. U. R. P. Nr. 36 poz. 385), wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk Sejmu Nr. 1821 z d. 17/III—25 r.

Projekt ustawy o uzupełnieniu rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z d. 14/IV — 24 r. o zmianie ustroju pieniężnego, wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk. Sejmu Nr. 1828 z d. 20/III—25 r.

Projekt ustawy w przedmiocie systemu monetarnego, wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk Sejmu Nr. 1824 z d. 20/III—25 r.

Projekt ustawy w sprawie uzupełnienia postanowień ustawy z dnia 11/VIII—23 r. o podatku majątkowym, wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk. Sejmu Nr. 1833 z d. 20/III—25 r.

Wniosek posłów Sejmowego Klubu Poselskiego Niezależnej Partji Chłopskiej w sprawie zmiany systemu podatkowego.

Druk Sejmu Nr. 1835 z d. 24/III—25 r.

Wniosek posłów Pieniążka, Michalskiego, Zagajewskiego, Dolanowicza, Frostiga i innych w sprawie nieprawidłowej działalności Izby Skarbowej we Lwowie, dotyczącej wymiaru podatków.

Druk Sejmu Nr. 1836 z d. 24/III—25 r.

Wniosek posła K. Widoty i kol. z klubu P. S. L. w sprawie dotkliwych strat, poniesionych przez Skarb Państwa z tytułu tłumienia zarazy płucnej bydła rogatego w b. zaborze rosyjskim.

Druk Sejmu Nr. 1842 z d. 26/III—25 r.

Projekt ustawy o ulgach podatkowych dla kapitałów zagranicznych, lokowanych na obszarze Rzeczypospolitej, wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk Sejmu Nr. 1847 z d. 24/III—25 r.

Wniosek posła Pluty i towarzyszy z Poselskiego Klubu Związku Chłopskiego w sprawie nowelizacji austriackiej ustawy przemysłowej z d. 5/II—1907 r. Nr. 26 Dz. U. P.

Druk Sejmu Nr. 1851 z d. 27/III—25 r.

Wniosek posła Inslera i tow. z Koła Żydowskiego w sprawie uzupełnienia ustawy z d. 17/VII—24 r. w sprawie opłat za paszporty na wyjazd zagranicę (Dz. U. R. P. Nr. 69 poz. 672 z 1924 r.).

Druk Sejmu Nr. 1861 z d. 31/III—25 r.

Wniosek posła Pluty i kolegów z Poselskiego Klubu Związku Chłopskiego w sprawie nowelizacji ustawy z d. 18/VII—24 r. (Dz. U. R. P. Nr. 72 poz. 699) o opodatkowaniu spadków i darowizn.

Druk Sejmu Nr. 1866 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posłów z Klubu Polskiego Stronnictwa Ludowego w sprawie przedłużenia czasu wymiany obligacji pożyczki polskiej z r. 1920.

Druk Sejmu Nr. 1867 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posłów ze Związku Ludowo-Narodowego i Chrz. Demokracji w sprawie częściowej zmiany art. 104 ustawy z d. 9/X—23 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska (Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924 z r. 1923).

Druk Sejmu Nr. 1870 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posła Łaskudy i towarzyszy z Poselskiego Klubu Związku Chłopskiego w sprawie przedłużenia terminu wymiany osteplowanych tytułów przedwojennego długu niezabezpieczonego austriackiego i węgierskiego na obligacje 5% pożyczki konwersyjnej.

Druk Sejmu Nr. 1873 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posłów z Klubu Sejmowego Związku Ludowo - Narodowego w sprawie przerachowania rent zahipotekowanych na włościach rentowych w b. dzielnicy pruskiej.

Druk Sejmu Nr. 1876 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posła Romockiego i tow. w sprawie opłat od samochodów.
Druk Sejmu Nr. 1878 z d. 2/IV—25 r.

Projekt ustawy o prowizorjum budżetowym na czas od 1/V do 30/VI—
25 r., wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk Sejmu Nr. 1879 z d. 2/IV—25 r.

Sprawy Wojskowe.

Projekt ustawy o poborze rekruta w 1925 r., wniesiony przez Min.
Spraw Wojskowych.

Druk Sejmu Nr. 1793 z d. 7/III—25 r.

Projekt ustawy w sprawie zamiany gruntów państwowych, znajdujących się w Zambrowie, w wojew. białostockiem, pow. łomżyńskim, w gminie Zambrowie, na grunta prywatne, należące do Aleksandra Gregorka, położone tamże, wniesiony przez Min. Spraw Wojskowych.

Druk Sejmu Nr. 1799 z d. 13/III—25 r.

Projekt ustawy, uzupełniającej art. 91 ustawy z d. 9/X—23 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska, wniesiony przez Min. Spraw Wojskowych.

Druk Sejmu Nr. 1823 z d. 19/III—25 r.

Projekt ustawy o zamianie gruntu państwowego w Krakowie na Grzegórkach na grunt prywatny, wchodzący w skład dóbr Pasternik, a położony w graminach Bronowicach Wielkich i Rzasce, wniesiony przez Min. Spraw Wojskowych.

Druk Sejmu Nr. 1824 z d. 19/III—25 r.

Wniosek posła Bronisława Wędziągolskiego i kol. z Klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w przedmiocie ustalenia sprawiedliwych cen za wywłaszczone grunty przez Rząd dla celów budownictwa wojskowego na terenie D. O. K. III (Wilno).

Druk Sejmu Nr. 1838 z d. 24/III—25 r.

Wniosek posłów W. Michalaka i J. Brzezińskiego oraz kol. z Klubu N. P. R. w sprawie przedłużenia ustawy o zasiłkach dla rodzin osób powołanych na ćwiczenia wojskowe.

Druk Sejmu Nr. 1872 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posłów T. Regeera, Liebermana i tow. ze Zw. P. P. S. w sprawie przywrócenia mocy obowiązującej ustawy z d. 27/III — 23 r. o zasił-

kach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe (Dz. U. R. P. Nr. 37 poz. 246).

Druk Sejmu Nr. 1877 z d. 2/IV—25 r.

Sprawy Wewnętrzne.

Wniosek posłów Klubu Białoruskiego w sprawie zamordowania A. Wojtowicza, dzikiego katowania b. nauczyciela S. Biegańskiego i innych włościan, dokonywanego przez straż graniczną i wywiadowców.

Druk Sejmu Nr. 1785 z d. 6/III—25 r.

Projekt ustawy o granicach Państwa, wniesiony przez Min. Spraw Wewnętrznych.

Druk Sejmu Nr. 1792 z d. 7/III—25 r.

Projekt ustawy o niektórych zmianach w unormowaniu stanu prawnego w wojew. nowogródzkim, polskim i wołyńskim, powiatach grodzieńskim, wołkowyskim, białostockim, bielskim i sokólskim woj. białostockiego i w okręgu administracyjnym wileńskim, wniesiony przez Prez. Rady Ministrów.

Druk Sejmu Nr. 1795 z d. 9/III—25 r.

Wniosek posłów Związku Parlamentarnego Polskich socjalistów w sprawie zmiany ustawy z d. 26/IX 22 r. w przedmiocie rozbudowy miast. (Dz. U. R. P. Nr. 89/22 poz. 811).

Druk. Sejmu Nr. 1812 z d. 17/III—25.

Wniosek posła A. Hausnera i tow. ze Z. P. P. S. w sprawie zmian i uzupełnień ustawy z d. 22/IX—22 r. o ulgach dla nowowzniesionych budowli.

Druk Sejmu Nr. 1814 z d. 19/III—25 r.

Wniosek posłów Klubu Pol. Str. Lud. w sprawie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z d. 10/XII—24 r. (Dz. U. R. P. Nr. 107 poz. 969) o reorganizacji Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie przez redukcję urzędników.

Druk Sejmu Nr. 1816 z d. 19/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Administracyjnej o poprawkach Senatu do projektu ustawy o uzgodnieniu z konstytucją niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach z roku 1867, obowiązującego w b. zaborze austriackim (Druk Nr. 1549 i 1310).

Druk Sejmu Nr. 1841 d. 25/III—25 r.

Wniosek posłów z klubu Chrz. Demokracji w sprawie wydania Wieczorkiewicza i Bagińskiego władzom sowieckim.

Druk Sejmu Nr. 1845 z d. 25/III—25 r.

Wniosek posła Inslera i tow. z Koła Żydowskiego w sprawie uchylenia mocy obowiązującej § 7 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z d. 14/III—21 r. (Dz. U. R. P. Nr. 39 poz. 234), utrudniającego wzgl. uniemożliwiającego tworzenia stowarzyszeń centralnych i związków stowarzyszeń centralnych z prawem działania na przestrzeni całego Państwa.

Druk Sejmu Nr. 1846 z d. 26/III—25 r.

Wniosek posłów z klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie rozwiązania Sejmu i rozpisania nowych wyborów.

Druk Sejmu Nr. 1849 z d. 27/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Administracyjnej o: 1) wniosku posła M. Dąbrowskiego i kolegów w sprawie rozwiązania Rady Miejskiej i prezydum st. m. Krakowa (Druk Nr. 1409); 2) wniosku posłów S. Rymara, K. Holeksy i kolegów w sprawie zmiany ustawy z d. 6/X—21 r. (Dz. U. R. P. Nr. 108), nadającej statut miejski stołecznemu m. Krakowowi (Druk 1435); 3) wniosku posłów 8 klubów poselskich w sprawie ordynacji wyborczej do gm. miasta Krakowa (Druk Nr. 1537).

Druk Sejmu Nr. 1852 z d. 26/III—25 r.

Wniosek posła Poznańskiego i towarzyszy z Poselskiego Klubu Związku Chłopskiego w sprawie przydzielania gmin, wchodzących w skład powiatu jednego województwa do powiatu województwa drugiego.

Druk Sejmu Nr. 1854 z d. 27/III—25 r.

Projekt ustawy o prowizorjum budżetowym Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie na czas od 1/I do 31/III—25 r., wniesiony przez Min. Spr. Wew.

Druk Sejmu Nr. 1855 z d. 28/III—25 r.

Wniosek posłów ze Zw. Lud. Narod. i Chrz. Demokracji w sprawie częściowej zmiany art. 104 ustawy z d. 9/X—23 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska (Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924 z r. 1923).

Druk Sejmu Nr. 1870 z d. 2/IV—25 r.

Sprawiedliwość.

Projekt rządowy ustawy o prawie autorskiem, wniesiony przez Min. Sprawiedliwości.

Druk Sejmu Nr. 1786 z d. 5/III—25 r.

Projekt ustawy o zmianie niektórych przepisów ustawy z d. 3/VIII—22 r o Najwyższym Trybunale Administracyjnym, wniesiony przez Prez. Rady Ministrów.

Druk Sejmu Nr. 1787 z d. 4/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Prawniczej o zaproponowanych przez Senat poprawkach do przyjętego przez Sejm w d. 18/XII—24 r. projektu ustawy w przedmiocie wznowienia zaginionych, zniszczonych lub wywiezionych z granic Państwa ksiąg lub akt hipotecznych (Druk Nr. 1581 i 734).

Druk Sejmu Nr. 1788 z d. 9/III—25 r.

Projekt ustawy o karach za handel kobietami i dziećmi, wniesiony przez Min. Sprawiedliwości.

Druk Sejmu Nr. 1796 z d. 13/III—25 r.

Projekt ustawy w sprawie uchylecia ustawy z d. 11/III—1850 r. (Zb. u. pr. str. 292), wniesiony przez Min. Sprawiedliwości.

Druk Sejmu Nr. 1797 z d. 12/III—25 r.

Wniosek posła Janeczka i kol. z Klubu P. S. L. „Piast“ w sprawie przedłożenia przez Rząd projektu ustawy o wyborze przez ludność sędziów pokoju.

Druk Sejmu Nr. 1804 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posła Jakóba Wojtiuka z Komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w sprawie zniesienia obowiązujących dotychczas na obszarze Rzplitej Polskiej antyrobotniczych artykułów Kodeksów Karnych rosyjskiego, austriackiego i niemieckiego, oraz w sprawie uwolnienia więźniów politycznych.

Druk Sejmu Nr. 1809 z d. 17/III—25 r.

Wniosek posłów Związku Ludowo-Narodowego w sprawie znowelizowania ustawy z d. 18/VII—24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Druk Sejmu Nr. 1810 z d. 17/III—25 r.

Projekt ustawy o wywłaszczeniu nieruchomości pod budowę Sądu Okręgowego w Łodzi, wniesiony przez Min. Sprawiedliwości.

Druk Sejmu Nr. 1832 z d. 20/III—25 r.

Wniosek posłów Klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie wydelegowania Komisji Sejmowej do zbadania nadużyć i gwałtów oraz samowoli policji w powiecie iłżeckim, a także nieprawi-

dłowego, stronniczego i niezgodnego z prawem wymiaru sprawiedliwości w Sądzie pokoju w Lipsku.

Druk Sejmu Nr. 1834 z d. 24/III—25 r.

Sprawozdanie Komisji Prawniczej o projekcie ustawy o Trybunale Kompetencyjnym (Druk Nr. 12).

Druk Sejmu Nr. 1840 z dn. 25/III—25 r.

Wniosek posłów z Klubu Chr. Demokracji w sprawie wydania Wieczorkiewicza i Bagińskiego władzom sowieckim.

Druk Sejmu Nr. 1845 z d. 25/III—25 r.

Wniosek posłów Rokossowskiego, M. Malinowskiego, J. Kowalczuka, Świeckiego, Niskiego i innych w sprawie wstrzymania wykonania kar za przestępstwa leśne.

Druk Sejmu Nr. 1848 z d. 24/III—25 r.

Wniosek posłów z Klubu Ukraińskiego i innych w sprawie pogwałcenia przez prokuratora i Sąd Okręgowy w Przemyślu art. 21 Konstytucji wobec pozbawienia wolności posła Łańcuckiego bez zezwolenia Sejmu.

Druk Sejmu Nr. 1850 z d. 27/III—25 r.

Wniosek posłów z Komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w sprawie skazania na karę śmierci przez Sąd Wojskowy w Krakowie szer. Jan-
kla Segala.

Druk Sejmu Nr. 1862 z d. 31/III—25 r.

Projekt ustawy zmieniającej ordynację o opłatach adwokatów na obszarze Sądów Apelacyjnych Poznańskiego i Toruńskiego i Sądu Okręgowego Katowickiego, wniesiony przez Min. Sprawiedliwości.

Druk Sejmu Nr. 1864 z d. 26/III—25 r.

Sprawy Zagraniczne.

Projekt ustawy w sprawie ratyfikacji konwencji Handlowej między Polską a Francją, podpisanej w Paryżu d. 9/XII — 24 r., wniesiony przez Min. Spraw Zagranicznych.

Druk Sejmu Nr. 1801 z d. 14/III—25 r.

Sprawozdanie połączonych Komisji Konstytucyjnej i Zagranicznej w przedmiocie ustawy o zatwierdzeniu układu ze stolicą Apostolską, określającego stosunek Państwa do Kościoła Rzymsko-Katolickiego (Druk Nr. 1785).

Druk Sejmu Nr. 1811 z d. 19/III—25 r.

Projekt ustawy w sprawie ratyfikacji Traktatu Handlowego i Nawigacyjnego między Polską a Szwecją, podpisanego w Warszawie d. 2/XII — 24 r., wniesiony przez Min. Spraw Zagranicznych.

Druk Sejmu Nr. 1825 z d. 18/III—25 r.

Wniosek posła Z. Kadłubowskiego i kolegów ze Zw. Ludowo - Narod. o uchylenie ustawy z d. 16/III—23 r. w przedmiocie personalnej wymiany osób między Polską a Rosją i Ukrainą (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 249).

Druk Sejmu Nr. 1844 z d. 26/III—25 r.

Projekt ustawy w sprawie ratyfikacji międzynarodowej konwencji o zwalczaniu obiegu i handlu publikacjami pornograficznymi i dołączonego do niej aktu końcowego, podpisanej w Genewie d. 12/IX—23 r., wniesiony przez Min. Spraw Zagranicznych.

Druk Sejmu Nr. 1857 z d. 28/III—25 r.

Różne.

Wniosek posłów ze Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów; Związku Polskich Stronnictw Ludowych „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie zamordowania przewożonych więźniów, Bagińskiego i Wiczorkiewicza, przez eskortującego policjanta.

Druk Sejmu Nr. 1858 z d. 31/III—25 r.

Wniosek posłów z Komunistycznej Frakcji Poselskiej, Niezależnej Partji Chłopskiej, Klubu Białoruskiego i Klubu Ukraińskiego w sprawie zamordowania przez st. przodownika Muraszkę W. Bagińskiego i A. Wiczorkiewicza.

Druk Sejmu Nr. 1859 z d. 31/III—25 r.

Wniosek posła J. Skrzypy z Komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w sprawie niezwłocznego uwolnienia posła S. Łańcuckiego.

Druk Sejmu Nr. 1860 z d. 31/III—25 r.

Wniosek posła S. Posackiego i tow. w sprawie katastrofalnego stanu map katastralnych w Małopolsce.

Druk Sejmu Nr. 1869 z d. 2/IV—25 r.

Wniosek posła T. Prystupy z Komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w sprawie wyłonienia przez Sejm Komisji dla zbadania faktów prowokacji.

Druk Sejmu Nr. 1875 z d. 2/IV—25 r.

KRONIKA.

Z ŻYCIA MIĄST.

Szkolnictwo i oświata.

Białystok Rada Miejska na posiedzeniu w dniu 6/IV r. b. uchwaliła wyasygnować ze swych funduszków dyspozycyjnych zł. 400 na Dom Polski w Gdańsku oraz zatwierdziła wydatek z funduszków dyspozycyjnych Magistratu w sumie zł. 100 na tenże cel.

Busk Klel. W dniu 25/I r. b. odbyło się uroczyste otwarcie kursów wieczorowych dokształcających, powstałych z inicjatywy burmistrza m. Buska, dla rzemieślników i terminatorów.

Projektuje się również założenie w Busku szkoły zawodowej; w tym celu Magistrat przedsięwziął starania w kierunku wydzierżawienia pomieszczenia, zbierania typów szkoły zawodowej dla wybrania typu najwięcej odpowiadającego stosunkom miejscowym i zamożności mieszkańców. W budżecie miasta, przewidziane jest na ten cel 25.000 złotych, zaś mieszkańcy miasta zobowiązali się dostarczyć kapitału na otwarcie i utrzymanie szkoły.

Chełmno Dnia 4/III r. b. Rada Miejska zatwierdziła uchwałę Magistratu dotyczącą przystąpienia miasta na członka T-wa Naukowego w Toruniu.

Gródek Jag. Na posiedzeniu Zarządu miasta w dniu 10/III r. b. uchwalono roczną dotację na kursy dla uczniów rzemieślniczych w sumie zł. 1.000 oraz światło, opał i pomieszczenie.

Łódź W dniu 5 marca r. b. odbyła się uroczystość poświęcenia i otwarcia specjalnej miejskiej szkoły dla dziewcząt.

W związku z projektem założenia specjalnej szkoły dla dzieci niedowidzących, delegacja Wydziału Oświaty i Kultury postanowiła wysłać za-

granicę (do Berlina, Wiednia i Kopenhagi) 1 lekarza i nauczyciela dla zaznajomienia się ich z urządzeniami i sposobami nauczania w tego rodzaju szkołach. Wniosek ten został przez Magistrat zaakceptowany.

7/IV r. b. zatwierdzone zostały przez Magistrat wnioski Wydziału Oświaty i Kultury:

1) w sprawie ogłoszenia w roku 1925/26 przymusu doksztalcania młodzieży, nieposiadającej wykształcenia w zakresie 7 klas szkoły powszechnej dla roczników: 1908, 1909, 1910 i części 1911 (urodzonych przed 1 września 1911 r.);

2) o uruchomienie w związku z powyższem potrzebnej ilości kompletów w miejskich wieczornych szkołach powszechnych, w miejskich wieczornych szkołach uzupełniających oraz w miejskich szkołach doksztalcających zawodowych.

W roku szkolnym 1925/26, według przewidywań Komisji Powszechnego Nauczania, około 24.300 osób (640 klas) podlegać będzie obowiązkowi przymusowego doksztalcania.

Za przykładem roku ubiegłego Wydział Oświaty i Kultury wznawia w r. b. działalność Poradni Szkolnej, mającej na celu ułatwianie rodzicom wzgl. opiekunom dziatwy, kończącej miejskie szkoły powszechne, orjentowania się co do typów szkół w Łodzi, dla właściwego kierowania dzieci na drogę dalszego kształcenia się.

W roku ubiegłym do Poradni Szkolnej zgłosiło się ogółem 48 osób. Informacji udzielano odnośnie od szkół zawodowych 5 kandydatom, seminarjum nauczycielskiego — 12, gimnazjum — 8, szkoły handlowej — 6, seminarjum ochroniarskiego — 1, szkół powszechnych wzgl. szkoły pracy — 3; ponadto zgłosiły się 3 nauczycielki o poinformowanie ich o programach szkół średnich, celem wyjaśnienia i udzielenia na miejscu potrzebnych wskazówek absolwentom 7-ych oddziałów, wreszcie rodzicom udzielono ogólnych wskazówek co do potrzeby przeprowadzenia obserwacji dzieci wniknięcia w ich zamiłowania i upodobania.

Na wniosek Wydziału Oświaty i Kultury Magistrat postanowił przystąpić jeszcze w r. b. do budowy gmachu szkoły powszechnej o 13 klasach wykładowych.

Wykazaną w zamknięciu rachunkowem za 1924 r. nadwyżkę dochodów w sumie zł. 74.146 gr. 66 postanowiono na posiedzeniu Rady Miejskiej z dn. 27/III—25 r. zużytkować w ten sposób, aby część sumy przeznaczyć na wypłacenie wszystkim pracownikom miejskim zasiłku w wysokości jednomiesięcznej pensji, resztę zaś przeznaczyć na budowę szkoły.

Ostrów Wlkp.

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 31/III r. b. uchwalono przyznać 50.000 zł. kredytu na dalsze koszty budowy szkoły powszechnej, której kosztorys został ustanowiony na 461 tys. zł.

Na cel powyższy otrzymało również miasto pożyczkę od rządu w sumie zł. 200 tys.

Płock

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 18,III r. b. uchwalono upoważnić Magistrat do nabycia w możliwie najkrótszym czasie placu pod budowę szkoły powszechnej i do zaciągnięcia na ten cel pożyczki, ewentualnie do podniesienia sum przeznaczonych na budowę rzeźni, która będzie pobudowana w terminie późniejszym.

Na posiedzeniu w dniu 23 marca r. b., wobec stwierdzenia, że maturzyści szkół powszechnych nie są przygotowani do dalszego kształcenia w szkołach zawodowych, uchwalono zaprosić Delegata Min. W. R. i O. P. z Wydziału wykształcenia zawodowego, celem poinformowania się, czy nie dałoby się założyć w Płocku szkoły zawodowej dla maturzystów szkół powszechnych.

Sosnowiec

Zarząd miasta na posiedzeniu w dniu 29/IV r. b. przyznał T-wu Pomocy Naukowej dla akademików w Gdańsku zł. 500 tytułem jednorazowego subsydjum.

Staszów

W dniu 28 lutego r. b. dokonano kupna nieruchomości na pomieszczenie 7-io klasowej szkoły żeńskiej za sumę zł. 58.000.

Warszawa

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 12/III r. b. postanowiono przekazać Politechnice, dla laboratorium wytrzymałości tworzyw, miejskie laboratorium mechaniczne.

Wołkowysk

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 28/III r. b. uznano jednogłośnie konieczność budowy nowego gmachu dla 7-io klasowej szkoły powszechnej. W tym celu przeznaczono plac odpowiedni pod szkołę i upoważniono Magistrat do poczynienia starań w Min. W. R. i O. P. o uzyskanie pożyczki na budowę.

Kultura i Sztuka.

Kielce

Na pos. Rady miejskiej w dniu 30/IV r. b. uchwalono wyznaczyć Związkowi Stowarzyszeń Muzyczno-Śpiewaczych Wojew. Kieleckiego subsydjum w sumie zł. 500 na koszt urządzenia w dniu 17/V r. b. wojewódzkiego zjazdu śpiewaczego w Kielcach.

Sprawy Sanit.; Hygiena i wychow. fizyczne.

W marcu r. b. odbyła się w Łodzi pod przewodnictwem Wydziału Gospodarczego konferencja orientacyjna z udziałem reprezentantów Stowarzyszeń Właścicieli Nieruchomości, poświęcona przejęciu przez Magistrat funkcji oczyszczania ulic miasta. Po stwierdzeniu, że system mechanicznego oczyszczania ulic kalkuluje się o wiele korzystniej finansowo niż system obecny, postanowiono popierać projekt tego systemu i po uzyskaniu szczegółów organizacji mechanicznego oczyszczania miasta zwołać powtórnie konferencję z udziałem czynników zainteresowanych, celem konkretnego omówienia wprowadzenia w życie wspomnianego projektu.

Łódź

Dla obmyślenia środków mających na celu zapobieżenie szerzącym się w mieście epidemjom, utworzono przy Oddziale Sanitarnym Wydziału Zdrowotności Publicznej specjalną Sekcję epidemiologiczną. Na I-em posiedz. Sekcji zwrócono główną uwagę na dostarczenie ludności dobrej wody do picia. Po przeprowadzonej na ten temat dyskusji i zbadaniu materiałów przedstawionych przez inspektora sanitarnego m. Łodzi, postanowiono jedną ze zbadanych studzien zasypać, wodę ze studzien zbadać chemicznie, 8 studzien zamknąć, oraz w 7 studniach dokonać specjalnych prób.

Na pos. Magistratu w dniu 5/III r. b. przyjęto propozycję uruchomienia wspólnie z Powiatową Kasą Chorych przychodni dla gruźliczych chorych.

Radom

Opieka Społeczna.

Na pos. Rady miejskiej w dn. 8/IV r. b. postanowiono przejąć pod Zarząd miejski Ochronkę dla dzieci.

Byeśó Kuj.

W dniu 6 lutego r. b. odbyło się posiedzenie Magistratu z przedstawicielami różnych gałęzi przemysłu i handlu i przedstawicielami robotników wszystkich odcieni; przedmiotem narad była kwestja zaradzenia bezrobociu w Bydgoszczy. Poruszano sprawę wypieku tańszego chleba dla bezrobotnych, wzmożenia ruchu budowlanego. Omawiano również sprawę wywozu zagranicę drzewa nieprzerobionego, co—zdaniem mówców—wpływa na wzrost bezrobocia, odbierając pracę tartakom. W wyniku konferencji postanowiono powołać ściśle komisje dla wprowadzania w życie podanych projektów.

Bydgoszcz

Rada miejska na pos. w dniu 30/III r. b. uchwaliła wyasygnować

Częstochowa

15—20 tys. zł. na akcję dożywiania ubogich i wycieńczonych dzieci szkół powszechnych i szkół prywatnych mających charakter szkół powszechnych.

- Gródek Jag. Na pos. Zarządu Miasta w dniu 10/III r. b. postanowiono przejąć „Ochronkę Polską”, która utrzymuje 20 sierot w wieku do lat 12.
- Lublin Magistrat na pos. w dniu 6/II r. b. przyznał 11 lubelskim instytucjom społecznym kulturalno-oświatowym subsydja w łącznej kwocie 3054 zł. 6 gr.
- Łódź Łódzkiemu Oddziałowi Tow. Ochrony Kobiet postanowił Magistrat udzielić subsydjum w wysokości 6000 zł. rocznie. Subsydjum to wydane będzie w naturze, t. j. w postaci lokalu dla otwieranego przez T-wo w Radogoszczu „Domu Poprawy” dla dziewcząt.
- Radom Na pos. Rady miejskiej w dniu 10/III r. b. postanowiono zwiększyć roczną subwencję dla Stowarzyszenia dobroczynnego izraelskiego „Ezra” z 2000 zł. do 3000 zł., przeznaczając przyznaną zwykłą specjalnie na dożywianie chorych dzieci w żydowskich szkołach powszechnych.
- Sosnowiec Na pos. Zarządu Miasta w dniu 3/IV r. b. uchwalono przeznaczyć z kredytu na dożywianie dzieci 1500 zł. na święcone dla dzieci ubogich, zarejestrowanych w Wydziale Opieki Społecznej.
- Warszawa Na pos. Rady miejskiej w dniu 26/II r. b. postanowiono upoważnić Magistrat do natychmiastowego wydatkowania z kredytów na inwestycje techniczne ogólne sumy do 100.000 zł. na zatrudnienie bezrobotnych przy robotach miejskich oraz wstawić do budżetu Wydziału Opieki Społecznej 50.000 zł. dla potrzebujących pomocy bezrobotnych, którzy nie mogą otrzymać pracy.

Rozbudowa miast i kwestja mieszkaniowa.

- Gródek Jag. Zarząd miasta na pos. w dniu 10/III r. b. uchwalił wybudować na własnych parcelach 4 budynki jednopiętrowe o 16 mieszkaniach.
- Kielce Rada miejska na pos. w dniu 30/IV r. b. przyjęła projekt kontraktu oddającego miastu przez państwo w dzierżawę na lat 12 ośrodek folwarku „Nowy Folwark”.
- Kraków W m. lutym r. b. wydano 44 konsensy budowlane, w czym 7 na budowę domów mieszkalnych, 2 — nadbudowy pięter, reszta zaś — przebudowy i budynki gospodarcze.

W m. marcu r. b. wydano 41 konsensów budowlanych, w tem 9 na budowę mieszkań, 9 — nadbudowy pięter, reszta — przebudowy i budynki gospodarcze.

Na odbytem w marcu r. b. posiedzeniu Komitetu Rozbudowy Miasta postanowiono wezwać Miejski Wydział Budownictwa do przedstawienia na najbliższym posiedzeniu Komitetu planu budowy na terenach miejskich kilkudziesięciu domów mieszkalnych, przeznaczonych na 4 — 8 rodzin każdy, oraz sporządzić wykaz domów niewykończonych oraz domów starych, należących do osób prywatnych, a wymagających remontu lub grożących zawaleniem.

W celu rozbudowy miasta i usunięcia głodu mieszkaniowego postanowiła Rada miejska na posiedzeniu z dn. 16/IV r. b. rozparcelować na place budowlane ziemię miejską w ogólnej przestrzeni 32 mor. 180,8 pr.

W związku z tem postanowiono: cały ten teren miejski przeznaczyć pod budowę na nim domów mieszkalnych z ogródkami, stanowiących w harmonijnej swej całości miasto-ogród i w tym celu rozparcelować i sprzedać: a) spółdzielniom, względnie zrzeszeniom mieszkaniowym, b) instytucjom i c) osobom fizycznym.

Jednocześnie uchwalono szereg punktów, dotyczących charakteru tej przyszłej dzielnicy (np. zabronienie uprawiania przemysłu i handlu), praw i obowiązków nabywców parcel i stosunku Magistratu do nabywców parcel w razie niezapłacenia rat ceny szacunkowej za parcele.

Na pos. Rady miejskiej w dn. 10/III r. b. uchwalono udzielić subwencję w sumie zł. 2000 Związkowi Zawodowemu Robotników Przemysłu Garbarskiego na budowę ewentualnie kupno „Domu Ludowego”.

Na pos. Magistratu uchwalono utworzyć Komitet do spraw regulacji miasta pod przewodnictwem Prezydenta i zaprosić do Komitetu przedstawicieli władz, instytucji i stowarzyszeń oraz różne osoby z pośród obywateli miasta.

W czasie od 20/II—27/III r. b. zatwierdzono plany na budowę 14 domów mieszkalnych oraz 15 planów na różne przebudowy i budynki gospodarcze.

Na posiedzeniach Zarządu miasta w dniach 17, 20, 24 kwietnia r. b. i 2/V r. b. zatwierdzono plany 3 domów mieszkalnych i 4 budynków gospodarczych.

W ciągu m. marca r. b. wydano 10 konsensów budowlanych, z czego 1 — na budowę domu, reszta zaś na przebudowy i budynki gospodarcze.

Łódź

Olkusz

Radom

„

Sosnowiec

Toruń

Warszawa Na pos. Rady miejskiej w dniu 26/II r. b. postanowiono przyznać dodatkowy kredyt w sumie zł. 500.000 na odbudowę baraku dla bezdomnych oraz fundusz zł. 250.000 na budowę drugiego baraku dla bezdomnych.

Na tymże posiedzeniu postanowiono upoważnić Magistrat do udzielania pożyczek w wysokości 250.000 zł. na remont domów mieszkalnych, grożących niebezpieczeństwem.

Żychlin Magistrat w ciągu m-ca marca r. b. wydał 5 zezwoleń na budowę nowych domów mieszkalnych.

Inwestycje i przedsiębiorstwa miejskie.

Gostynin Rada miejska na pos. w dniu 28/III r. b. upoważniła Magistrat do ogłoszenia w pismach, że osobie fizycznej lub prawnej, życzącej pobudować i prowadzić w Gostyninie większy zakład przemysłowy, miasto da bezpłatnie przy stacji kolejowej potrzebny pod tenże zakład plac i udzieli pomocy przy nabyciu materiałów budowlanych.

Rada miejska upoważniła również Magistrat do prowadzenia pertraktacji z fabryką zabawek „Gnom” w Warszawie, celem otworzenia przy targu miejskim oddziału tejże fabryki.

Gródek Jag. Zarząd miasta na pos. w dniu 10/III r. b. uchwalił przystąpić do budowy elektrowni kosztem 150.000 zł.

Łowicz Wykaz robót wykonanych w r. 1924 przez Zarząd Miasta.

1. Most t. zw. Taryfowy na rzece Bzurze został gruntownie przebudowany. Most ten łączy ulicę Mostową i szosę Sannicką.

2. Dom miejski przy ul. Pl. Kościuszki Nr. 16 został odświeżony i otynkowany. W domu tym mieści się miejskie muzeum im. Tarczyńskiego i mies. Szkoła Handlowa.

3. Gmach Ratusza otynkowany zewnątrz i odnowiony wewnątrz.

4. Na kolonji urzędniczo-robotniczej (przedmieście Bratkowice) dookończono budowę 4 budynków i postawiono od fundamentu budynek gospodarczy oraz piwnicę.

5. Budynek rzeźni odnowiono wewnątrz i zewnątrz.

6. Do elektrowni miejskiej została nabyta nowa lokomobila o sile 175 H. P. firmy R. Wolf—Magdeburg oraz dynamomaszyna firmy Fiszer—Warszawa o sile 110 H. P. 2 × 230 volt. Akumulatory zostały gruntownie poprawione. Budynek wewnątrz został odnowiony.

7. Wszystkie małe mostki (miejskie) zostały przełożone oraz pobudowano około 30 mostków na przecięciach ulic.
8. Wzniesione zostało nowe ogrodzenie około ogrodu miejskiego t. zw. Saskiego.
9. Założone zostały aleje (bulwar) na ul. Glinki obecnie im. Sienkiewicza.
10. Zakończone zostały pomiary miasta w granicach ustalonych przez M. R. P.
11. Rozpoczęto dalsze pomiary miasta poza granicami ustalonymi przez M. R. P., t. j. przeprowadzone są pomiary na terenie w granicach miasta.
12. W opracowaniu znajduje się plan regulacyjny miasta.
13. 5 artezyjskich studzien zostało gruntownie zreperowanych.
14. Bruki miejskie na wszystkich ulicach i placach przez całą wiosnę, lato i jesień były reperowane.
15. Wszystkie miejskie bite drogi poprawiono sposobem szarwarkowym.
16. Budynek łaźni miejskiej odnowiono wewnątrz i zewnątrz.
17. 7 szkół miejskich (lokale) odnowiono.
18. Otwarto jedną 2-klasową szkołę w budynku miejskim.
19. Założona została miejska Szkoła Handlowa.
20. Rozparcelowano nieużytki na Kostce i przy ul. Kaliskiej pod budowę miejskich małych domków (parcel 35).

Na posiedzeniu sprawozdawczym delegacji Wydziału Handlowego odbytem w dniu 2 marca r. b. skonstatowano wydatny rozwój działu sprzedaży hurtowej i wogóle wzmożenie obrotu i działalności Wydziału Handlowego.

Postanowiono przystąpić jaknajszybciej do otwarcia dalszych 5 sklepów miejskich (niezależnie od istniejących już 6-ciu sklepów). Sklepy te mają być otwarte na krańcach miasta w dzielnicach robotniczych.

Następnie przyjęto wniosek Wydziału ukończenia jeszcze w roku bież. budowy miejskiej piekarni automatycznej z ustawieniem narazie 1 pieca o wydajności 60.000 klg. chleba na dobę.

Rada Miejska na posiedzeniu w dniu 10/III r. b. poleciła Magistratowi wystąpić do Min. Rob. Publ. o bezpłatne przekazanie miastu z gruntów państwowych w Radomiu parceli na następujące inwestycje:

- 1) pod szkołę powszechną,
- 2) pod 3 ulice,
- 3) dla Elektrowni miejskiej,

4) pod cegielnię,

5) pod urządzenie targowiska dla zwierząt.

Ogólna długość wymienionych parceli wynosiłaby 10 ha. 3.084 m.

Pozatem upoważniono Prezydenta miasta do traktowania z właścicielami gruntów prywatnych o nabycie takowych w ilości 2 ha 3.988 m² pod 3 ulice.

Sandomierz

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 4/III r. b. postanowiono przejąć od Państwa na własność miasta urządzenie Zakładu Kąpielowo-Dezynfekcyjnego w Sandomierzu.

Sosnowiec

Zarząd miasta Sosnowca, w zastępstwie Rady Miejskiej, w dniu 18/III r. b. uchwalił dokończyć budowę wieży ćwiczeń Straży Ogniowej Ochotniczej w Sosnowcu, wyreperować płoty obok remizy Straży oraz przenieść syrenę na szczyt wieży. Wydatek na ten cel w sumie zł. 1.552 gr. 36 uchwalono pokryć z przewyżki budżetowej 1924 roku.

Wobec przywrócenia od września r. ub. targów w Modrzejowie, Zarząd miejski na posiedzeniu w dniu 18/III r. b. uchwalił bezzwłoczne doprowadzenie do należytego porządku placów targowych, utrzymywanie ich w należyłym stanie sanitarnym, ustalenie nadzoru weterynaryjnego i t. p. Na pokrycie wydatków związanych z urządzeniem i utrzymaniem targowiska wstawiono do budżetu na r. 1925 sumę zł. 15.000.

Staszów

Na posiedzeniu Rady miejskiej w dniu 19/III r. b., celem jaknajszybszego zatrudnienia rzesz bezrobotnych, postanowiono przystąpić do wykonania przewidzianych w budżecie na r. 1925 robót inwestycyjnych, a mianowicie:

1) Uruchomienie miejskiej stacji elektrycznej polegające na wymurowaniu fundamentów pod silnik, ułożenie posadzki i wewnętrzne wyporządkowanie przeznaczonego na ten cel budynku;

2) przebudowę ulic łącznie z łamaniem kamieni we własnych kamieniołomach;

3) przebudowę dróg gminnych i mostów na nich;

4) przebudowę miejskiej nieruchomości budynkowej.

Na tymże posiedzeniu przyjęto pod uwagę projekt wybudowania na rynku miejscowym hal, na których розміścić możnaby pewne działy handlu, jaki dotychczas odbywa się pod gołem niebem; w tym celu polecono Magistratowi sporządzenie odpowiedniego planu z uwzględnieniem warunków estetycznych i kosztorysu. Dochód, jaki mogłaby przynosić miastu hala przewiduje Rada miejska na 7 — 8 tys. złotych rocznie.

Komunikacja.

Na pos. Rady przybocznej Komisarza Rządu w dniu 16/III r. b. wyrażono opinię, aby gmina m. Krakowa zadeklarowała się przystąpić z pomocą finansową w wysokości 250 tys. zł. dla dokończenia budowy wąskotorowej kolejki dojazdowej Pińczów-Kraków.

Kraków

W dniu 10 marca r. b. rozpoczęto kursy drogowe dla pracowników oddziału komunikacji oraz dla kandydatów, których ewentualne zatrudnienie okaże się niezbędne po uruchomieniu robót w sezonie 1925.

Łódź

Na kursach wykładane są następujące przedmioty:

- 1) Drogi i ulicy miejskie.
- 2) Miernictwo.
- 3) Mosty.
- 4) Matematyka.
- 5) Rachunkowość techniczna.
- 6) Kosztorysowanie robót.

Pierwsza serja robót brukarskich w 1925 r. obejmuje:

1) nowe bruki z kamienia polnego — na przestrzeni	29,025 m. kw.	"
2) renowacja bruków z kamienia polnego „ „	61,625 „ „	"
3) bruki bazaltowe „ „	6,314 „ „	"
4) „ granitowe „ „	8,120 „ „	"
5) „ drewniane „ „	2,610 „ „	"

Rada Miejska na posiedzeniu w dniu 10/III r. b. poleciła Magistratowi przeprowadzenie w najbliższym czasie trzech nowych ulic.

Radom

Zarząd miasta na posiedzeniu w dniu 3/III r. b. udzielił przedsiębiorcom prywatnym zezwolenia na uruchomienie w mieście dorożek samochodowych.

Wrocław

Na posiedzeniu Rady miejskiej w dniu 21/III r. b. uchwalono udzielić zezwolenia przedsiębiorstwu Robót Kolejowych na uruchomienie autobusów w mieście.

Wołkowysk

Walka z drożyzną.

Magistrat na posiedzeniu w dniu 20/II r. b. postanowił nabyć za fundusze miejskie 3 sztuki bydła, celem przeprowadzenia kalkulacji ceny mięsa.

Radom

Skarbowość.

Buskielec.

W dniu 2 lutego r. b. dokonano uroczystego otwarcia Kasy Oszczędności m. Buska w obecności Rady miejskiej, Magistratu i licznych obywateli miasta.

Ruch ludności.

Lublin

Według danych zawartych w Dz. Zarządu m. Lublina 11/25 r. ludność miasta Lublina na dz. 31/XII—1924 r. wynosiła 103.206. Przyrost od r. 1921, t. j. od pierwszego powszechnego spisu ludności charakteryzują następujące cyfry:

Ludność cywilna (bez wojska) według spisu z dn. 30/IX—1921 r.— 94.412

w tem: chrześcijan 57.075

żydów 37.337

oprócz tego naliczono chwilowo nieobecnych w dniu spisu . . . 2.312

Łącznie 96.724

Przyrost ludności: a) za czas od I/IX do 31/XII—1921 r. — 61

b) za rok 1922 + 2.286

c) „ 1923 + 2.301

d) „ 1924 + 1.956 6.482

Ogółem na 31/XII—24 r. 103.206

Uchwały Rad miejskich w sprawie granic Polski.

Białystok

Na posiedzeniu Rady. M. w dniu 18/III r. b. uchwalono urządzić Akademię ku czci naszych sprzymierzeńców, którzy występowali w obronie słusznych praw Polski na ostatniem posiedzeniu Ligi Narodów w Genewie.

W dopełnieniu tej uchwały postanowiono dn. 6/IV r. b. połączyć Akademię z obchodem 900-lecia koronacji Bolesława Chrobrego na króla polskiego.

Chełmno

Na posiedzeniu w dniu 25/III r. b. uchwalono następującą rezolucję:

„Rada miejska w Chełmnie, w Staropolskiej Ziemi Chełmińskiej, na nadzwyczajnem posiedzeniu w dniu 25 marca 1925 r. zakłada jednomyślnie uroczysty protest przeciw wszelkim zachciankom i zakusom naszych nigdy nienasyconych wrogów na całość Rzeczypospolitej Polskiej, prosi zarazem władze Państwowe o podjęcie najenergiczniejszych kroków celem wywalczenia trzydziestomiljonowemu narodowi polskiemu niczem niekrępowanego dojścia do morza i celem otoczenia naszych niewyzwolonych braci za granicami skuteczną opieką”.

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 17/III r. b. uchwalono wniosek następującej treści:

„Rada Miejska solidaryzując się jednomyślnie z obywatelami całej Polski protestuje przeciwko zbrodniczym zamachom Rzeszy Niemieckiej na całość zachodnich granic Polski.

Poczuwając się całkowicie do odpowiedzialności przed własnym sumieniem i przed potomstwem za utrwalenie bytu Państwa w odzyskanych granicach, przyrzekamy nie poskąpić wysiłków i ofiar dla odparcia wszelkich wrogich zakusów, skierowanych do uszczuplenia terytorjum Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej”.

Na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 8/IV r. b. uchwalono następującą rezolucję:

„Rada miejska miasta Torunia — stolicy Pomorza — w odpowiedzi na zakusy niemieckie w kierunku oderwania obszarów rdzennie polskich od Macierzy Polskiej uchwała poniższy protest:

Jakkolwiek wśród nas niema nikogo, ktoby pragnął wojny — bo wszystkim zbyt świeżo są jeszcze w pamięci jej zgubne skutki — to jednakowoż w imieniu naszym, jak również i w imieniu tych, którzy nas obdarzyli swem zaufaniem, oświadczamy, że jako odwieczni tej praslówiańskiej i polskiej ziemi dziedzice bronić będziemy jej granic przed każdym, ktolwiek chciałby je przekroczyć.

Nie będziemy szczędzić ani mienia ani życia, by utrzymać Pomorze przy Polsce”.

Uroczyste oświadczenie Rady m. st. Warszawy na posiedzeniu w dniu 12/III r. b. w sprawie rewizji granic brzmi: Warszawa

„Mija lat 6 od chwili zawarcia traktatu Wersalskiego, a 2 lata od uznania granic Rzeczypospolitej przez inne Mocarstwa, gdy oto wrogie Polsce żywioły wysuwają sprawę rewizji naszych granic.

Rada miejska m. st. Warszawy, jako przedstawicielka mieszkańców tego miasta, stwierdza, iż Rząd nasz znajdzie całkowite i najsilniejsze oparcie w ludności całej Polski i jej stolicy, która nie dopuści, aby choć jedna piędź ziemi naszego Państwa mogła być przedmiotem przetargów międzynarodowych. Odpowiedzialni za bezpieczeństwo granic naszych przed potomkami — ślubujemy, że nie poskąpimy ani krwi, ani środków, aby nikczemne zakusy odeprzeć i przekazać następcom naszym nieuszczuplone dziedzictwo Piastów i Jagiellonów, które po szeregu walk i ofiar kilkunastu pokoleń zdołaliśmy odzyskać”.

R ó ż n e.

- Brześć nad Bugiem** W dniu 4/III r. b. postanowiła Rada miejska udzielić T-wu Krajoznawczemu jednorazowej zapomogi w kwocie 200 zł. na wydanie „Przewodnika po Brześciu“.
- Brześć Kuj.** Rada miejska na pos. w dn. 2/V r. b. uchwaliła wypłacić z oszczędności budżetowych przy końcu roku sumę zł. 200 na budowę Domu Techników im. ś. p. Gabrjela Narutowicza.
- Chełmno** Rada miejska w dniu 4/III r. b. uchwaliła bezpłatne oddanie gruntu o powierzchni około 40 tys. mtr. kwadr. pod budowę stajen dla 8 p. strzelców konnych.
- Kielce** Na pos. Rady miejskiej w dniu 7/IV r. b. postanowiono przyznać T-wu Czerwonego Krzyża jednorazową zapomogę w sumie 1190 zł. na kupno wozu sanitarnego „imienia Magistratu m. Kielc“.
- „ Na pos. Rady miejskiej w dniu 30/IV r. b. uchwalono wypłacić z funduszków miejskich zł. 1000 na pogorzalców miasteczka Ryki.
- Łódź** Dnia 22 marca r. b. odbyło się uroczyste odsłonięcie i poświęcenie tablicy pamiątkowej, ufundowanej przez Radę miejską ku czci Nieznanego Żołnierza Polskiego, poległego w walce za Ojczyznę.
- Magistrat postanowił wystąpić do mieszanego Trybunału polsko-niemieckiego w Paryżu z powództwem przeciwko Rzeszy Niemieckiej o zwrot na rzecz m. Łodzi około 3.000.000 rb. zł., tytułem odszkodowanie za szkody, wyrządzone miastu przez władze okupacyjne niemieckie w okresie lat 1914—1918.
- Sosnowiec** Na skutek odezwy Komitetu uczczenia Pierwszego Prezydenta ś. p. G. Narutowicza, Zarząd miasta na posiedzeniu w dniu 25/III r. b. uchwalił jednogłośnie wypłacić 2000 zł. tytułem ofiary na budowę Domu Techników im. Gabrjela Narutowicza, Pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej, który ma stanąć w Warszawie w kompleksie domów dla młodzieży akademickiej.
- Toruń** Rada miejska na pos. w dniu 8/IV r. b. uchwaliła subwencję w sumie zł. 200 na dar narodowy dla Marji Skłodowskiej-Curie.
- Żychlin** Uchwałą Rady miejskiej z dnia 14 marca r. b. nadano z dniem 19 marca r. b. Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu tytuł honorowego obywatela i dożywotniego członka Rady miejskiej m. Żychlina.

„Kilka słów o Grudziądzu“

(w związku z Pierwszą Pomorską Wystawą Rolnictwa i Przemysłu).

Miasto posiada 6 gmachów dla szkół powszechnych; w 3 gmachach mieszczą się po dwa systemy szkół, w 1—jeden system. W jednym gmachu mieści się Średnia Szkoła Handlowa i Prywatna Szkoła Powszechna, w innych internat Seminarjum Nauczycielskiego. Miasto opłaca wszelkie koszty rzeczowe, Państwo zaś personalne. Do szkół powszechnych uczęszcza 3296 dzieci i naucza 80 nauczycieli.

Szkol-
nictwo

Szkoła Wydziałowa, mieszcząca się również w gmachu miejskim, istnieje na takich samych warunkach a uczęszcza do niej 450 dzieci, naucza zaś 14 nauczycieli.

Do czterech ochronek z 6 ochroniarkami uczęszcza przeciętnie 300 dzieci, a ochronki są na całkowitem utrzymaniu miasta i rozmieszczone we wszystkich częściach miasta.

Miasto aż do niedawnego czasu posiadało 2 Gimnazja w własnych, nowoczesnych gmachach, które jednakowoż przeszły uchwałą Rady Miejskiej z dniem 16 marca 1925 r. na własność Państwa z zastrzeżeniem, że o ile ustawowo szkolnictwo przejdzie z powrotem pod zarząd miasta, gmachy przechodzą również z powrotem na własność miasta.

Prócz tego istnieje 1 Państwowe Gimnazjum Klasyczne i 1 Prywatne Gimnazjum; do uczelni tych uczęszcza 1657 uczniów, a naucza 85 nauczycieli.

Do dwóch Państwowych Seminarjów Nauczycielskich uczęszcza 382 uczniów a naucza 25 nauczycieli; do szkółek ćwiczeń przy tych seminarjach uczęszcza 248 dzieci, uczącej seminarzyści i nauczyciele.

Szkoła Budowy Maszyn mieści się w gmachu miejskim a uczęszcza do niej 154 uczniów, naucza 6 nauczycieli stałych, 10 dochodzących i 4 instruktorów.

Szkoły Doksztalające mieszczą się w gmachach szkolnych; wydatki osobowe ponosi Państwo, rzeczowe miasto. Do szkół tych uczęszcza 758 uczniów, naucza 29 nauczycieli.

Szkoła Gospodarczo-Przemysłowa mieści się w gmachu Szkoły Wydziałowej; całkowite urządzenie należy się miastu. Prowadzi ją Pomorska Izba Rzemieślnicza a korzysta z niej 40 uczennic, naucza 4 nauczycieli.

Do Średniej Szkoły Handlowej uczęszcza 60 uczniów a jest 3 nauczycieli.

Do Prywatnej Szkoły Powszechnej z 7 nauczycielami, uczęszcza 200 dzieci,

Razem uczęszcza do szkół w Grudziądzu 9548 młodzieży a naucza 273 nauczycieli, na ogólną liczbę mieszkańców 53.000.

Miasto jest członkiem Tow. Macierzy Szkolnej w Gdańsku, — Komitetu niesienia pomocy młodzieży polskiej, kształcącej się zagranicą, — Komitetu polepszenia bytu Akademika pomorskiego przy Wszechnicy Poznańskiej w Poznaniu i subwencjonuje inne instytucje naukowe.

Kultura i sztuka

W gmachu Muzeum mieszczą się zbiory muzealne, Czytelnia Ludowa i Archiwum Miejskie. — Archiwum, które zaborcy pozostawili w zupełnym nieładzie, zostaje obecnie fachowo uporządkowane i katalogowane.

W Archiwum znajduje się wiele listów królewskich, nadających miastu różne przywileje, pomiędzy innymi nazwę miasta królewskiego. Również w opracowaniu jest monografia m. Grudziądza, którą wyda się na zasadzie akt archiwalnych.

W dniu 24 lutego 1925 r. nastąpiło poświęcenie nowowybudowanego po pożarze Teatru Miejskiego. Teatr urządzony jest wedle wszelkich wymogów nowoczesnej techniki scenicznej, ma miejsc 388 parterowych, na piętrze zaś 84 miejsc w łóżach i 63 balkonowych. Teatr został wydzierżawiony i prowadzi go się nadal jako Teatr Miejski. Grywa się dramaty, komedję, wodewil i operetkę.

Komunikacja

Tutejsza Elektrownia Miejska przeprowadza obecnie remont całego taboru tramwajowego i ruch tramwajowy, który aż dotąd odbywał się co 10 minut, został już częściowo zmieniony na 5 minutowy a w najkrótszym czasie zaprowadzony zostanie całkowicie 5-cio minutowy ruch tramwajowy.

Aby dać możność komunikacji z miejscem wycieczkowem Rudnikiem, który zamierza się rozbudować na lotnisko, zakupiła Elektrownia Miejska autobus osobowy. Komunikacja będzie tak udogodnioną, że bilety wykupione w tramwajach miejskich, upoważniają będą do przesiadania w autobus. O ile frekwencja dopisze, zakupi się drugi autobus.

Inwestycje

Zgodnie z uchwałami Korporacji Miejskich buduje się do Rzeźni Miejskiej bocznice kolejową, która w tych dniach zostanie oddaną do użytku.

Bocznica ta przyczyni się wielce do ułatwienia transportów bydła na rzeź, jak również dla odwozu bitego bydła, — wielkiem zaś ułatwieniem będzie dla transportów eksponatów na wystawę odbyć się mającą od 26 czerwca do 6 lipca 1925 r.

W tutejszej Gazowni Miejskiej przystąpi się w roku bieżącym do budowy dwóch nowych piecy komorowych o 11 komorach i produkcji dziennie 16.500 kb. m. w miejsce zużytych piecy retortowych.

W Szpitalu Miejskim zakupiony został w miejsce zużytego nowy aparat Röntgena, którego niestety władze państwowe nie zwolniły z cła.

Szpital-
nictwo

Za Inicjatywą Magistratu odbędzie się w dniach od 26 czerwca do 6 lipca 1925 r. Pierwsza Pomorska Wystawa Rolnictwa i Przemysłu w Grudziądzu. — Na cele te odstąpiło miasto wielki plac sportowy, targowisko miejskie, oraz gmachy Szkoły Budowy Maszyn jak i Szkoły Powszechnej im. Królowej Jadwigi. — Place te i gmachy stanowią jedną całość.

Przemysł
Handel
Rolnictwo

Protektorem wystawy jest p. Premier Grabski, prezesem komitetu honorowego Wojewoda Pomorski p. Dr. Wachowiak, prezesem Komitetu Wykonawczego, prezydent miasta Grudziądz p. Włodek.

Pawilony i hale, które się w tym celu buduje, buduje się częściowo masywnie i pozostają one na cele placu sportowego.

Również istnieje prawdopodobieństwo, że w przyszłości w Grudziądzu odbywać się będą na placu tym Targi Grudziądzkie wzgl. Pomorskie.

Wydawnictwa miejskie.

Rozwijające się coraz bujniej życie miast sprawia, że zwiększa się również materiał informacyjny i sprawozdawczy. Nie mogąc dla braku miejsca omawiać szerzej projektów i poczynań miast oraz dawać szczegółowych sprawozdań z prac wykonanych przez miasta, otwieramy jako nowy dział kroniki z życia miast wyszczególnianie treści wydawnictw miejskich, w których zainteresowani znajdą odzwierciedlenie życia poszczególnych miast, wszelkie zarządzenia władz miejskich, statuty podatkowe, przepisy wykonawcze, regulaminy i t. p.

„Dziennik Zarządu m. st. Warszawy“ wydawnictwo Magistratu m. st. Warszawy wychodzące w odstępach kilkodniowych pod redakcją St. Sierosławskiego. Adres Redakcji: Warszawa, Senatorska 14.

Do dn. 21/IV r. b. wydane zostało 37 zeszytów, zawierających:

Nr. 1—4 (3/1): „Zamierzenia budżetowe Magistratu m. st. Warszawy na rok 1925“ (Przemówienie p. Prezydenta Miasta na posiedzeniu Rady Miejskiej z dn. 18/XII—1924 r. przy wniesieniu budżetu na rok 1925).

Nr. 5 (5/1) w dziale urzędowym zawiera: komunikat Prezydum Miasta o zmianie regulaminu komitetu budowy gmachów szkolnych; wyciągi z protokołów posiedzeń Rady Miejskiej (280-te posiedzenie plenarne dnia 4/XII—1924 roku).

W części nieurzędowej znajdujemy: treść Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 15/XI — 24 r. o dniach świątecznych; sprostowanie informacji ogłoszonych w Nr. 84—85 „Dziennika Zarządu m. st. Warszawy” z dn. 9/XII—24 roku.

W dziale informacji p. t. „Z życia pracowników miejskich” podany jest skład Zarządu Związku Pracowników Miejskich, wybranego na walnym Zebraniu Związku w dniu 10/XI—24 r.

Dopełniają zeszyt ogłoszenia konkursów i licytacji.

Nr. 6 (12/I): Wyciąg z protokołu 281 posiedzenia plenarnego Rady Miejskiej z dn. 11/XII—1924 r. Biuletyn tygodniowy Wydziału Statystycznego Mag. m. st. Warszawy (tydzień od 14 do 20 grudnia 1924 r.). Informacje. (Kursy dla dorosłych. Propaganda śpiewu). Ogłoszenia.

Nr. 7 (15/I): Wyciąg z protokołu 282 posiedzenia plenarnego Rady Miejskiej dn. 15/XII—1924 r. Biuletyn tygodniowy Wydz. Statyst. (21—27 grudnia 1924 roku).

Nr. 8—10 (29/I): Zakres czynności wydziałów i urzędów miejskich. Spis biur, zakładów i instytucyj miejskich. Biuletyn tyg. Wydz. Statyst. (4—10 stycznia 1925 roku). Ogłoszenia.

Nr. 11 (27/I): Referat radnego M. Mayzla w sprawie budżetu Wydziału do Spraw Ogólnych na rok 1925. Tabela 5 $\frac{1}{2}$, 5 i 4 $\frac{1}{2}$ ‰ obligacji m. stoł. Warszawy wylosowanych w dn. 2 i 14 stycznia 1925 roku, płatnych w dn. 1 i 14 kwietnia 1925 roku. Ogłoszenia.

Nr. 12—13 (2/II): Stawki podatku od lokali, od przedmiotów zbytku i stawki opłat za zużycie bruków miejskich. Regulamin Zarządu Wydziału Technicznego. Referat d-ra J. Zawadzkiego o budżecie Wydziału Szpitalnictwa i Opieki Społecznej. Biuletyn tyg. Wydz. Statyst. (11—17 stycznia 1925 roku). Tekst rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o dostosowaniu uposażeń komunalnych (dokończenie w zeszytach następnych).

Nr. 14—15 (3/II): Regulamin Komisji do spraw regulacji i zabudowania m. st. Warszawy. Regulamin wewnętrzny teatrów miejskich m. st. Warszawy. Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (18—24 stycznia 1925 roku). Dalszy ciąg rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o dostosowaniu uposażeń komunalnych. Ogłoszenia.

Nr. 16 (9/II): Wyciąg z protokołu 284 posiedz. Rady miejskiej dnia 15/I—25 r. Dokończenie rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o dostosowaniu uposażeń komunalnych. Ogłoszenia.

Nr. 17—18 (12/II): Referat radnego Stanisława Hirszla o budżecie teatrów miejskich na rok 1925. Wyciąg z protokołu 285-go posiedzenia Rady miejskiej dn. 22/I—25 r. Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (25—31 stycznia

1925 roku). Informacje (Szafki reklamowe wydziału oświaty i kultury). Ogłoszenia.

Nr. 19 (16/II): Wyciąg z 285-go posiedzenia Rady miejskiej dnia 22/I—25 r. Informacje (Zużycie wody). Życie prowincji (Autobusy w Bydgoszczy). Ogłoszenia.

Nr. 20 (22/II): Stawki opłat za lokale służbowe. Referat radnego Antoniego Gintowta o budżecie Muzeum Narodowego na rok 1925. Referat radnego Wł. Strakacza o budżecie Warszawskiego Lombardu Miejskiego na rok 1925. Biuletyn tyg. Wydz. Statyst. (1—7 lutego 1925 r.). Ogłoszenia.

Nr. 21—22 (1/III): Budżet Wydz. Zaopatr. na rok 1925 (ref. radnego T. Dymowskiego). Budżet Wydz. Technicznego na rok 1925 (ref. radnego H. Hosera). Budżet Urzędu Inspekcyjno-Budowlanego (ref. radnego H. Hosera). Budżet Wydziału Ubezpieczeń na rok 1925 (ref. radn. S. Seidenbeutla). Sprostowanie Wyciągu z prot. 285-go pos. Rady Miejskiej.

Nr. 23 (3/III): Statut Straży Ogniowej m. st. Warszawy. Budżet biura Rady miejskiej na r. 1925 (ref. radn. L. Kresińskiego).

Nr. 24—25 (5/III): Wyciąg z prot. 286-go posiedz. Rady miejskiej dn. 5/II—25 r. Uchwała Magistratu w sprawie zmiany dodatków rodzinnych dla pracowników miejskich. Budżet Kontroli Miejskiej na r. 1925 (ref. radn. W. Manduka) Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (8—14 lutego 1925 r.). Ogłoszenia.

Nr. 26 (9/III): Wyciąg z protok. 288-go posiedz. Rady miejskiej dn. 19/II — 1925 r. Ogłoszenia.

Nr. 27 (15/III): Budżet Wydz. Statystycznego na r. 1925 (ref. radn. K. Mamczara). Budżet Wydz. Prawnego na r. 1925 (ref. radn. F. Wróblewskiego). Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (15—21 lutego 1925 r.) Statystyka Warszawy w r. 1924.

Nr. 28 (21/III): Wyciąg z prot. 289-go posiedz. Rady miejskiej z d. 26/II r. b. i 290-go posiedz. z dn. 5/III—25 r. Sprostowanie w sprawie budżetu Warsz. Lombardu Miejskiego na r. 1925. Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (22—28 lutego 1925 r.). Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (1—7 marca 1925 r.). Ogłoszenia.

Nr. 29 (26/III): Przepisy o wydawaniu pracownikom miejskim odzieży służbowej. Instrukcja w sprawie odzieży służbowej. Ogłoszenia.

Nr. 30—31 (1/IV): Budżet Wydz. Straży Ogniowej na 1925 r. (ref. radn. J. Hankiewiczza). Budżet Komitetu Rozbudowy na r. 1925 (ref. radn. M. Mayzla). Ogłoszenia.

Nr. 32 (4/III): Wyciąg z prot. 289-go posiedz. Rady miejskiej dn. 26/II—25 r. (dokończenie). Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (8—14 marca

1925 r.). Rozporządzenie Min. Pracy i Op. Społ. o czasie pracy pracowników tramwajowych.

Nr. 33 (14/IV): Zarządzenie Prezydenta miasta w sprawie korespondencji z instytucjami sądowymi i t. p. Przepisy dotyczące instalacyj gazowych. Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (15—21 marca r. b.). Ogłoszenia.

Nr. 34 (17/IV): Wyciąg z protok. 291-go pos. Rady miejskiej z dn. 12/III r. b. Regulamin Komitetu budowy zakładu kąpielowego z basenami na posesji przy ul. Leszczyńskiej Nr. 2. Biuletyn tyg. Wydz. Stat. (22—28 marca 1925 r.). Ogłoszenia.

Nr. 35—37 (21/IV): Budżet Wydz. Zdrowia Publicznego na 1925 r. (ref. radn. Dra J. Małynicza). Budżet Wydz. Oświaty i Kultury na r. 1925 (ref. radn. W. Łypacewicza). Budżet Tramwajów miejskich (ref. radn. Wł. Kwasieberskiego w sprawie wykonania budż. za 1924 r. i w sprawie preliminarza na 1925 r.). Ogłoszenia.

„Dziennik Zarządu m. Łodzi” wydawnictwo tygodniowe Magistratu m. Łodzi pod redakcją B. Dudzińskiego. Adres Redakcji: Łódź, Pomorska 18. Do dn. 2/V r. b. wydano 17 zeszytów, posiadających stałych 5 działów: artykuły, dział sprawozdawczy, obwieszczenia i okólniki, kronika miejska, z życia miast polskich. Treść poszczególnych zeszytów przedstawia się, jak następuje:

Nr. 1 (nie nadesłano).

Nr. 2 (13/1): Artykuł kpt. Szczęsnego Połomskiego, Inspekt. Wychowania Fiz. Wydz. Ośw. i Kultury: „O wychowanie fizyczne”. Sprawozdania: Oddziału Szpitalnictwa, Urzędu Weterynaryjnego i Oddz. Sanitarnego przy Wydz. Zdrowotności Publ. za m. listopad 1924 r. Okólnik Zarządu Miasta w sprawie strajku w instytucjach samorządowych. Statut o podatku od towarów przywożonych drogami żelaznymi i stawki tegoż podatku. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Inwestycje Zarządu Tramwajów Warszawskich na r. 1925).

Nr. 3 (20/1): „O ożywienie ruchu budowlanego” — artykuł oparty na wywiadzie z naczelnikiem wydz. inspekcji budowlanej i spraw osiedleńczo-mieszkaniowych w M. R. P. „O projekcie dostosowania uposażeń pracowników komunalnych do płac funkcjonariuszów państwowych” — wywiad z posłem na sejm i radnym m. Warszawy W. Łypacewiczem. Sprawozdanie z działalności Wydziału Opieki Społecznej i Wydz. Podatkowego za kwart. III 1924 r. Okólnik Zarządu Miasta w sprawie przyspieszenia tężna w obrocie korespondencyjnym wewnątrz Magistratu przez wprowadzenie telefonogramów. Okólnik Zarządu Miasta o sporządzaniu list płacy. Kronika

miejska. Z życia miast polskich (Związek miast wobec ustaw samorządowych. Zjazd samorządu ziemskiego. Z Żyrardowa).

Nr. 4 (27/I): Artykuł sprawozdawczy p. t. „Działalność biura budowy gmachów miejskich w 1924 r.”. Ad. Trojanowski „Państwowa Szkoła Włókiennicza w Łodzi” (I). Sprawozdanie z działalności Wydziału Gospodarczego za czas od 1/VI do I/X—24 r. Okólnik Zarządu Miasta o wejściu w życie „Pragmatyki służbowej dla prac. m. Łodzi” i „Przepisów o Komisji Dyscyplinarnej”, jak również „Przepisów o odprawach i zaopatrzeniu emerytalnym”. Okólnik Z. M. o podatku dochod. od uposażeń służbowych. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Stan sanitarny stolicy).

Nr. 5 (3/II): „Dwa Rozporządzenia Prezydenta Rzplitej” (przedruk artykułu z „Samorządu Miejskiego” 1/1925). Ad. Trojanowski „Państwowa Szkoła Włókiennicza w Łodzi” (dokończenie). Protokół z pos. Rady M. 22/I—25 r. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Elektrownia Warszawska. Z Poznania. Realizacja planu budowy szkół w Warszawie. Mechaniczne oczyszczanie miasta w Warszawie).

Nr. 6 (10/II): Tekst Rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o ustanawianiu delegatów rządowych przy poszczególnych samorządach i innych związkach prawno-publicznych. Regulamin opiek szkolnych w Łodzi. Sprawozdanie z Wydz. Zdrowotności Publ., Urzędu Weterynaryjnego i Oddziału Sanitarnego przy Wydz. Zdrowotn. Publ. za m. grudzień 1924 r. Okólnik Zarządu Miasta w sprawie stawek płac i okólnik w sprawie angażowania i zwalniania pracowników. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Samorząd stołeczny. Uposażenie członków Magistratu m. Warszawy. Delegacja Warszawy na zjazd Związku miast. Koszty utrzymania policji państwowej w Radomiu. Z Łucka. Wybory do Rady Miejskiej w Lipnie. Uchwały Zarządu Związku Miast dn. 24 i 25 stycznia r. b. Budowa Gazowni w Polsce).

Nr. 7 (17/II): Przepisy o udzielaniu zapomóg na wpisy szkolne pracownikom Zarządu m. Łodzi. Przepisy o udzielaniu urlopów pracownikom Zarządu m. Łodzi. Przepisy o udzielaniu pożyczek i zaliczek na poczet poborów pracownikom Zarządu m. Łodzi. Przepisy o udzielaniu pomocy lekarskiej pracownikom Zarządu m. Łodzi. Protokół pos. Rady Miejskiej z 29/I—25 r. Kronika miejska. Komunikat o podatku od lokali.

Nr. 8 24/II): Tekst rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków komunalnych do uposażenia funkcjonariuszów państw. Protokół z pos. Rady Miejskiej z 23/I—25 r. (dokończenie). Okólnik Zarządu Miasta o pod. dochod. od uposażeń służbowych. Okólnik Zarządu miasta o pożyczce dla pracowni-

ków miejskich. Kronika miejska. Z życia miast polskich. (Z Warszawy. Z Oszmiany. Koleje podmiejskie w Warszawie).

Nr. 9 (3/III): Inż. K. Folkierski, Ławnik m. Łodzi: „Unormowanie ruchu ulicznego jako pochodna regulacji miasta“. Protokół z pos. Rady Miejskiej dn. 12/II r. b. Kronika miejska. Okólnik Zarządu miasta w sprawie djet i kosztów podróży członków Magistratu i pracowników m. Łodzi. Statut o podatku miejskim od publicznych zabaw rozrywek i widowisk.

Nr. 10 (17/III): „Prace Komisji Samorządowej Związku Miast Polskich nad projektem ustaw o reformie samorządu miejskiego“—w/g sprawozdania P. Prezydenta M. Cynarskiego, złożonego na pos. Rady Miejskiej m. Łodzi w d. 22/I—25 r. (I). „Na co zużyta będzie pożyczka amerykańska“—wywiad „Kurjera Polskiego“ z Prezesem Min. p. Wł. Grabskim. Sprawozdanie z działalności Wydziału Opieki Społecznej i Urzędu rozjemczego do spraw najmu m. Łodzi za IV kwartał 1924 r. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Apropowizacja miast. Podatek dochod. od uposażeń. Rozwój gazownictwa w Warszawie. Szkolnictwo powszechne w Radomiu). Wzrost wkładów w bankach.

Nr. 11 (24/III): „Prace Komisji Samorządowej Związku Miast Polskich nad projektem ustaw o reformie samorządu miejskiego“—dokończenie sprawozdania p. Prezydenta m. Cynarskiego. Protokół z pos. Rady Miejskiej d. 5/III r. b. Protokół pos. Komitetu Budowy Teetru Miejskiego przy Magistracie m. Łodzi w d. 27/II r. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Plany podatkowe stolicy. Ogrody w Poznaniu).

Nr. 12 (nie nadesłano).

Nr. 13 (31/III): J. Augustyniak, Główny Bibliotekarz Miejski „Biblioteki miejskie w Łodzi“—dokończenie artykułu z Nr. 48/1924 r. „Ruch budowlany w Warszawie w 1924 r.“—w/g danych Miesięcznika Statyst. Mag. m. Warszawy. Sprawozdanie z działalności Oddziału Obrachunkowego i Urzędu Stanu Cywilnego m. Łodzi za IV kwartał 1924 r. Kronika miejska. Okólnik Zarządu miasta o urlopach dla pracowników Zarządu m. Łodzi. Obwieszczenie o miejskim podatku od lokali. Rozporządzenie Komisarza Rządu na m. Łódź o wykazach dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu. Z życia miast polskich (Przymusowa naprawa domów w Warszawie. Budowa szkół w stolicy. Zakaz zwracania się o dane statystyczne. Wybory do Rad Miejskich).

Nr. 14 (7/IV): Dr. Seweryn Sterling i inż. Antoni Zakrzewski „Sześć lat istnienia Sekcji do Walki z gruźlicą w Łodzi“. Protokół pos. Rady miejskiej dn. 19/III—25 r. Kronika miejska. Okólnik Zarządu miejskiego w sprawie kompletowania przez poszczególne Wydziały dzienników urzędowych i cza-

sopism. Okólnik Zarządu miasta w sprawie zwiedzania urzędów i instytucyj miejskich. Z życia miast polskich (Miejski podatek od budynków w Warszawie. Przymusowe urządzenie wodociągów i kanalizacji w stolicy. Szkolnictwo powszechne w Częstochowie. Tramwaje elektryczne w Częstochowie).

Nr. 15 (14/IV): Inż. W. Wojewódzki, wiceprez. m. Łodzi „Sprawa najważniejsza w świetle faktów”—artykuł omawiający sprawę kanalizacji i wodociągów w Łodzi. „O dobrych kierownikach spraw miejskich”—omówienie artykułu Edw. Fustera z „Le Mouvement Communal Français”. Sprawozdanie z działalności Wydz. Oświaty i Kultury za m. październik 1924 r. Kronika miejska.

Nr. 16 (21/IV): J. Frydman, nacz. Wydz. Obrachunkowego „W sprawie struktury budżetów komunalnych”. Protokół z pos. Rady miejskiej dn. 2/IV r. b. Kronika miejska. Z życia miast polskich (Finanse szkolne — uchwały zjazdu rad szkolnych. Z ruchu budowlanego — sprawa II-iej serji pożyczki amerykańskiej dla miast. Obszar Warszawy. Z ruchu budowlanego w Warszawie. Opodatkowanie sztydów w Warszawie).

Nr. 17 (28/IV): „Kwestja mieszkaniowa w Londynie”—(autor nie podany). „O kształceniu urzędników komunalnych”—omówienie artykułów prof. Biegeleisena, zamieszczanych w „Gazecie Admin. i Policji Państw.”. „Przyszłe plantacje Warszawy” (autor nie podany). Sprawozdanie Oddziału Szpitalnictwa, Oddziału Sanitarnego i Urzędu Weterynaryjnego za m. luty r. b. Kronika miejska. Okólnik Zarządu miasta w sprawie wymówienia pracy od 1 lipca wszystkim pracownikom Zarządu m. Łodzi. Z życia miast polskich (Przerachowanie zobowiązań miejskich. Miejskie insytucje dobroczynne w Warszawie. Nowy zakład kąpielowy w Warszawie. Zakłady spalania śmieci. Pożyczka inwestycyjna dla Żyrardowa. Ze Lwowa. Z Katowic).

Kronika zagraniczna.

Echa Kongresu miast w Amsterdamie.

Międzynarodowy Związek Miast w Brukseli ogłosił krótkie sprawozdanie z Międzynarodowego kongresu miast, który miał miejsce w Amsterdamie w d. 30 czerwca i 1 lipca r. ub. i jednocześnie zapowiedział, że niebawem wyjdą w druku akty kongresu i będą rozesłane uczestnikom kongresu, oraz będą do nabycia w handlu księgarskim.

Krótkie sprawozdanie już ogłoszone obejmuje tylko najważniejsze momenty z przebiegu posiedzeń i streszczenie idei przewodniej, która przyświecała organizatorom kongresu i odzwierciedlała się we wszystkich przemówieniach od otwarcia posiedzenia aż do zamknięcia tego zjazdu przedstawicieli miast 21 państw świata.

Tę ideję przewodnią sprecyzował w końcowym przemówieniu przewodniczący kongresu miast p. Wibaut, ławnik z Amsterdamu i jeden z założycieli Międzynarodowego Związku miast, odzywając się mniej więcej w te słowa: Ten kongres nie był jeszcze kongresem pracy i kongresem studjów, lecz był kongresem idei i inicjatywy. On nie mógł być kongresem pracy, albowiem organizatorzy, gdyby nawet użyli dwa lata, a nie dwa miesiące na jego przygotowanie, to i wtedy nie zdołaliby nadać innego charakteru zjazdowi przedstawicieli miast różnych państw, gdyż nie ustalony był jeszcze dostatecznie grunt, na jakim porozumienie między tymi przedstawicielami miast mogłoby się odbyć. Inicjatorzy kongresu chcieli zebrać tych, którzy mogliby ustalić podstawy dla ścisłej kooperacji między miastami, którzy przygotowaliby drogi dla tej współpracy międzynarodowej i wytknęliby drogowskazy dla rozwoju całego dzieła.

Ogólnie można zauważyć, że ci, co się zajmują sprawami municypalnemi, znają tylko stosunki w swoim państwie i zwężają perspektywę, w której się obracają. Jednak trzeba patrzeć dalej i szerzej. Pod znakiem tej idei kongres obradował i postawił podwaliny pod budowę insty-

tucji centralnej dla zbierania informacji międzynarodowych dla działaczy samorządowych, a z Międzynarodowego Związku miast uczynił federację narodowych Związków miast. Kongres ten, rozszerzając horyzont dla poszczególnych miast, tem samem ułatwi im wybranie dobrego systemu administracji, dostarczy miastom sporo materiału porównawczego i dopomoże przy rozwiązaniu niejednego problemu w zakresie ustroju komunalnego, a jednocześnie utrwali łączność między miastami poszczególnych krajów, co jest warunkiem rozwoju administracji municypalnej.

W aktach kongresu, jakie niebawem zjawią się na półkach księgarskich będą zebrane liczne materiały, dotyczące ruchu międzynarodowego miejskiego i dostatecznie zobrazują stan współpracy międzynarodowej na polu samorządu miejskiego.

Treść tej książki podaje krótkie sprawozdanie, ogłoszone przez Międzynarodowy Związek Miast. Zebrane tam będą dokumenty, tyżące się samych obrad, listy uczestników delegacyj Związków Miast, miast poszczególnych oraz organizacji międzynarodowych, reprezentowanych na kongresie. Wydrukowane będą następnie nie tylko raporty odczytywane i przedyskutowane na kongresie, lecz i sprawozdania Związków miast poszczególnych państw, raporty złożone do prezydium kongresu i nie objęte porządkiem dziennym, oraz szereg innych informacji, ciekawych dla tych, co się interesują sprawami miejskimi na terenie międzynarodowym.

R. Ślaski.

Kongres miast w Paryżu.

Pierwszy kongres międzynarodowy miast w Gandawie w roku 1913 uchwalił, aby przyszły kongres odbył się w Paryżu. Nawiązana nić łączności między miastami różnych krajów przez kongres w Amsterdamie pozwoliła powrócić do wykonania pierwszej decyzji i następny kongres miast odbędzie się już w Paryżu. W Amsterdamie delegaci Paryża zapraszali przedstawicieli miast do swojej wielkiej stolicy, jednak ostateczna decyzja nastąpiła dopiero w końcu października r. ub., kiedy do zaproszenia miasta Paryża dołączył zaproszenie rząd francuski i obiecał jaknajdalej idącą pomoc i poparcie dla urządzenia kongresu międzynarodowego miast w Paryżu, gdzie w tym czasie będzie otwarta wystawa międzynarodowa przemysłu i sztuki stosowanej.

Przygotowania do tego kongresu są już w pełnym biegu i po konferencji w Bazylei, która odbyła się 15 i 16 grudnia r. ub. i była obesłana przez 11 Związków Miast Narodowych, można powiedzieć, że zapowiada się ten kongres wyjątkowo świetnie. Związek miast francuskich wraz z zarządem m. Paryża ujęły w swoje ręce całą organizację przyjęcia uczestni-

ków kongresu, mającą być połączeniem pożytecznego z przyjemnym w jedną całość i podyktowaną przez zdolności syntetyczne umysłowości francuskiej i prawdziwą gościnność tego narodu.

Przedstawiciele Związków miast narodowych, czy też przedstawiciele poszczególnych miast oraz uczestnicy, biorący udział w tej wielkiej manifestacji międzynarodowej, będą mogli wykorzystać w całym słowa tego znaczeniu pobyt w stolicy Francji, tryskającej tysiącami źródłami współczesnej myśli i czynu narodowego.

Konferencja w Bazylei zajmowała się kwestją programu przyszłego kongresu i organizacją udziału każdego państwa. Program kongresu został naszkicowany w Bazylei, a Zarząd Międzynarodowego Związku miast, posiłkując się swoim dobrze zorganizowanym aparatem, przystąpił do realizacji tego programu.

Kongres Paryski ma się rozpocząć 28-go września i trwać będzie do 4-go października.

Program kongresu przedstawia się, jak następuje:

Raporty i sprawozdania.

1. Międzynarodowy Związek miast i gmin.
Sprawozdanie z działalności Międzynarodowego Związku.
Dział informacyjny i publikacje.
Stosunki z instytucjami i organizacjami międzynarodowymi. (Ligą Narodów, Międzynarodowym Biurem Pracy, Międzynarodowym Czerwonym Krzyżem, Towarzystwami dla walki z bezrobociem, z niebezpieczeństwem chorób wenerycznych).
2. Związki miast, gmin i władze lokalne.
Sprawozdanie każdego Związku narodowego ze swojej działalności.
3. Ustrój komunalny.
Sprawozdanie z wyników ankiety w przedmiocie stosunku między gminami, lokalnymi władzami samorządowymi i władzą rządową w różnych krajach.

Referaty i dyskusje.

4. Polityka gruntowa gmin i jej wpływ na rozwiązanie kwestji mieszkaniowej.
5. Wielkie skupienia miejskie. Jakie rozwiązania są stosowane lub proponowane w różnych państwach dla usunięcia trudności, które w wielkich skupieniach miejskich wynikają z potrzeby ich podziału na szereg jednostek administracyjnych samodzielnych?

Oto jest program proponowany przez Zarząd Związku miast w porozumieniu z konferencją w Bazylei.

W kongresie tym mogą brać udział:

- 1) związki miast, gmin i lokalnych władz samorządowych,
- 2) miasta, gminy, władze samorządowe,
- 3) władze terytorjalne wyższe i władze państwowe,
- 4) stowarzyszenia o charakterze municypalnym,
- 5) czasopisma municypalne,
- 6) osoby, zgłaszające swój akces.

Należy słów kilka powiedzieć o proponowanym programie kongresu paryskiego.

Ma on podwójny charakter: z jednej strony w dalszym ciągu starać się będzie zacisnąć więzy między miastami, pracą samorządową poszczególnych państw, z drugiej zaś, chce już przystąpić do poszukiwania rozwiązania dla najbardziej palących zagadnień municypalnych.

Pierwsza część kongresu składać się będzie tylko ze sprawozdań, gdzie przedstawiciele Związku Międzynarodowego miast, oraz przedstawiciele związków narodowych i działacze miejscy będą mogli nawiązać między sobą kontakt, zapoznać się z działalnością samorządów w różnych krajach i wzbogacić swoje doświadczenie doświadczeniem innych narodów i innych miast. Ta część kongresu ma charakter informacyjny. Prowadzi ona do zbliżenia różnorodnych wysiłków na polu samorządowym.

Czyż nie jest szlachetne, że gdy na forum życia politycznego działają tak sprzeczne i wrogie interesy, działacze samorządowi myślą o współpracy między sobą, mając zawsze na względzie potrzeby swoich obywateli i dobro własnego narodu?

W tej części kongresu ma być umieszczone sprawozdanie z ankiety, o której była mowa na kongresie amsterdamskim, tyczącej się stosunku między samorządem i państwem w różnych państwach. Ankietę tę prawdopodobnie przeprowadzi sam Związek międzynarodowy miast i zbierze materiały porównawcze, aby przystąpić napewno na jednym z najbliższych kongresów do ujęcia syntetycznego i naukowego tego centralnego zagadnienia w ustroju komunalnym.

Materiał informacyjny, który będzie przedłożony kongresowi jest dostatecznie szeroki i zależy tylko od współdziałania Związków narodowych miast i gmin, aby zechciały, o ile możliwości z wyczerpującymi sprawozdaniami przybyć na kongres do Paryża.

Części informacyjnej więcej rozszerzać nie potrzeba, albowiem w swoich sprawozdaniach Związki miast mogą umieścić wszystkie rzeczy najbardziej charakterystyczne i świadczące o tętnie życia municypalnego i o ustawodawstwie municypalnym w swoim państwie.

Co się tyczy drugiej części kongresu, składającej się z referatów i analiz naukowych, to takowa jest bardzo ostrożnie wprowadzona na porządek dzienny obrad. W tej ostrożności odzwierciedla się jedynie ten fakt, że należy powoli przystępować do badania międzynarodowego poszczególnych kwestyj, tyjących się ustroju komunalnego. Grunt międzynarodowy nie jest jeszcze zbyt trwały i wszelkie dyskusje mogą się jeszcze rozpierzchnąć i nic nie dać konkretnego.

Problematy wybrane do analizy międzynarodowej nieszczególnie są szczęśliwe dla stosunków polskich, chociaż są bardzo już przerobione i przeanalizowane dla stosunków zachodnio-europejskich. Tam nad problemem mieszkaniowym od kilku lat samorządy pracują i starają się znaleźć jakieś rozwiązanie dla tej palącej kwestji.

Belgia, odbudowując się po wojnie, największą uwagę zwróciła na kryzys mieszkaniowy i Towarzystwa budowy domów nie są na papierze, lecz wybudowały już wiele tysięcy mieszkań i stały się rzecznikiem charakterystycznego dla Belgji współdziałania między inicjatywą prywatną, gminą i państwem. Tam gmina ma coś praktycznego do powiedzenia o swej polityce gruntowej. Również i Holandia jeszcze dalej posunęła kwestję mieszkaniową. Niezniszczona przez wojnę, a nawet dorabiająca się na operacjach wojennych, mogła Holandia przystąpić do realizacji już najbardziej szerokiego rozwiązania kwestji mieszkaniowej. Zdecydowała się dać w większych skupieniach miejskich każdej rodzinie schludne i dość obszerne mieszkanie, składające się przeważnie z maleńkiego, indywidualnego domeczku, uśmiechającego się do słońca swym czerwonym dachem.

U nas kwestja mieszkaniowa jest rozwiązana tylko na papierze i jeszcze nie wiele mamy do powiedzenia w tym przedmiocie wobec innych narodów, bogatych w swoje doświadczenia. Również i druga kwestja teoretyczna wstawiona w tym dziale na porządek dzienny kongresu, nie wzbudzi zainteresowania wśród polskich działaczy samorządowych. Trzeba jednak pamiętać, że na gruncie międzynarodowym nie mogą być traktowane problemy, interesujące jeden tylko naród. Wnieść nową sprawę na porządek dzienny kongresu, ciekawą dla stosunków polskich, możnaby było wtedy, gdyby i Polska dała dla niej swoich referentów.

Związek Miast Polskich winien ostatecznie zastanowić się, czy nie należałoby wprowadzić jeszcze jednej kwestji na porządek dzienny kongresu paryskiego.

Struktura programu kongresu paryskiego jest obmyślona głęboko i stanowi znaczny postęp w stosunku do kongresu amsterdamskiego, który sta-

rał się tylko zbliżyć miasta po chaosie wojennym, zaś kongres paryski w pewnych sprawach municypalnych pragnie dać już rozwiązanie konkretne.

Polska w tym kongresie winna wziąć jaknajwyższy i najliczniejszy udział.

R. Ślaski.

Statut Międzynarodowego Związku Miast.

Dopiero po kongresie amsterdamskim przygotowany został projekt statutu Międzynarodowego Związku Miast. Będzie miał on moc obowiązującą, dopiero — gdy go uchwali kongres paryski, chociaż konferencja przedstawicieli kilkunastu Związków Miast narodowych w Bazylei już aprobowała projekt statutu. Projekt statutu składa się ze słowa wstępnego i z następujących paragrafów: Cel, Siedziba, Członkowie, Składki, Zebrania Ogólne, Rada Główna, Zarząd stały, Związki i Urzędy narodowe, Rozwiązanie.

W słowie wstępnym poruszone są ważne myśli: Wiek XX jest wiekiem miast, tych ośrodków działalności współczesnego człowieka, w których w stałej łączności z innymi ludźmi wznosi on instytucje różnorodne i coraz doskonalsze, mając zawsze na widoku dobro zbiorowości. Postęp wytworzył, że wielkie miasta na całej kuli ziemskiej mają te same zagadnienia do rozwiązania i dla tego działacze samorządowi uczyć się winni jedni od drugich i doświadczenie swoje wzbogacać doświadczeniem innych.

Kongresy międzynarodowe miast mają systematycznie badać wyniki doświadczeń na polu działalności komunalnej, zaś Międzynarodowy Związek Miast nie ogranicza się na ułatwianiu zbierania materiałów informacji, pochodzących z różnych źródeł narodowych, lecz je opracowuje, podaje do wiadomości jaknajszerszej i utrzymuje kontakt między życiem samorządowym wszystkich państw.

Związek międzynarodowy miast dla wykonania swego celu winien stać się federacją Związków narodowych. Siedziba jego jest w Brukseli. Członkami rzeczywistymi są: Związki miast oraz gmin, tam, gdzie one istnieją, zaś gdzie ich niema, mogą poszczególne miasta i gminy przystępować do Międzynarodowego Związku. Są ponadto członkowie korespondenci; mogą należeć do Związku i działacze samorządowi, zaś władze wyższe wstępują do Związku miast w charakterze członków protektorów. Rada Główna wybiera członków honorowych.

Zebranie ogólne zbiera się niezależnie od kongresu, ale i o ile możliwości w tym samym czasie i wybiera członków Rady Głównej. Na zebraniu ogólnym każdy Związek narodowy ma jeden głos i głosy dodatkowe w zależności od wpłaconych składek, a więc od wpłaconych składek do 1.000 fr.—1 głos dodatkowo, do 10.000 fr.—4 głosy dodatkowe.

Rada główna jest wybierana na dwa lata przez zebranie ogólne i składa się z delegatów, wybieranych przez Związki narodowe w stosunku 1 delegata na 1 do 3 głosów, posiadanych przez Związek narodowy, 2 delegatów, jeżeli Związek rozporządza 4 głosami, z 3 delegatów, gdy rozporządza 5 głosami.

Oprócz tego jest jeszcze Zarząd stały, powoływany co dwa lata przez Radę Główną, składający się z przewodniczącego, sekretarza jeneralnego i dwóch członków. Wybiera dyrektora z pośród swoich członków.

Związki narodowe winny starać się zbierać materiały, dotyczące spraw samorządowych i przysyłać je do Międzynarodowego Związku. Międzynarodowy Związek porozumiewać się będzie z poszczególnymi miastami jedynie za pośrednictwem Związków Narodowych.

Statut ten utrwała organizację współpracy między miastami i określa organy kierownicze.

R. Ślaski.

Biblijografja zagraniczna.

TABLICE DOKUMENTÓW MIEJSKICH.

Biblijografja analityczna studjów i informacji, tyczących się spraw miejskich. Wydawnictwo Międzynarodowego Związku Miast. Bruksella ul. Régence Nr. 3-bis. (Tablettes Documentaires Municipales. Bibliographie analytique des études et informations relatives aux questions municipales. Publication de l'Union Internationale des Villes. Bruxelles, 3-bis, rue de la Régence). — Przegląd dwutygodniowy (Revue bimensuelle).

Nr 22, 15 kwietnia 1924 (15 avril 1924).

I. Rozbudowa miast (Urbanisation).

Rozbudowa. Kongres (Urbanisme. Congrès). — Francja (France). „Dezyderaty przyjęte na Kongresie rozbudowy w Strasburgu” („Voeux adoptés au Congrès d'Urbanisme de Strasbourg”). [„Où en est l'Urbanisme en France et à l'étranger?” (Strasbourg 1923). Léon Eyrolles, éditeur, Paris, p. 491—498]. — *Rozbudowa miast (Urbanisme). — Massachusetts. Stany Zjednoczone (Etats-Unis).* „Komisje rozbudowy miast” („Les commissions d'urbanisme”). [Frank A. Waugh. „The town planning board”. Cambridge (Mass), Landscape Architecture, octobre 1923, p. 38—41]. — *Plan urzędzenia i rozbudowy miast (Plan d'aménagement et d'extension). — Rodan. Francja (Rhône. France).* Plan parcelacyjny miasta Lugdunu; plan urzędzenia i rozbudowy oraz jego zastosowanie”. („Le plan parcellaire de la Ville de Lyon; le plan d'ensemble et d'extension et ses applications”). [Massaux. „Où en est l'Urbanisme en France et à l'étranger?”, (Strasbourg 1923). Léon Eyrolles, editeur, Paris, p. 175—182]. — *Urządzenie miast (Amenagement de villes). — Japonja (Japon).* „Rozbudowa nowego Tokjo” („L'urbanisation du Nouveau Tokio”). [„City planning for New-Tokio”. New-York, The American City Magazine, décembre 1923, p. 597]. — *Studja nad miastami (Etudes sur les villes).* „Jakie powinno być miasto współczesne:

jego plan, urządzenie, organy miejskie, higjena, pomniki i życie („Ce que doit être la Cité Moderne: son plan, ses aménagements, ses organes, son hygiène, ses monuments et sa vie”). [D. Bellet. Genève, Bulletin technique de la Suisse romande, 29 sept. 1923, № 20, p. 251, 1¹/₄ colonne. (Un volume in 8° de 328 pages avec 81 figures, éditeur Gauthier — Villars et Co, Paris. Prix: 15 francs).— *Studja nad miastami* (Etudes sur les villes).— *Kapland, Afryka* (Colonie du Cap. Afrique). „Prace miejskie w Stellenbosch — Kapland” („Stellenbosch, Colonie du Cap. et ses travaux municipaux”). [E. J. Hamlin, Town Engineer, Stellenbosch. „Stellenbosch Cape Colony, and its municipal works”. London, The Surveyor, 7 septembre 1923, p. 171, 2 colonnes].— *Studja nad miastami* („Etudes sur les villes”).— *Wyspy Filipińskie, Australja* (Philippines, Océanie). Wprowadzanie w czyn pomysłów burmistrza w mieście Bagnio na wyspach Filipińskich” („Les idées du bourgmestre en application à Bagnio, dans les îles Philippines”). [„The City Manager plan at work in Bagnio, Philippine islands”. New-York, The American City Magazine, novembre 1923, p. 504—506, 2 ill.].— *Miastogrody* (Villages - Jardins). — *Anglja* (Angleterre). „Miasto—ogród Earswick”, („Village — Jardin de Earswick). [„Earswick Garden Village”. London. Town Planning Institute Journal, décembre 1923, № 2, vol. X, p. 47—55 ill.]. — *Osiedla* (Complexes d’Habitations). — *Holandja* (Hollande). „Nowe budowle mieszkalne w Maestricht” („Constructions de nouvelles habitations à Maestricht”). [„Nieuwe Woningbouw te Maestricht”. Anvers, De Bouwgids, janvier 1924, Nr. 1, p. 8—9, 1 ill.]. — *Osiedla* (Complexes d’Habitations). „Odrębny charakter miasta” („Le caractère particulier d’une ville). [„Bloc van 52 woningen aan de Kleverlaan te Haarlem van de cooperative woningvereniging „Onder Dak”. Amsterdam, Bouwkandig Weekblad, 17 novembre 1923, Nr. 46, p. 466—468, 5 ill.]. — *Drogi i parki* (Voiries et parcs). — *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Bulwar nadbrzeżny („Boulevard en bordure du fleuve”). [„Riverside de Boulevard”. London, „The Municipal Journal”, 9 novembre 1923, Nr. 1606, p. 975, 1 ill.]. — *Urządzenie dróg* (Aménagement de la voirie). — *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Kierowanie się zdrowym rozsądkiem przy planowaniu miejskiem” („Le bon sens dans la subdivision d’une ville”). [Common sense in subdivision planning”. New-York, The American City Magazine, novembre 1923, p. 503]. — *Wygląd ulicy. Reklamy* (Aspect de la rue Réclames). *Francja* (France). „Walka z afiszem” („La lutte contre l’affichage”). [C. Monticone. „Où en est l’Urbanisme en France et à l’Etranger?”, (Strasbourg 1923), Léon Eyrolles, éditeur, Paris, p. 107—108]. — *Wygląd ulicy. Reklamy* (Aspect de la rue. Réclames). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Obrona reklamy”. (Plaidoyer en faveur des panneaux de récla-

mes"). [„The inside story of poster advertising”. Ames-Iowa, Civic improvement items, novembre 1923, Nr. 11, p. 3]. *Parki* (Parcs). *Austrja* (Autriche). „Nowy park wiedeński” („Un nouveau parc à Vienne”). [„Eine neue Parkanlage in Wien”. Berlin, Deutsche Bauzeitung, 22 novembre 1923, Nr. 92—94, p. 388]. *Wolne przestrzenie* (Espaces libres). *Indiana*. *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Trzecia doroczna konferencja narodowa w sprawie państwowych parków” (La 3-e conférence nationale annuelle pour les parcs de l'Etat). [„National state park conference”. Madison, Park and Cemetery, juillet 1923, p. 141—143, 1 ill.]. *Ochrona krajobrazów i pomników* (Protection des sites et monuments). — *Warwick*. *Anglja* (Angleterre). „Sprawozdanie z działalności za r. 1922—23 „Civic Society” w Birminghamie” („Rapport de 1922—23 de la „Civic Society” de Birmingham). [„Birmingham Civic Society. Report (1922—23)” 37, Bennett's Hill, Birmingham. Prix : 1 sh. 6 pence]. — *Architektura*. *Wystawa* (Architecture. Exposition). *Brabancja*. *Belgja* (Brabant. Belgique). „Dział architektury na Wystawie nowoczesnej sztuki belgijskiej w Pałacu Egmont” („La section architecturale à l'Exposition des arts belges d'esprit nouveau au Palais d'Egmont”. [C. Conrardy. Bruxelles, La Cité, decembre 1923, Nr. 6, p. 113—115, 4 ill.].

II. Sprawy mieszkaniowe („Habitation“).

„*Mieszkania w zagłębiu węglowem*” („Habitations de charbonnage”). [„Colliery Housing”. London, The Building News, 7 novembre 1923. Nr. 3596, p. 629, 30 lignes]. — *Mieszkania* (Habitations). *Holandja* (Hollande). „Tanie mieszkania w Holandji” („Les habitations à bon Marché en Hollande”). [Paris, La Construction Moderne, 23 decembre 1923. Nr. 12, p. 142—143]. — *Mieszkania i rozbudowa miast* (Habitation et Urbanisme). *Serbia* (Serbie). „Co uczynił w sprawie mieszkaniowej minister opieki społecznej Królestwa S. H. S.” („L'Oeuvre du Ministère de la politique sociale du Royaume des Serbes, Croates, Slovènes en matière de logement”). [Bruxelles, L'Habitation à bon marché, novembre 1923. Nr. 11, p. 297, 2 col.]. — *Cegły* (Briques). „Wypalanie cegieł pod gołym niebem w specjalnych piecach odkrytych” („La cuisson des briques en campagne par les fours continus découverts”). [Paris, Revue des Matériaux de construction et de Travaux Publics, octobre 1923. Nr. 169, p. 185b à 190b]. — *Przemysł budowlany* (Industrie du bâtiment). *New-York*. *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Dziewczęta mularki” („Jeunes filles maçons”). [„Girl Bricklayers”. London, The Building News, janvier 1924. Nr. 3600, p. 2, 12 lignes]. — *Cement* (Ciment). *Niemcy* (Allemagne). „Cement odporny na kwasy” („Ciment résistant aux acides”). [„Sauerfeste Zemente”. Berlin,

Technisches Gemeindeblatt, 5 novembre 1923. Nr. 15, p. 135].— *Dachówki* (Tuiles). *Francja* (France). „Nowa cegła z wrębami” („Une nouvelle tuile à emboîtement”). [Paris, Revue des Matériaux de construction et de Travaux Publics, janvier 1924. Nr. 172, p. 16b et 17b]. — *Cegły w budownictwie* (Briques dans l'architecture). *Niemcy Północne i Danja* (Allemagne du Nord et Danemark). „Budowle z cegieł w Niemczech Północnych i w Danji” („Les constructions en briques dans l'Allemagne du Nord et au Danemark”). [„Backsteinbauten in Nord deutschland und Donemark”. (Edité à Stuttgart. Prix: 100 francs). Anvers, De Bowgids, novembre 1923, Nr. 11, p. 245]. — *Zręby, schody, dachy żelazne* (Charpents, escaliers, toitures en fer). „Budowle żelazne” (Construction en fer). [P. Bakker. „Ijzerbouw. (Edité à Amsterdam, prix: 5 florins). Anvers, De Bouwgids, novembre 1923. Nr. 11, p. 245]. — *Domy mieszkalne* (Maisons à appartements). *Belgia* (Belgique). „Budowle wielomieszkańowe” („Les Habitations à logements multiples”). [A. Puissant. Bruxelles, L'Habitation à Bon Marché, décembre 1923. Nr. 12, p. 309—310, 1 ill.].

III. Wody, ścieki, śmietniki (Eaux, égouts, immondices).

Służba wodna. Ustawy (Service des eaux. Réglements). *New-York. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Godne uwagi ustawy w sprawie sieci wodnej” („Les règlements des distributions d'eau sont dignes de toute notre attention”). [W. William Brush. „Water Works rules should receive careful thought”. New-York, Fire and Water Engineering, 12 septembre 1923, p. 503—504, 531, 3 ill.; 19 septembre 1923, p. 585—586, 588—589, 594—595, 5 ill.]. *Wody, ścieki* (Eaux, égouts). *Argentyna* (Argentine). „Sprawy zdrowotne w Argentynie” („Les oeuvres de salubrité en Argentine”). [Nicolas Lozano, Dr. Prof. d'Hygiène à l'École normale de Buenos-Aires. „Où en est l'Urbanisme en France et à l'étranger?”, (Strasbourg 1923). Paris, Léon Eyrolles, éditeur, p. 332—333].—*Służba wodna*. (Service des eaux). *Prusy nadreńskie. Niemcy* (Prusse Rhénane. Allemagne). „Doświadczenia uczynione przy nowej instalacji hydraulicznej z urządzeniem automatycznym, w Neuss” („Expériences d'exploitation faites à la nouvelle installation hydraulique à commutation automatique de Neuss”). [Kurgass. „Betriebserfahrungen im neuen automatisch schaltenden Wasserwerk Neuss”. Muenchen, Das Gas und Wasserfach, 3 novembre 1923. Nr. 44, p. 646—649; 10 novembre 1923, Nr. 45, p. 660—661, 5 ill.]. — *Filtry* (Filtres). „Jak ochraniać filtry w okresie zimowym” („Comment soigner les filtres en période hivernale”). [Michael F. Collins. „How filters should be cared for in wintry weather”. Fire and Water Engineering, 12 septembre 1923, p. 501—502, 4 ill.]. — *Oczyszczanie wód* (Épuration des eaux).

Michigan. Stany Zjednoczone. (Etats-Unis) „Zakład oczyszczania wód w Benton Harbor”). [„Benton Harbor Purification Plant”. New-York, Public Works, septembre 1923, p. 285—288, 5 ill.].—*Ścieki* (Egouts). „Instalacje higieniczne i ściekowe w folwarkach i posiadłościach wiejskich („Installations hygiéniques et traitement des eaux d’égouts de fermes et de maisons de campagne”). [W. P. Gerhard. „Sanitation and sewage disposal for farmsteads and county estates”. (Price 30 cents or 1 s. 6 d. post free). Published by the author, New-York, 12 pr.]. — *Ścieki* (Egouts). *Francja* (France). „Współczesny sposób uzdrawniania” („Un procédé moderne d’assainissement”). [Henri Leduc, Maire de Villeneuve St. Georges. Paris. La Vie Urbaine, 15 décembre 1923. Nr. 23, p. 381 à 413, 1 plan, schémas et photos]. — *Podnoszenie poziomu wód ściekowych* (Relèvement des eaux d’égout). *Sussex. Anglja* (Angleterre). „Prace miejskie w Eastbourne” („Les travaux municipaux à Eastbourne”). [Leslie Roseveare, Borough Engineer, Eastbourne. „Municipal Work at Eastbourne”. London, The Surveyor, 28 septembre 1923, p. 231—232, 2 ill.]. — *Wody ściekowe i ustępy publiczne* (Traitement des eaux d’égout et latrines publiques). *Northampton. Anglja* (Angleterre). „Peterborough i jego prace miejskie” (Peterborough et ses travaux municipaux). [W. H. A. Court, City Surveyor Peterborough „Peterborough and its Works”. London, The Surveyor, 28 septembre 1923, p. 227 — 229, 4½ colonnes, 5 ill.]. — *Wody ściekowe. Wlewanie do wód bieżących.* (Eaux d’égout. Deversement dans les cours d’eau). „Ogólny rzut oka na zagadnienie oczyszczania wód ściekowych” („Introduction générale à la question de l’épuration des eaux d’égout”. (B. Valerio Galli, Professeur à l’Université de Lausanne. Lausanne Bulletin technique de la Suisse romande, 27 octobre 1923, p. 274-275]. — *Wody zużyte, wlewanie do wód bieżących i samooczyszczanie* (Eaux usées, déversement dans les cours d’eau et autopurification). *Hamburg. Niemcy* (Hambourg. Allemagne). „O wydalaniu wód ściekowych za pośrednictwem rzek ze specjalnem uwzględnieniem Elby na terytorjum Hamburga” („L’eloignement des eaux usées au moyen des fleuves et considérations particulières sur l’Elbe en territoire de Hambourg”). [Kammann, Dr. „Ueber Abwasserbeseitigung in Fluessen mit besonderer Beruecksichtigung des Hamburger Elbgebietes”. Berlin, Technisches Gemeindeblatt, 5 octobre 1923, p. 109—113, 4 ill.]. *Śmietniki* (Traitement des immondices). *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Współczesne metody niszczenia odpadków. Aparat „Dupor” („Méthodes modernes de traitement des immondices. L’appareil „Dupor”). [„Modern Methods of dealing with house refuse. The „Dupor” plant”. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 10 janvier 1924, p. 42 ¾ colonne]. — *Śmietniki* (Traitement des immondices). *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Rezultaty ratownictwa

w Barnsley" (Ce que le salvage a produit à Barnsley"). [„What salvage has accomplished at Barnsley". Edimbourg, The Cleansing Superintendent, janvier 1924, p. 109, 12 lignes].—*Domowe spopielenie odpadków* (Incinération domestique des immondices). *Anglja* (Angleterre). „Postępowanie ze śmieciami. Typy małych przyrządów do spopielenia" („Traitement des immondices. Types de petits incinérateurs"). [„Disposal of refuse. Types of small destructors". London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 24 janvier 1924, p. 99, $\frac{3}{4}$ colonne, 1 ill.].—*Oszczędne spopielenie odpadków*. *Londyn. Anglja*. (Londres. Angleterre). „Niszczenie odpadków za pomocą ognia" („La destruction des immondices par le feu"). („Burning refuse". Edimbourg, The Cleansing Superintendent, novembre 1923, p. 75, 16 lignes].

IV. Oświetlenie, opał, siły motorowe. (Eclairage, chauffage, force).

Elektryczność. Centrale. (Electricité. Centrales). „Prowadzenie stacji elektrycznych" („Conduite d'une centrale d'électricité). [„Power Station Operation". London, The Electrical Times, 1 novembre 1923, p. 446 — 447; 8 novembre 1923, p. 478 — 479]. — *Elektryczność. Centrale* (Electricité. Centrales). — *Anglja* (Angleterre) „Wielka produkcja przeciw produkcji miejscowej", („La production en grand contre la production locale"). [„Bulk Supply v. Local Generation". London, The Electrical Times, 11 octobre 1923, p. 369]. — *Elektryczność. Taryfowanie.* (Electricité. Tarification). — *Francja* (France) „Cena nabywcza elektryczności po wsiach" („Le prix de vente de l'énergie électrique dans les campagnes"). [Ach. Delamarre. Paris, Revue Générale de l'Electricité, février 1924. Nr. 5, 174—177, 2 diagrammes]. — *Motory wybuchowe.* („Moteurs à explosion). „Motory ogrzewane za pomocą naftaliny", („Le moteur à naphtaline). [Robert Legay, Ingénieur Civil. Paris, L'Outillage, janvier 1924 r. Nr. 1, p. 17 — 20, 2 ill.]. — *Aparaty do ogrzewania i oświetlania* (Appareils de chauffage et d'éclairage). — *Konkursy* (Concours). — *Francja* (France). „Domowe aparaty do ogrzewania i oświetlania" („Les appareils ménagers de chauffage et d'éclairage"). [Paris, Recherches et Inventions, 15 janvier 1924, p. 245 — 281, fig. 37 à 102]. — *Paliwo. Brykiетки.* (Combustibles, Briquettes). — *Anglja* (Angleterre). „Odwiedziny Królewskiego Instytutu badań paliwa" („Une visite à l'Institution royale de recherches sur les combustibles"). [A visit to H. M. Fuel Research station". London, Gas Journal, 17 octobre 1923, p. 184 — 186] — *Przemysł gazowy* (Industrie du gaz). „Oczyszczanie węgla z gazu w eksploatacji ciągłej", („Le dégazage du charbon en exploitation continue"). Peitscher. Dipl. Ing. Essen. „Die Entgasung der Kohle im stetigen Betriebe". Muenchen, Das Gas und

Wasserfach, 22 septembre 1923 Nr. 38, p. 565 — 568, 3 ill.; 29 septembre 1923. Nr. 39, p. 578 — 582, 8 ill., 2 tableaux de chiffres]. — *Przemysł gazowy* (Industrie du gaz). „Płyn amonjakalny do zmiękczenia wody” („Ligueur ammoniacale pour adoucir l'eau”). [„Ammoniacal Liquor for softening Water”. London, Gas Journal, 12 septembre 1923, p. 735]. — *Przemysł gazowy*. (Industrie du gaz). — *Anglja* (Angleterre). „Zrzeszenie Dyrektorów Zakładów Gazowych Anglji Północnej. Kongres doroczny w Stirling, czwartek 6 września 1923” („Association des Directeurs d'Usines à Gaz du Nord de l'Angleterre. Congrès annuel à Stirling, jeudi 6 septembre 1923”). [„North British Association of Gas Managers. Annual Meeting at Stirling. Thursday 6 sept. 1923”. London, Gas Journal, 12 septembre 1923, p. 740 — 749, 4 ill.].

V. Przewóz (Transports).

Zanieczyszczanie wody w portach i kanałach (Pollution des eaux des ports et canaux). „Środki przeciw zanieczyszczaniu oliwą wód w portach i kanałach” („Mesures contre la pollution par l'huile des eaux des ports et des canaux”). „Środki przeciw zanieczyszczaniu oliwą wód w portach i kanałach” („Mesures contre la pollution par l'huile des eaux des ports et des canaux”). [Mueller, Ingénieur, „Massregeln gegen die Oelbesudelungen der Hafnen und Kanalgewässer”. Muenchen, Gesundheits — Ingenieur, 24 novembre 1923. Nr. 47, p. 453, 1 ill.]. — *Higiena miast portowych* (Hygiène des ports). „Miejska higiena portów” („L'hygiène municipale des ports”). [Frank Peirson, Borough Engineer and Surveyor. Plymouth, „The Municipal hygiene of port towns”. London, The Surveyor, 10 août 1923, p. 101 — 102, 2½ colonnes]. — *Trainwaje elektryczne* (Tramways électriques). — *Hampshire. Anglja* (Angleterre). „Specjalne wozy o krytym siedzeniu w Southampton” („Voiture spéciale à imperiale à Southampton”). [„Special Top — Covered Car at Southampton”. Londres, The Electric Railway and Tramway Journal, 12 octobre 1923, p. 196, 2 fig.]. — *Mechaniczne oczyszczanie dróg* (Nettoisement mécanique de la Voirie). — *Anglja* (Angleterre). „Nowa zmiataczka — zbieraczka” (Une nouvelle balayeuse — ramasseuse). [„A new Sweeper Leader”. Edimbourg, The Cleansing Superintendent, février 1924, p. 147, 2 ill.; London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 21 février 1924, 1¼ colonne, 2 ill.]. — *Kanały* (Canaux). — *Indje Angielskie* (Indes Anglaises). „Projekt skanalizowania Sardy w Indjach”, („Le projet de canalisation de la Sardà aux Indes”). „The Sarda Canal Project in India”. London, Engineering Review and Trader, juin 1923, p. 365 — 366]. — *Automobile* (Automobiles). — *Anglja* (Angleterre). „Zbiorniki benzyny na brzegu trotuarów” („Les distri-

buteurs d'essence au bord des trottoirs"). [„Kerbside petrol pumps“. London, The Surveyor, 14 septembre 1923, p. 200, 15 lignes]. Samochody i higiena (Automobiles et hygiène). „Ruch samochodowy i higiena miejska“ („Circulation d'automobiles et hygiène urbaine“). [Lornetz, Dr. Automobilverkehr und Staedtehygiene“. Berlin, Technisches Gemeindeblatt, 5 novembre 1923. Nr. 15, p. 127 — 130]. — *Ogrzewanie garażów ciepłą wodą* (Chauffage par circulation d'eau chaude pour garages). „Ogrzewanie garażów“ („Chauffage des garages“). [Foth „Garagenheizung“. Berlin, Die Bauwelt, 8 mars 1923. Nr. 10, p. 141 — 142, 2 ill.].

VI. Higiena (Hygiène).

Walka z nadużywaniem narkotyków (Lutte contre l'abus des narcotiques. — *Belgia* (Belgique). „Ankieta lekarska w sprawie niebezpieczeństwa zatrucia się narkotykami w Belgji“ („L'enquête médicale sur la gravité du péril toxique en Belgique“) [Vervaeck, Dr. Bruxelles, Revue mensuelle de la Croix Rouge de Belgique, novembre 1923, Nr. 11, p. 1041—1047] — *Śmiertelność wśród dzieci* (Mortalité infantile). „Czy śmiertelność wśród dzieci powinna być zmniejszona? Czy przeludnienie jest niebezpieczeństwem realnem? („La mortalité infantile devrait — elle être réduite? La surpopulation est-elle un danger réel?“). Fred. E. Wynne. „Should Infant Mortality be Reduced?“. London, Journal of the Royal Sanitary Institute, décembre 1923. Nr. 7, p. 223 — 229]. — *Środki przeciwmalaryczne* (Prophylaxie des fièvres malariales). *Włochy* (Italie). „Walka z malarją we Włoszech“ („La lutte contre le Paludisme en Italie“). [Ilvento, Prof. Paris, Vers la Santé, vol. IV, décembre 1923. Nr. 12, p. 1 à 5]. — *Walka z gruźlicą* (Lutte antituberculeuse). „Gruźlica wśród młodzieży kończącej szkołę“, (La tuberculose chez les jeunes gens sortis de l'école“). [Kurstainer, Dr. Med. „Die Tuberculose bei der Schulentlassenen Jugend“. Zürich Schweizerische Zeitschrift fuer Gesundheitspflege, octobre 1923. Nr. 4, p. 489 — 496, 2 tables]. — *Walka z dymem miejskim* (Lutte contre la fumée des villes]. — *Anglja* (Angleterre). [J. B. Cohen. „The Smoke Evil“. London, Journal of the Royal Sanitary Institute, novembre 1923. Nr. 6, p. 181 — 184]. — *Rhône. Francja* (France). „Utworzenie w Lugdunie miejskiego zakładu oprawczego“. („Création à Lyon d'une usine municipale d'équarrissage“). [Camille Chaluveau. Ingénieur en chef de la ville de Lyon, Une brochure de 13 pages. Paris, Librairie de l'Enseignement technique, Léon Eyrolles, éditeur]. (Rapport présenté au Congrès de Strasbourg, 1923, de la Société française des urbanistes, 5 rue Las Cases, Paris]. — *Źródła mineralne* (Sources d'eaux minérales). — *Francja* (France). „Ujęcie i ochrona źródeł mineralnych“ („Le captage et la protection des sources hydro-minérales“). [F. Bordas,

Doct., Professeur à l'Institut d'hydrologie et de climatologie. Paris, Annales d'Hygiène publique, industrielle et sociale, décembre 1923. Nr. 12, p. 901 — à 911]. — *Teplenie much* (Destruction des mouches). — *Niemcy* (Allemagne). „Środki policyjne przeciw pladze much” („Les mesures de police contre le fléau des mouches”) [Wilhelmi, Dr. Prof. Berlin-Dahlem. „Fliegenplage und Polizei”. Berlin, Preussisches Verwaltungsblatt 21 juillet 1923. Nr. 42, p. 409 — 411].

Nr. 23, 30 kwietnia 1924 (30 avril 1924).

I. Rozbudowa miast (Urbanisation).

Urządzenia miejskie (Aménagement de villes). „Centrum wielkich miast” („Le centre des grandes villes”). [Le Corbusier. „Où en est l'Urbanisme en France et à l'Etranger?”, (Strasbourg 1923), Léon Eyrolles, editeur, Paris, p. 247—257]. — *Rozrost miast* (Extension de villes). — *Holandja południowa* (Hollande Méridionale). Nowy plan rozbudowy Rotterdamu” (Nouveau plan d'extension pour Rotterdam”). [„Nieuw Uitbreidingsplan voor Rotterdam”. Amsterdam De Bouwwereld, 19 décembre 1923, Nr. 51, p. 407—408, 1 colonne]. — *Plan urzqdzenia* (Plan d'Aménagement). — *Holandja północna* (Hollande septentrionale). „Plan Berlaga dla Amsterdamu południowego i jego niezbędna rewizja” („Le plan Berlage pour Amsterdam—Sud et sa révision nécessaire”). [H. Cleydent. „Het plan—Berlage voor Amsterdam Zuid en zijne noodzakelyke herziening”. Amsterdam, Tydschrift voor Volkshuisvesting, septembre 1923, Nr. 9, p. 251—258, 12 col. 5 ill.]. — *Urządzenie miast* (Aménagement de villes). — *Orégón. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Projekt nowego miasta przemysłowego” („Le projet d'une nouvelle ville industrielle”). [S. H. Hare. „The Planning of a new industrial City”. New-York, The American City Magazine, novembre 1923, p. 501—503, 3 ill.]. — *Rozbudowa miast. Zdejmowanie planów* (Urbanisation. Levées de plans). „Konieczność osnowy topometrycznej dla planów urzqdzenia i rozrostu miast” (Nécessité d'un canevas topométrique dans les plans d'aménagement et d'extension des villes”). [R. Danger. „Où en est l'Urbanisme en France et à l'Etranger?”, Strasbourg 1923, Léon Eyrolles, éditeur, Paris, p. 138—140]. — *Wioski—ogrody* (Villages—Jardins). — *Anglja* (Angleterre). „Wioski — ogrody Zachodniej Kompanji Kolejowej” („Les villages — jardins de la Compagnie du Great Western”). [„Great Western Railway Garden—vilages”. London, The Building News, 7 décembre 1923, Nr. 3596, p. 635—636, 2½ colonnes, 2 ill.]. — *Wioski—ogrody* (Village—Jardin). — *Holandja Północna* (Hollande Septentrionale). „Budowy mieszkalne miasta Amsterdamu. Wioska — ogród Nieu-

wendam" (La construction d'habitations pur la ville d'Amsterdam. Le village—jardin de Nieuwendam"). [De gementelijke woningbouw te Amsterdam. Het Nieuwendammer tuindorp. Amsterdam, De Bouwwereld, 28 novembre 1923, Nr. 48, p. 381, 1 col.]. — *Ostiedla* (Complexes d'habitations). *Departament Sekwany* (Seine). — *Francja* (France). „Nieruchomości Paryża o czynszu umiarkowanym" („Immeubles à loyers modérés de la ville de Paris, La Construction Moderne, 6 janvier 1924, Nr. 14, p. 161 — 162]. — *Siec dróg* (Voirie). „Rozrzucenie ludności za pomocą wielkich arterji" (Dispersion de la population au moyen de grandes artères". [„Spreading the Population by arterial Roads". London, The Municipal Journal, 9 novembre 1923, Nr. 1606, p. 971]. — *Siec dróg* (Voirie). — *Anglja* (Angleterre). — *Wielkie arterje* (Grandes artères). [„Arteriel Roads". London, Garden Cities and Town Planning Magazine, décembre 1923, Nr. 12]. — *Przestrzenie wolne* (Espaces libres). „Dlaczego i w jaki sposób należy chronić przestrzenie wolne" (Pourquoi et comment réserver des espaces libres). [L. Attout. „Où en est l'Urbanisme en France et à l'Etranger?", (Strasbourg 1923), Léon Eyrolles, éditeur, Paris, p. 234—238]. — *Sztuka ogrodcicza* (Arts des jardins). „Plantacje miejskie" (Plantation dans les villes). [J. Stuebben. „Beplanting in de stad". Amsterdam, Tijdschrift voor Volkshuisvesting, octobre 1923, Nr. 10, p. 273—276, 4 col. 12 ill.]. — *Ozdabianie ogrodów* (Ornementation des jardins). „Miasto zieleni" (Les cités de verdure). [G. R. Bruxelles, L'Habitation à bon marché, janvier 1924, p. 3—9, 8 col.]. — *Architektura* (Architecture). — *Holandja* (Hollande). — *Komisje estetyczne* (Commissions d'esthétique). [Berlage, Karsen, Plate et Rosenberg, etc. „Schoonheidscommissies". Amsterdam, Bouwkundig Weekblad, 19 janvier 1924, Nr. 3, p. 26—36; 26 janvier 1924, Nr. 4, p. 44—52]. — *Architektura* (Architecture). — *Holandja* (Hollande). „Architekt K. P. C. Bazel" („L'Architecte K. P. C. de Bazel"). [Berlage, Dudok, R. Holst, de Jongh, Amsterdam, Bouwkundig Weekblad, 15 décembre 1923, Nr. 50, p. 501—524, 18 ill.]. — *Sale koncertowe* (Salles de concert). *Susseks. Anglja* (Angleterre). „Miasto Hastings ma zamiar budować salę koncertową" („La ville de Hastings va bâtir une salle de concert"). [„Hastings to build a music pavilion". London, The Municipal-Journal, 8 février 1924, Nr. 1619, 145, 136 lignes, 2 ill.].

II. Sprawy mieszkaniowe (Habitation).

Budowle (Habitations). — *Anglja* (Angleterre). „Kupno domów" („Acquisition de l'habitation"). [Percy H. Gray. „Hause Purchase". London, The Municipal-Journal, 8 février 1924, Nr. 1619, p. 150, 250 lignes]. — *Budowle* (Habitations). — *Anglja* (Angleterre). „Administratorki domów

dochodowych" (Des dames gérantes d'habitations de rapport"). [„J. M. Upcott. „Womem House Property Managers”. London, The Building News, 7 septembre 1923, Nr. 3583, p. 245 — 246, 170 lignes]. — *Budowle* (Habitations). — *Francja* (France). „Mieszkania robotników rolnych” („Le logement des ouvriers agricoles”). [Pierre de Viel Castel, Paris, Bulletin de la Société française des Habitations à Bon Marché, 1924, Nr. 1, p. 60 — 72]. — *Budowle* (Habitations). — *Francja* (France). „Życzenia zgłoszone przez Związek Narodowy Urzędów Publicznych dla tanich mieszkań podczas konferencji w Marsylii (1 grudnia 1923 r.) a dotyczące się ulepszeń, które winny być wniesione do projektu prawa, zmierzającego do zmiany i uzupełnienia prawodawstwa o tanich mieszkaniach i drobnej własności ziemskiej” („Voeux émis par la Fédération nationale des Offices publics d'habitations à bon marché au cours de la conférence de Marseille (1-er décembre 1923), relatifs aux amendements à apporter au projet de loi tendant à modifier et compléter la législation sur les habitations à bon marché et la petite propriété”). [Paris, Bulletin de la Société française des Habitations à bon marché, 1924, Nr. 1, p. 73 — 82]. — *Budowle* (Habitations). — *Holandja Północna* (Hollande Septentrionale). „Projekt 6.000 domów dla Amsterdamu Zachodniego” („Le projet de 6.000 maisons pour Amsterdam—Ouest). [„Het 6.000 woningen plan voor Amsterdam West”. Amsterdam, De Bouwwereld, 19 décembre 1923, Nr. 51, p. 401—403, 4 colonnes]. — *Budowle* (Habitations). — *Belgja* (Belgique). „Projekt prawa rozpatrującego i uzupełniającego rozporządzenia Kodeksu Cywilnego w sprawie współwłasności” (Projet de loi revisant et completant les dispositions du Code civil relatives à la co-proprieté”). [Bruxelles, L'Habitation à bon marché, janvier 1924, Nr. 1, p. 11 à 16, 8 col.]. — *Budowle* (Habitations). — *Brabant. Belgja* (Belgique). „Miasto współczesne” („La Cité Moderne”). [Bourgeois. Bruxelles, L'Habitation à bon marché, octobre 1923, Nr. 10, 245—254, 8 ill.]. — *Podatek budowlany* (Impôt sur les construction). — *Departament Sekwany* (Seine). — *Francja* (France). „Ciężary, które ponosi własność miejska, budowana w Paryżu w r. 1922” („Les charges de la propriété hâtie à Paris en 1922”). [Paris, Bulletin de la Société française des Habitations à bon Marché, 1924, Nr. 1. p. 21—24]. — *Beton* (Bétons). „Rozpatrywanie nowych materiałów budowlanych” (Étude sur les nouveaux matériaux de construction”). [Glorian, Bruxelles, L'Habitation à bon Marché, septembre 1923, Nr. 9, p. 233—237; octobre 1923, Nr. 10, p. 254—257; decembre 1923, Nr. 12, p. 311—313]. — *Budowle z żelazo-betonu* (Construction en béton armé). — *Belgja* (Belgique). „Koszty i wykonanie budowli z żelazo-betonu” („Calcul

et exécution des constructions en béton armé”). [Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, octobre 1923, p. 863—871].

III. Wody, ścieki, śmietniki (Eaux, Égouts, Immondices).

Zanieczyszczanie wód (Pollution des eaux). „Zbrukanie wód podziemnych przez nieczystości” („Contamination de l’eau souterraine par les matières fécales”). [Dr. Ign. J. E. Meijer. „Besmetting van grondwater door faecale stoffen”. s’Gravenhage, Water, Bodem, Lucht, 10 décembre 1923, p. 114—118].—*Dostarczanie wody* (Distributions d’eau). „Motory elektryczne nadają się najlepiej dla sieci wodociągowej” (Les moteurs électriques s’adaptent le mieux aux distributions d’eau”). [F. L. Adams. „Electric Motors best adapted to water works service”. New-York, Fire and Water Engineering, 24 octobre 1923, p. 899—900, 903—904, 912, 10 ill.].—*Wody, ścieki* (Eaux. Égouts). „Zagadnienia zdrowotne wiosek, będących w pełnym rozwoju” („Les problèmes sanitaires des villages en plein développement”). [George C. Whipple. „Sanitary problems of growing villages”. New-York, The American City, octobre 1923, p. 400—403, 4 ill.].—*Służba wodna* (Service des eaux). *Brandenburgja* (Brandebourg). *Niemcy* (Allemagne). „Urządzenia ostrzegaczy i kierowników automatycznych na odległość w eksploatacji sieci wodociągowej” („Les installations de téléphonie et de commande à distance dans l’exploitation des distributions d’eau”). [Quaink, Ign. „Die Fernmelde und Fernsteuerungsanlage in Wasserwerksbetriebe”. Muenchen, Das Gas und Wasserfach, 17 novembre 1923, Nr. 46, p. 674—675].—*Służba wodna* (Service des eaux). *Michigan. Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Kontrola służby zatrudnionej przy wodociągach” (Le Contrôle du personnel des distributions d’eau”). [Edward F. Frey. „Checking up on the water works personnel”. New-York, Fire and Water Engineering, 31 octobre 1923, p. 951—952, 955, 962].—*Sieć wodociągowa* (Distributions d’eau). *Dakota-Nord. Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Zagadnienie i postęp na polu dostarczania wody” („Problèmes et progrès en matière de distributions d’eau”. [„Problems and Progress in the Field of Water Supply”. New-York, Engineering News Record, 27 septembre 1923, p. 515—517].—*Dostarczanie wody na piętra* (Distributions d’eau aux étages). „Osiąganie ciśnienia na wyższe piętra” („Pour l’obtention de pression aux étages supérieurs”). [George Read. „Getting Water pressure to upper stories”. New-York, Fire and Water Engineering, 19 décembre 1923, p. 1283—1284, 1 ill.]. *Zbiorniki wodne* (Châteaux D’eau). „Kilka wskazówek o budowaniu zbiorników wodnych” („Quelques indications pour l’architecture des châteaux d’eau”). [H. Sangster. „Eenige aanwijzingen voor de architectur van watertorens”. Den Haag, Water en Gas, 15 jan-

vier 1924, p. 67—70, 12 ill.].—„Zbiorniki wodne dla stalowni i dla pieców służących do przetapiania rudy żelaznej w Velsen” (Château d'eau des Hauts-Fourneaux et Aciéries de Velsen). [A. H. Van Rood. „Watertoren der Kon. Nederlandshe Hoogovens en Staalabrieken te Velsen”. Den Haag, Water en Gas, 21 décembre 1923, p. 279-280, 3 ill.]. *Przewody wodne* (Conduites d'eau). „Połączenie przewodów miejskich” (Jonction d'une conduite métropolitaine). [„Jointing a metropolitain main”. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 14 février 1924, p. 170, 1 col., 1 ill.]. *Przewody wodne* (Conduites d'eau). „Koszta sieci wodociągowej” („Le calcul du réseau de conduites d'une distribution d'eau”). [J. J. Roelants. „Het berekenen van het buizenet eener waterleiding”. Den Haag, Water en Gas, 15 janvier 1924, p. 71—74, 2 ill.]. *Przewody wodne* (Conduites d'eau). *Belgja* (Belgique) „Używanie rur stalowych przy sieci wodociągowej” (Emploi des tubes en acier dans les travaux de distribution d'eau”). [Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, décembre 1923, 999]. — *Oczyszczanie wody* (Epuración des eaux). „Stan obecny metod chemicznego oczyszczania wody” („L'état actuel des méthodes de traitement chimique de l'eau”). [Dr. A. Massink. „De heden-daagsche stand der chemische behandelingsmethoden van water”. Den Haag, Water en Gas, 15 janvier 1924, p. 63—66). — *Oczyszczanie wody* (Epuración des eaux). *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Wody pijalne w Londynie” („Le traitement des eaux potables de Londres”). [Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, octobre 1923, p. 849—851]. — *Filtrj* (Filtres). *Wirtembergja. Niemcy* (Würtemberg. Allemagne). „Urządzenie pośpiesznie działających filtrów przy sieci wodociągowej w Stuttgardzie” (L'installation de filtres rapides de la distribution d'eau de Stuttgart”). [Link, Reg. Baumeister. „Die Schnellfilteranlage des Wasserwerks Stuttgart”. München, Gesundheits—Ingenieur, 3 novembre. Nr. 44, p. 429—430, 2 ill.]. — *Oczyszczanie wód* (Epuración de l'eau). *Pacifique. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Aparaty do oczyszczania wody ozonem” („Appareil d'épuration d'eau par l'ozone”). [Ozone water-purifying apparatus”. New-York, Fire and Water Engineering, 26 décembre 1923, p. 1334, 1350, 1351, 3 ill.]. — *Ścieki* (Egouts). „Rury ściekowe z cementu opancerzonego” (Les tuyaux d'égout en ciment armé). [Ch. Dubosch. Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, décembre 1923, p. 951—983, 15 ill.]. — *Wzniesienie poziomu wód ściekowych* (Relèvement des eaux d'égouts). *Anglja* (Angleterre). „Maszyna o rozpędzie automatycznym” (Machine à démarrage automatique). [„Self-Starting Engine”. London, The Surveyor, 25 janvier, p. 134, 1 ill.]. — *Wody ściekowe* (Traitement des eaux d'égout). *Niemcy* (Allemagne). „Urządzenia oczyszczające za pomocą świeżej wody

według systemu Dykerhoffa i Widmanna" [„Frischwasser-Klaeranlagen (Nach dem Verfahren von Dykerhoff und Widmann)”. Hannover Bauamt und Gemeindebau, 23 novembre 1923, Nr. 24, p. 235—236, 5 ill.]. — *Błota przesycone* (Boues activées). *Lancashire. Anglja* (Angleterre). „Oczyszczanie wód ściekowych w Manchester” („L'épuration des eaux d'égout de Manchester”). [„Sevage Purification at Manchester”. London, The Surveyor, 11 janvier 1924, p. 33—34]. — *Wywózka śmieci* (Transport des immondices). *Transport mechaniczny* (Traction mécanique). *Indiana. Stary Zjednoczone* (États-Unis). „Zbiórka popiołu w Richmond, Indiana” („Collecte des cendres à Richmond, Indiana”. [„Ash Collection in Richmond, Indiana”. New-York, The American City, novembre 1923, p. 510, 38 lignes, 1 ill.] — *Śmiecie* (Traitement des immondices). Hertfort. Anglja (Angleterre). „Udoskonalony typ prasy dla metalowych pudełek i odpadków papieru (Type perfectionné de presse pour les boîtes métalliques et le papier des ordures ménagères)”. [Improved type of baling press for tins and waste paper”. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 28 février 1924, p. 233, 1/2 col., 1 ill.]. — *Spopielanie odpadków* (Incinération des immondices) *Południowa Szkocja* (Ecosse du sud.). *Wielka Brytania* (Grande Bretagne). „Ponowne otwarcie zakładu spopielania Paisley'a” („Réouverture de l'usine d'incinération de Paisley”). [„Paisley Refuse destructor reopened”. Edimbourg, Cleansing Superintendent, 23 novembre 1923, p. 77, 1 col.]. *Ogrzewanie kotłów* (Chauffage des chaudières). „Generatory parowe ogrzewane elektrycznie i akumulatory parowe”. [„Electric Steam Generators and Steam Accumulators”. London, The Electrical Times, 13 decembre 1923, p. 634—635, 2 ill.]. — *Stacje elektryczne* (Centrales électriques). „Prowadzenie centrali” (Conduite d'une centrale). [Power Station Operation”. London, The Electrical Times, 3 janvier 1924, p. 5—7, 3 ill.]. — *Elektryczność. Przewodniki* (Electricité. Canalisations). „Strata dielektryczna w przewodnikach izolowanych za pomocą papieru drukowanego” („La perte diélectrique dans les câbles isolés au moyen de papier imprégné). [R. C. F. Proos. „Het Dielectricch Verlies van met gedrenkt papier geïsoleerde kabels”. La Haye, Sterkstroem, 24 octobre 1923, p. 385—388, 4 ill.; 7 novembre 1923, p. 399—405, 3 ill.]. — *Ogrzewanie dla celów przemysłu* (Chauffage industriel). — *Kominy* (Cheminées). „Techniczne wyliczenia przy planach kominów” (Le calcul des cheminées). [A. Greber, Ingénieur—Conseil. Paris, Chaleur et Industrie, janvier 1924, Nr. 45, p. 13—22, 8 ill.]. — *Węgiel sproszkowany* (Charbon pulvérisé). — *Anglja* (Angleterre). „Ogrzewanie paliwem sproszkowanym” (Considérations au sujet du chauffage par combustible pilverulent”). [J. S. Atkinson. „Development in Powdered Fuel Firing”. London, The Electrical Times,

8 novembre 1923, p. 475, 8 ill.]. -- *Gaz oświetlający* (Gaz d'éclairage). „Sposób wydobywania z pokładów węgla kamiennego i t. d. gazu posiadającego większą siłę cieplną niż zwykły gaz oświetlający” („Procédés pour retirer de la houille etc. un gaz possédant un plus grand pouvoir calorifique que le gaz d'éclairage ordinaire”). [„Middelen om uit steenkolen, enz. een gas te verkrijgen, dat een grootere verbrandingswarmte bezit dan het gewone lichtgas”. Den Haag, Water en Gas, 21 décembre 1923, p. 281—283]. — *Przemysł gazowy* (Industrie du gaz). — *Anglja* (Angleterre). „Zaopatrzenie Birminghamu w węgiel i koks” („Manutention du charbon et du coke à Birmingham”). [„Coal and Coke Handling at Birmingham”. London, Gas, Journal, 19 septembre 1923, p. 853—855, 6 ill.]. — *Oświetlenie miejskie. Koncesje* (Eclairage public. Concessions). — *Francja* (France). „Rada Państwa. Koncesjonowanie urządzeń publicznych. Utrata praw. Rada Państwa, 28 listopada 1923 (Giron)”. [Raoul Dupia, avocat à la Cour d'Appel de Paris, La vie Communale et Départementale, janvier 1924, Nr. 2, p. 50—52]. — *Gaz oświetlający* (Gaz d'éclairage). „Gazowy otwieracz automatyczny” („Ouvre-gaz automatique”). [Gary, Paris, Recherches et Inventions, 15 mars 1924, Nr. 11, p. 456—438, 2 ill.]. — *Oświetlenie gazowe. Taryfikacja termiczna* (Eclairage au gaz. Tarification thermique). — *Anglja* (Angleterre). „Doświadczenia z „Termem” w Anglji” („Expériences avec le „Therm” en Angleterre”). [Dr. E. W. Smith. „Experiences with the Term in England”. London, Gas Journal, 24 octobre 1923, p. 252—255].

V. Sprawy przewozowe (Transports).

Koleje podziemne. Kolejki lokalne (Métros. Chemins de fer locaux). *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „System pociągów bez zatrzymania się. Pokazy próbne w Southend” („Le système de train sans arrêt. Démonstration à Southend”) [„Never Stop train system, Demonstration at Southend”. London, The Electric Railway and Tramway Journal, 21 septembre 1923, p. 179—180]. — *Tramwaje* (Tramways). — *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Ochronne szyby dla motorniczych” (Glaces de sécurité pour le poste des conducteurs”). [„Sicherheitsglas fuer den Fuchrerstand”. Berlin, verkehrstechnik, 2 novembre 1923, Nr. 44. p. 398]. — *Budowa dróg* (Construction des routes). — *Anglja* (Angleterre). „Zmiany w budowie i urządzeniu dróg” („Transformations dans la construction et l'entretien des routes”). [Harold Collins, changes in road construction and maintenance”. London, The Journal of the Municipal and County Engineers, 1 janvier 1924, p. 662—666]. — *Budowa i utrzymanie dróg* (Construction et entretien des routes). — *Yorkshire. Anglja* (Angleterre).

„Ewolucja rozwoju drogi i ruchu drogowego” (L'évolution de la route et des transports par route). [F. Marsden. „The Evolution of the Road and Transport thereon. London, The Journal of the Institution of Municipal and County Engineers, 15 janvier 1924, p. 693—704, 708—718, 6 ill.]. — *Smołowanie dróg* (Goudronnage des routes). — *Szwajcarja* (Suisse). „Nowy sposób utrzymywania dróg” („Nouveau traitement des chaussées”). [„Neuartige Strassenbehandlung”. Zurich, Schweizer Baublatt, 13 octobre 1923, Nr. 82, feuille 2]. — *Oczyszczanie sieci dróg* (Nettoisement de la voirie). — *Uprzątnięcie śniegu* (Enlèvement des neiges). — *Connecticut. Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Uprzątnięcie śniegu w małym mieście” („L'enlèvement des neiges dans une petite ville”). [B. I. Miller. „Snow removal in a small city”. New-York, The American City, octobre 1923, p. 378—380, 1 ill.]. — *Uprzątnięcie śniegu* (Enlèvement des neiges). — *Kentucky. Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Dobrze utrzymane ulice ułatwiają ruch kołowy zimą w Providence” (Les rues bien entretenues aident le trafic d'hiver à Providence. R. I”). [J. H. Johnston. „Clean streets help winter traffic in Providence R. I.”. New-York, The American City, octobre 1923, p. 377—378, 3 ill.]. — *Drogi betonowane* (Routes en béton). „Beton drogowy w czasie zimna” (Le béton des routes par temps froids”). [G. V. W. Griffiths. „Concreting during cold weather”. London, The Journal, of the Institution of Municipal and County Engineers, 29 janvier 1924, p. 726—728]. — *Drogi betonowane* (Routes en béton). — *Szkocja południowa* (Écosse du Sud). — *Wielka Brytania* (Grande-Bretagne). „Uwagi o drogach betonowanych” (Notes sur les routes en béton). [H. Graves. Stapleton. „Notes on concrete roads”. London, The Journal of the Institution of Municipal and County Engineers, 29 janvier 1924, p. 729—741, 8 ill., discussion]. — *Port. Urządzenie* (Ports. Aménagement). „Porty włoskie” („Ports Italiens”). [Berlin. Beton und Eisen, 20 décembre 1923, Nr. 24, p. 301].

VI. Higiena. (Hygiène).

Komisje zdrowotne (Commissions d'hygiène). *Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Nowy pokaz higieniczny” (Entreprise d'une nouvelle démonstration d'hygiène). [„New-Health Demonstration undertaken”. New-York, 24 novembre 1923, Nr. 47, p. 371 — 372]. — *Komisje zdrowotne* (Commissions d'hygiène). — *Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Co działała spółdzielcza higiena wiejska za rok fiskalny 1923” („Oeuvre d'hygiène rurale coopérative accomplie pendant l'année fiscale 1923 par le Public Health Service”). [L. L. Lumsden. „Cooperative rural health work of the Public Health Service in the fiscal year 1923. Washington, Public Health Reports, 14 décembre 1923. Nr. 50 p. 2929 — 2951]. — *Pływalnie* (Bassins de nata-

tion). *Anglja* (Angleterre). „Publiczne pływalnie” („Les bains publics de natation”). [„Public Swimmin Bgaths”, London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 28 février 1924, p. 224, 1 colonne].—*Pływalnie* (Bassins de natation). *Iowa. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Wielka pływalia pod gołym niebem w Camp Dodge, Iowa” („Grand bassin de natation en plein air à Camp Dodge, Iowa”). [L. N. Hintgen. „Large Open Air Swimming Pool at Camp Dodge, Iowa”. New-York, Engineering News-Record, 27 septembre 1923, p. 518-519, 7 ill.]. — *Walka z gruźlicą* (Lutte antituberculeuse) „Nadzór sanitarny nad miejscowościami, w których przebywają chorzy na gruźlicę” („Réglementation sanitaire des localités fréquentées par les tuberculeux”). [Brian, Docteur. Paris, Annales d'Hygiène Publique, industrielle et Sociale, février 1924. Nr. 2, p. 80 à 83]. — *Czynnik zdrowotny klimatu* (Action thérapeutique des climats). „Klimatologia zdrojowisk, plaży i stacyj klimatycznych” („La climatologie des villes d'eaux, des plages et des stations climatiques”). [Louis Besson, Chef du Service météorologique de la ville de Paris. Paris, Annales d'Hygiène publique, industrielle et sociale, septembre 1923, p. 521 à 540].—*Walka z rakiem* (Lutte anti-cancereuse). *Belgja* (Belgique). „Urządzenie i technika ogólna Instytutu Radowego przy Belgijskim Czerwonym Krzyżu” („Organisation et technique générales de l'Institut du Radium de la Croix-Rouge de Belgique”). [Prof. Bayet. Bruxelles, Revue mensuelle de la Croix-Rouge de Belgique, 11 novembre 1923. Nr. 11, p. 1033—1039].—*Pralnie miejskie* (Lavoirs publics). *Holandja* (Hollande). „Pralnia miejska w Amsterdampie” („La blanchisserie communale d'Amsterdam”). [S. R. de Miranda. „Het Amsterdamsche Waschbedrijf”. Amsterdam, De Gemeente 3 janvier 1924, p. 1—5; 17 janvier 1924, p. 17—20; 31 janvier 1924, p. 33-36, 12 pages].—*Budownictwo szpitalne* (Hôpitaux. Architecture). *Niemcy* (Allemagne). „Szpital R. Virchowa w Berlinie” („L'Hôpital R. Virchow, à Berlin”). [Ing. Ruppel. „Het Rudolf Virchow-Ziekenhuis te Berlin”. Amsterdam, De Bouwwereld, 21 novembre 1923, Nr. 47, p. 369 à 373, 4 colonnes, 6 ill.].

Od Redakcji.

Począwszy od stycznia r. b., organ Międzynarodowego Związku Miast, dotychczasowe „Tablice Dokumentów Miejskich” („Tablettes Documentaires Municipales”), rozrósł się i przekształcił. Z inicjatywy „Stałej Komisji Międzynarodowego Kongresu Nauk Administracyjnych” („Commission Permanente des Congrès Internationaux des Sciences Administratives”), reprezentowanej przez przewodniczącego, ministra Cooreman'a, oraz gene-

ralnego sekretarza, p. De Vuyst'a, generalnego dyrektora w Ministerstwie Rolnictwa, Międzynarodowy Związek Miast we współpracy z cyt. Komisją, oraz „Międzynarodowym Instytutem Biblijografji i Dokumentów” („Institut International de Bibliographie et de Documentation”), przystąpił do wydawania wspólnego organu powyższych instytucyj p. t. „Nauki administracyjne” („Les Sciences Administratives”). „Nauki administracyjne” są dwutygodnikiem. „Tablice Dokumentów Miejskich” w niezmienionej formie ukazują się obecnie jako stały dodatek powyższego czasopisma.

MAGISTRAT MIASTA WŁOCŁAWKA

o g ł a s z a

Konkurs na wakujące posady:

- 1) Kierownika Wydz. Głównego z poborami według VI kat. prac. pań.
- 2) Kierownika Wydz. Op. Społ. " " " " "
z ewentualnym 15% dodatkiem komunalnym.

Posady będą do odjęcia z dniem 15 czerwca r. b.

Pożądane jest, aby reflektanci posiadali studja wyższe względnie znajomość przepisów administracyjnych, oraz praktykę biurową w Samorządzie.

Oferty wraz ze świadectwami względnie uwierzytelnionymi odpisami i referencjami należy składać do dnia 1 czerwca r. b. do Magistratu m. Włocławka.

Prezydent (—) Gajzler.

Firma egzystuje od roku 1900.

BRUKI MIEJSKIE z kamieni polnych, drobnokostkowe i z kostek rzędowych (dużych).

Drogi bite. - - - Roboty ziemne.

Studja. Projekty. Całkowite wykonywanie robót.

Dostawa kostek brukowych drobnych i rzędowych.

A. P R Z Y B Y L S K I

Biuro Techniczne

WARSZAWA — Marszałkowska 22, telefon 55-15 i 68-30.

SPRAWOZDANIE

z Wystawy Związku Miast Polskich i Pierwszego Zjazdu Gospodarczego delegatów miast.

Inicjatywa biura Związku Miast Polskich i odnośne, mozolne i długie, bo już od grudnia ub. r. ciągnące się przygotowania biura Z. M. P., w celu zorganizowania po raz pierwszy Wystawy Związku Miast Polskich oraz Pierwszego Zjazdu Gospodarczego delegatów miast, nie tylko nie zawiodły pokładanych nadziei, ale ich realizacja konkretnie i nader wyraziście uwiłdociła powagę, celowość i konieczność kontynuacji osiągniętych rezultatów.

Na V-ym z kolei, a pierwszym międzynarodowym Targu poznańskim, trwającym od 3 do 10 maja b. r., odbyła się tedy po raz pierwszy Wystawa Związku Miast Polskich. Znalazła pomieszczenie w jednym z najładniejszych i najkorzystniejszych, bo u czoła Targów położonych, pawilonów targowych, mianowicie w pawilonie Polskiego Banku Handlowego, wzniesionym jeszcze przed drugimi Targami w r. 1922, a znajdującym się na placu górnośląskim.

W Wystawie miast wzięły udział 32 miasta związkowe, reprezentując wszelkie typy miast, a mianowicie: wielkie, średnie i małe, i przedstawiając plastycznie, w formie statystyki, wykresów i modeli, stan, potrzeby i zadania miast naszych. W wyżej wymienionej liczbie miast wystawiających, przeszło połowę — gdyż 17 — stanowiły miasta z ludnością ponad 25.000. Z miast wielkich najokazalej, w sposób najbardziej interesujący i celowy wystąpiły Poznań, Kraków i Bydgoszcz. Cały szereg tablic statystycznych i wykresów, cały szereg doskonałych fotografii, cały szereg precyzyjnie opracowanych planów, cały szereg dokumentów historycznych, wreszcie kilka dobrze wykonanych odlewów, — oto obrazy, które dały naogół należyte pojęcie o przeszłości, o rozwoju obecnym i o zamierzeniach na przysz-

łość pod względem gospodarczym oraz społeczno - kulturalnym tych miast polskich. Kolejno najokazalej wystąpiły: Łódź i Lwów. Zwłaszcza nasz polski Manchester, wielki ośrodek życia przemysłowego, Łódź, w nader bogatym materiale statystycznym ujawnił żywe tętno działalności municypalnej. Interesująco i w dość szerokich granicach zademonstrował Lwów stan swój i działalność. Na specjalne wyróżnienie i ze specjalnych względów zasługuje udział w wystawie Łucka. Z miast wystawiających on jeden bowiem reprezentował wschodnie miasta kresowe; w szeregu wykresów i fotografii przedstawił przeszłość, stan obecny i zamierzenia na przyszłość swej w trudnych warunkach rozwijającej się i postępującej naprzód gospodarki. Z eksponatów miast mniejszych i występujących na Wystawie w szczupłej tylko skali, zwracały uwagę planowością wysiłków miasta poznańskie i pomorskie.

Wystawę zaszczylicili swą obecnością przedstawiciele Rządu: p. minister Spraw Wewnętrznych — Ratajski, pan minister Handlu i Przemysłu — Kiedroń, pan minister Kolei — Tyszka, oraz panowie przedstawiciele ministerstw Robót Publicznych i Spraw Zagranicznych.

Miarą reakcji opinii publicznej na inicjatywę Związku Miast Polskich było poważne, żywe i szczegółowe interesowanie się Wystawą przedstawiciele prasy nietylko krajowej, lecz również, specjalnie przybyłej, prasy zagranicznej. Tę ostatnią reprezentowali: red. „L'exportateur Français”, najpoważniejszego pisma we Francji, p. Hamel; red. „Temps'a”, p. Aubin; red. „L'exportateur Belge”, p. Smolders; red. „Les Echos”, b. deputowany, p. Gruet; przedstawiciel prasy szwedzkiej, red. Otto Rob. Landelius; wreszcie przedstawiciele prasy niemieckiej, wybitnej a mało nam przychyłnej, więc redakcyj: „Vossische Zeitung”, „Frankfurter Zeitung”, „Berliner Tageblatt” i „Danziger Neueste Nachrichten”. Red. „L'exportateur Français”, p. Hamel, szczególnie żywo interesował się Wystawą Związku Miast Polskich; odbył konferencję z reprezentującym na Wystawie Związek Miast Polskich dyr. Grotowskim, wypytyując go o szczegóły, dotyczące zapotrzebowania naszych urządzeń miejskich. Również specjalnie zainteresował się Wystawą Z. M. P. przedstawiciel prasy szwedzkiej, p. Landelius, który był jednocześnie reprezentantem Targów skandynawsko-bałtyckich, jakie odbędą się w Sztokholmie w dn. 14—21 czerwca b. r.

P. Landelius po porozumieniu się z Dyрекcją Targów zwrócił się do prezydentów Poznania, Krakowa, Lwowa, Bydgoszczy i Katowic z prośbą, aby eksponaty tych miast mogły być umieszczone na wystawie sztokholmskiej. Decyzja panów prezydentów, prawdopodobnie pozytywna, jeszcze nie zapadła. Według deklaracji p. Landeliusa dla miast polskich zostałby zarezerwowany oddzielny pawilon (lokal Akademji sztuk pięknych w centrum

Sztokholmu, w pobliżu zamku królewskiego, parlamentu i t. d.); miasta szwedzkie, pobudzone inicjatywą Związku Miast Polskich, zostałyby sprowokowane do zorganizowania analogicznej wystawy.

Targi skandynawsko-bałtyckie (Skandinavisk-Baltiska Massan), są targami międzynarodowymi; dopuszczone są na nie produkty i wyroby Szwecji, Norwegji, Danji, Polski, Finlandji, Rosji, Estonji, Łotwy i Litwy. Jako miejsce targów wybrana została stolica Szwecji, Sztokholm, ponieważ stanowi on centrum zakupu dla całej północy, t. j. dla państw zarówno Skandynawskich jak i Bałtyckich w celu wzajemnej dogodności eksportowej nie tylko do państw biorących udział w Targach, lecz i dalej zagranicę. P. red. i przedstawiciel „Skandinavisk-Baltiska Massan”, Landelius, jest przekonany, że udział Wystawy miast polskich na targach Skand.-Balt. w wysokiej mierze przyczyni się do pożądanego, kulturalnego obcowania Polski ze Szwecją (podobnie jak udział polskiego przemysłu nawiąże stosunki handlowe między oboma krajami) i powinien doprowadzić do utworzenia Towarzystwa Polsko-Szwedzkiego, którego zadaniem będzie utrwalanie tego obcowania. Adres pocztowy Targów Skandyn.-Balt. jest następujący: Kungsbrolplan 1 — Stockholm, Szwecja; adr. telegr. — Skandbaltic. Prowizoryczne (maksymalne) wyliczenie wszelkich kosztów udziału miast w projektowanej Wystawie miast polskich na powyższych Targach jest następujące: dla Poznania — 1070 koron, dla Krakowa — 1285, dla Łodzi — 925, dla Lwowa — 980, dla Bydgoszczy — 641, dla Katowic — 625 (wliczając w te cyfry kosztą opłaty miejsca wystawowego à 5 kor. za m. kw. — 100 m. kw. dla eksponatów Poznania, 125 m. kw. Krakowa, 75 m. kw. Łodzi, 33 m. kw. Lwowa, 33 m. kw. Bydgoszczy i 25 m. kw. Katowic; koszt podróży przedstawiciela miasta do Sztokholmu tam i z powrotem II klasy — 250 kor.; kosztą siedmiodniowego utrzymania w Sztokholmie — 210 kor., t. j. à 30 kor. dziennie). Wartość korony szwedzkiej — 1.38 zł. Zaznacza się, że sobota 13 czerwca przewidziana jest przez dyrekcję Targów jako ostateczny termin montażu eksponatów.

Publiczność z uwagą i żywym zainteresowaniem oglądała eksponaty. Dzienna frekwencja Wystawy Z. M. P. wynosiła przeciętnie 10 tys. osób. Kasa Targów sprzedawała dziennie 20 tys. biletów, zaś w pierwszych trzech dniach po 30 tys. biletów dziennie, nie licząc około 20 tys. bezpłatnych biletów honorowych.

W dniu otwarcia wystawy wydany został, opracowany przez biuro Zw. M. P. „Katalog Wystawy Związku Miast Polskich na Międzynarodowym Targu w Poznaniu 1925”. Pokażne dzieło (str. 315 i LXII i 2 nl.) daje treści znacznie więcej niż obiecuje skromny tytuł. Albowiem „Katalog” nie jest bynajmniej jedynie doraźnym przewodnikiem, lub aktualną

pamiętką Wystawy. Pierwsze trzy, obszerne części katalogu stanowiły: historję rozwoju miast polskich; dzieje najdawniejsze oraz współczesny stan higieny miast polskich; wreszcie—część najobszerniejsza—zbiór monografij miast wystawiających. Na końcu znajduje się spis eksponatów Wystawy. Ramy niniejszego sprawozdania nie pozwalają na obszerniejsze zrecenzowanie „Katalogu”. W konkluzji ściśle określimy jego rolę, definjując, iż przy dzisiejszem, dotkliwem ubóstwie naszej literatury urbanistycznej stanowi duży krok naprzód i niewątpliwie pobudzi do dalszych, systematycznych opracowań. Wydawnictwo, które omawiamy, obficie jest zilustrowane i przyobleczone w estetyczną szatę zewnętrzną (papier kredowy, wyraźny druk, oryginalny barwny rysunek okładki). „Katalog”, jako przegląd gospodarczych i społeczno-kulturalnych wysiłków miast naszych, stanowiąc też poważny materiał do poznania historii miast, winien, oczywiście, znaleźć się w bibliotece zarządu każdego miasta. „Katalog” wydany został nakładem Miejskiego Urzędu Targów w Poznaniu, albowiem fundusze Z. M. P. nie pozwoliły na nakład własny. Cena katalogu wyznaczona została na 5 zł. Urząd Targów w Poznaniu otrzymał od biura Z. M. P. dyrektywę wysyłania zarządom miast z ludnością ponad 25.000—3 egzempl. „Katalogu”, zaś z ludnością poniżej 25.000—2 egzempl.; należną kwotę należy bezzwłocznie wysłać bezpośrednio do Urzędu Targów, jak również tam należy zwracać się z wszelką korespondencją, dotyczącą wysyłki „Katalogu”. — Na życzenie Ministerstw: Przemysłu i Handlu oraz Spraw Zagranicznych, „Katalog” wysłany zostanie wszystkim Konsułatom polskim zagranicą.

Zamówienia miast, dokonywane na Wystawie, dotyczyły przeważnie działu pożarnictwa; zakupywane też były lokomobile oraz wiele innych przedmiotów, koniecznych przy prowadzeniu racjonalnej gospodarki miejskiej. Zamówienia te, niestety, poszły w znakomitej części do firm niemieckich; wiele firm krajowych, mogących skutecznie konkurować z zagranicą, nie przybyło na Targ.

Wystawa Związku Miast Polskich osiągnęła swój cel. Należy zaznaczyć, że była jakoby trybem, doskonale zązębiającym się z ogólnem kołem rozpędowem Targów Międzynarodowych w Poznaniu. Bo jeżeli ogólnem zadaniem Targów Poznańskich było rzucenie podstaw pod polski handel tranzytowy oraz zaznajomienie kupiectwa polskiego z przemysłem krajowym, to również naczelnem zadaniem Wystawy była chęć bezpośredniego zetknięcia miast polskich, pragnących i mogących dziś inwestować, z szerokiem polem właściwej wytwórczości, krajowej i zagranicznej. A równocześnie, zestawiając dorobki działalności municypalnej poszczególnych

miast, wywołała między nimi zawsze pożądaną, szlachetną rywalizację postępu i udoskonalen. Ponadto zaś, o ile chodzi o sferę promieniowania na ogół, stworzyła, co trzeba podkreślić z całym naciskiem, bardziej szeroki grunt do zainteresowania zagadnieniami municypalnemi w Polsce. Te zagadnienia nie są przecież u nas—przeceniane. A z powodu i w związku z Wystawą dużo się obecnie, narazie tylko—mówi, o sprawach miast polskich, jest jednakże uzasadniona nadzieja, że słowa, jak ziarna, pójdą w głąb umysłów społeczeństwa i w rezultacie realne i stałe, brzemiennie poczuciem odpowiedzialności interesowanie się sprawami miejskimi nie ograniczy się na kręgu fachowców, lecz dojrzewając, rozszerzy się na ogół świadomych i czynnie miłujących Rzeczpospolitą obywateli.

Z okazji Wystawy w dn. 6 i 7 maja r. b. odbył się w Poznaniu pierwszy zjazd gospodarczy Związku Miast Polskich. Otwarcie zjazdu nastąpiło dn. 6 maja o g. 10 rano w auli Uniwersytetu przez członka Zarządu Zw. M. P., p. Adama Mrozowskiego, prez. Ostrowca. Zebranych powitał w imieniu Poznania wiceprezydent, dr. Kiedacz.

W pierwszym dniu zjazdu, w środę 6 maja, mówił p. inż. Wielichowski z Warszawy na temat racjonalnego użytkowania śmieci domowych, kwestii bruków ulic podmiejskich i dróg podmiejskich oraz na temat urządzenia kąpielisk i pralni ludowych. Referent poparł interesujący wykład licznymi przezroczami. Następnie p. inż. Tillinger z Ministerstwa Robót Publicznych referował o ekonomicznem znaczeniu projektowanych w Polsce dróg wodnych. Trzeci wreszcie referat wygłosił przedstawiciel głównego zarządu straży pożarnych, p. Pągowski z Warszawy, na temat: „Zagadnienie pożarnictwa w miastach”. W związku z tym referatem odbył się przed Uniwersytetem pokaz poznańskiej straży pożarnej pod osobistym kierownictwem naczelnika, p. Jana Kiedacza. Po południu uczestnicy zjazdu zwiedzali targ i rozmaite urządzenia miejskie (wodociągi, kanalizacje, elektrownie, gazownie i rzeźnie). Wieczorem członkowie delegacji zjazdu wzięli udział w raucie, wydanym przez miasto w salach Ratusza.

W drugim dniu zjazdu p. inż. Piotrowski wygłosił referat o stanie kanalizacji i wodociągów w Polsce. Zarówno piewszorzędnego znaczenia dla naszej gospodarki miejskiej temat, jak i szczegółowe, ciekawe ujęcie, sprawiły, że ten referat cieszył się szczególnem zainteresowaniem słuchaczy. P. inż. Piotrowski na zasadzie wyników przeprowadzonej przez siebie ankiety wśród wszystkich miast polskich, posiadających wspomiane urządzenia, mógł podzielić się ze słuchaczami całym szeregiem cennych informacji dotyczących technicznej i finansowej strony realizacji tych niezmiernie ważnych urządzeń użyteczności publicznej. Następnie p. dr. Żurkowski z Warszawy mówił o znaczeniu sanitarnego badania wody, wskazując

na konieczność stałej kontroli wody przez samorządy miejskie sposobem bakterjologicznym, chemicznym i fizycznym. Wreszcie przedstawiciel Polskiego Związku właścicieli szkółek handlowych p. Antoni Zaleski wygłosił referat p. t. „Planowe zadrzewianie miast i współudział zakładów ogrodniczych i szkółkarskich“. W wysoce zajmującym wykładzie prelegent kolejno omawiał: cel sadzenia drzew w miastach, drzewa na placach i ulicach miasta, znaczenie alei spacerowych, planową akcję zarządów miast, współpracę ogrodniczych zakładów szkółkarskich, gatunki i odmiany odpowiednich drzew, produkcje drzewek dla miast. W godzinach popołudniowych drugiego dnia zjazdu i nazajutrz podejmowali uczestnicy zjazdu wycieczki do miast wielkopolskich; na wycieczkach delegaci miast interesowali się głównie kanalizacją i plantacjami.

Zjazd upamiętniła wspólna fotografia przed frontem gmachu uniwersyteckiego.

Zjazd gospodarczy Z. M. P. zgromadził 120 delegatów miast. Wykłady ściągały przeciętną liczbę 70 słuchaczy. Cyfry powyższe są stosunkowo niskie. Sądząc ze stosownej korespondencji, którą przeprowadziło Biuro Z. M. P., Zjazd Gospodarczy Z. M. P. powinien był ściągnąć potrójnie większą ilość uczestników. Że się tak nie stało, jest to rezultatem pewnego zbiegu terminów: w dn. 26 i 27 kwietnia b. r. odbył się w Warszawie VIII zjazd delegatów miast i nie wszyscy panowie delegaci mogli w krótkim czasie po raz drugi opuścić pozostające pod ich opieką miasta. Na ów zbieg terminów, mogący niekorzystnie odbić się na frekwencji zjazdu gospodarczego, zwracało w swoim czasie uwagę biuro Z. M. P. Jednocześnie ze Zjazdem Gospodarczym Związku Miast Polskich odbył się w Poznaniu w czasie trwania Targu Międzynarodowego szereg innych zjazdów gospodarczych: Zjazd Związku izb handlowych Pomorza, Wielkopolski, Śląska, Małopolski wschodniej i zachodniej; Zjazd szefów wydziałów maszyn syndykatów i stowarzyszeń rolniczych; zjazd zegarmistrzów i jubilerów.

Zamierzeniem biura Zw. M. P. jest zorganizowanie w przyszłym roku Powszechnej Wystawy Rozbudowy Miast.

Wystawa objęłaby plany regulacyjne, plany rozbudowy miast, modele domów — typów domów, plany urządzenia nowych dzielnic, plany plantacji miejskich, zdjęcia i statystyka już wykonanych zamierzeń rozbudowy, zdjęcia zamierzonych robót i t. d. Wystawa obejmie — spodziewać się należy — wszystkie miasta i będzie ogólnomiastowym przeglądem w ich obecnie najważniejszej działalności.

W związku z ustawą o „rozbudowie miast“, uchwaloną przez Sejm w dn. 29/IV—25 r., przed sprawą rozbudowy miast otwierają się nowe,

szerokie widnokregi; wkracza ona na tory konkretnej i energicznej pracy i zarówno dla samorządów miast, jak i dla organów rządu staje się wspólnym terenem, ogniskującym działalność najpilniejszą, najważniejszą i najbardziej ożywioną. Wydajna praca nie będzie długo oczekiwać na zbawcze rezultaty. W zamierzonej Powszechnej Wystawie Rozbudowy Miast nie może zabraknąć wysiłków żadnego miasta, ani miasteczka polskiego. Wystawa ta musi być wystawą ogólnopolską.

Zawiadamiamy też, że biorąc asumpt z sukcesu Wystawy Związku Miast Polskich na Międzynarodowym Targu w Poznaniu, dyrekcja V Międzynarodowych Targów Wschodnich we Lwowie, mających odbyć się w czasie od 5 do 15 września b. r., organizuje podczas Targów Wystawę urzędzeń miejskich większych miast w Polsce, a mianowicie Warszawy, Łodzi, Lwowa, Poznania, Krakowa, Bydgoszczy i Łucka. Ponieważ tegoroczne Targi Wschodnie we Lwowie odegrają poważną rolę międzynarodową, albowiem odbędą się podczas ich trwania następujące zjazdy zagraniczne: angielski, belgijski, czeski, szwedzki, włoski, rumuński, bułgarski, jugosłowiański i turecki, przyczem zapewniony jest również udział reprezentantów ze sfer parlamentarnych, dziennikarskich i kupieckich; zaś z drugiej strony, na przykładzie tegorocznych Targów Poznańskich stwierdzonem zostało, że idea rozwoju samorządu miejskiego, tak silnie związana z propagandą przemysłu i handlu polskiego, może z udziału w Międzynarodowych Targach w kraju osiągnąć tylko duże korzyści, przeto Biuro Związku Miast odnośną inicjatywę V-ch Międzynarodowych Targów Wschodnich we Lwowie usilnie popiera. Wymienione miasta proszone są o rychłe zakomunikowanie Magistratowi Lwowa decyzji swej co do udziału w projektowanej Wystawie urzędzeń miejskich, poczem będą im bezwzględnie zakomunikowane warunki udziału oraz rodzaj pomieszczenia na wystawie.

Z KSIĄŻEK.

Zagadnienie ulic.

Prof. Inż. Artur Kühnel. „Ulice. Projektowanie, budowa i utrzymanie“. (Lwów-Poznań, 1925 roku).

Ulice, to temat dla samorządów miejskich, dla osób w tych samorządach czynny udział biorących, wiele obiecujący, bo wszak ulice miejskie w swym całości kształcie, układzie, wyposażeniu i utrzymaniu świadczą o dawnej przeszłości miasta, są wyrazem obecnej kultury jego mieszkańców, będą wreszcie związane z przyszłym jego rozwojem. Autor świadom tego kulturalnego i gospodarczego znaczenia ulic, sam doświadczony pracownik na niwie techniki miejskiej, zebrał w książce o objętości 400 z górą stron, z 396 rysunkami w tekście, owoce własnych studjów i obserwacji, które uzupełnił obficie tem, co w omawianej dziedzinie przyniosła najnowsza literatura współczesna.

Ta obszerna praca prof. Kühnela pojawia się w samą porę. zaczyna bowiem mijać powoli ciężki okres zastoju w budownictwie miejskiem; wszechstronne usiłowania stworzenia podstaw gospodarczych dla tego działu społecznej pracy oddziałają wkrótce skutecznie na ożywienie ogólnego ruchu budowlanego, a wówczas stanimy wobec pytania jak budować, w jaki sposób rozłożyć na terenach przyszłego rozwoju miast powstać mające budowle, jakie przewidzieć ulice, jak je wyposażyć.

Napróżno szukalibyśmy w tym kierunku wskazówek w obowiązujących ustawach i przepisach; dawniejsze tem się nie zajmowały, nowe zaś nie zostały jeszcze wydane. Oczekiwany ruch budowlany, a w związku z nim także budowa ulic, zastaną zarządy miejskie dla braku norm obowiązujących nieprzygotowane na silne ujęcie sprawy w swe ręce; trzeba będzie szukać pomocy w lokalnych postanowieniach władz samorządowych, do czego dostarczy dzieło prof. Kühnela dużo znakomitego materiału informacyjnego.

Problem budowy ulic ujęty przezeń został w sposób wszechstronny: rozważa ogólne zadania ulicy w organizmie miejskim w związku z planem zabudowania z punktu widzenia gospodarczego, estetycznego, technicznego i higienicznego, a potem przechodzi do szczegółów wyposażenia ulic zależnych od roli ulicy, jej zadań i przeznaczenia. Wiele trafnie dobranych

przykładów swoich i obcych ilustruje wybornie wykład, w którym ujmuje autor przedmiot w sposób jasny i przejrzysty.

W sześciu głównych rozdziałach książki, zajmuje się prof. Kühnel kolejno:

W pierwszym — ogólnym określeniu ulicy i jej zadaniem w związku z ruchem ulicznym.

Rozdział drugi poświęcony jest projektowaniu ulicy; więc po obszernym omówieniu przekroju poprzecznego ulicy zależnie od ruchu, któremu ma służyć, rodzaju odwodnienia, pomieszczenia przewodów kanalizacyjnych, wodociągowych, gazowych, elektrycznych i innych, wpływu na kształt przekroju ulicy torów kolei miejskich, przechodzi do omówienia profilu podłużnego ulicy oraz wszystkich czynników, które na jego ukształtowanie wpływają.

Rozdział trzeci poświęcony jest technicznemu wyposażeniu ulicy. Znajdzie tam czytelnik szczegółowy opis wszystkich ważniejszych nawierzchni ulicznych, od zwykłej żwirówki do bruku asfaltowego, przyczem nie omieszkał autor omówić szczegółowo konstrukcji węzłów ulic, specjalnych urządzeń dla postojów dorożek, torów dla jeźdźców i cyklistów, schodów ulicznych. Niemało miejsca poświęcił autor również chodnikom, ich urządzeniu, ulicznej zieleni i drzewom alejowym.

Rozdział czwarty poświęcony został szczegółom urządzenia ulic na mostach i wiaduktach, a wreszcie tunelom ulicznym.

Rozdział piąty zajmuje się ważną sprawą czyszczenia ulic, w związku ze zwalczaniem kurzu, usuwaniem śniegu i organizacją tych czynności.

W rozdziale szóstym zajmie się wreszcie autor gospodarczą stroną budowy i utrzymania ulic, oraz administracją tego działu miejskiej służby technicznej.

W tych kilku słowach starałem się scharakteryzować książkę prof. Kühnela w najogólniejszych zarysach, które w ciasnych ramach tego sprawozdania ledwie pomieścić się mogły. Na zakończenie chciałbym jeszcze zaznaczyć, że podręcznik ten oddać powinien miejskim samorządom nieocenione usługi. Całokształt spraw związanych z projektowaniem, budową i utrzymaniem ulic, ujęty został przez autora w sposób prosty, dostępny nie tylko dla specjalistów, to też wiedza o tym ważnym dziale techniki miejskiej będzie mogła szersze zatoczyć koła. Inżynierowie zaś miejscy i technicy znajdą w tym podręczniku, obok rzeczy najświeższych także, choć nie nowe, lecz krótko i umiejętnie, a praktycznie i treściwie zebrane wiadomości i daty, które pozwolą im orjentować się szybko i trafnie w tym tak ważnym temacie, którego omówienia długo i z trudem szukałby musieli w obszernej literaturze przedmiotu.

Inż. K. Górski.

Wspomnienie pośmiertne.

(Ś. p. Zenobjusz Borkowski).

W dniu 3 maja 1925 roku po krótkich cierpieniach zmarł burmistrz miasta Białej - Podlaskiej i przewodniczący Rady Miejskiej, ś. p. Zenobjusz Borkowski, pozostawiając po sobie głęboki żal i niezatartą pamięć wszystkich mieszkańców miasta, dla którego w ciągu sześćoletniego urzędowania poświęcił wiedzę swą i pracę, przyczyniając się zawsze i wszędzie, tak słowem jak i czynem do jego podniesienia i rozwoju i jednając sobie szerokie warstwy ludności. Wyrazem przywiązania i wdzięczności za twórczą i ze wszech miar pożyteczną pracę ś. p. Zenobjusza Borkowskiego były bardzo liczne tłumy ludności bez różnicy narodowości wyznań i przekonań politycznych, które wzięły udział w orszaku żałobnym na czele z przedstawicielami miejscowych władz i urzędów, Prokuratorem Sądu Okręgowego, starostą, dowódcą garnizonu, dyrektorem gimnazjum, Radą miejską in corpore i wieloma innymi.

Na miejscu wiecznego spoczynku, w imieniu Magistratu i Rady miejskiej przemówił radny, p. Koch, wykazując zasługi zmarłego położone dla miasta, jego wielkie poczucie odpowiedzialności przed ludnością za losy gospodarki miejskiej, jego lojalność wobec wszystkich uchwał Magistratu i Rady miejskiej, dobry stosunek do najbliższych współpracowników oraz czułość na niedolę ludzką. W ten sposób zmarły pozostawił godny do naśladowania wzór dla swych następców. Mówca żegnał zmarłego również jako wyznawcę niezależnej polskiej myśli demokratycznej (zmarły od lat kilku był członkiem polskiego stronnictwa ludowego „Wyzwolenie“ oraz „Związku Strzeleckiego“).

Przemawiał następnie oficer miejscowej Straży Ochotniczej, który w imieniu tejże, jako vice-prezesowi Straży Bielskiej, złożył ś. p. Zenobjuszowi Borkowskiemu wyrazy uznania i hołdu.

Nakoniec przemawiał delegat miejscowego Towarzystwa Rolniczego, podnosząc zasługi obywatelskie zmarłego z czasów przedwojennych na tle szerzenia tajnej oświaty ludowej i opieki nad unitami Podlasia. Przypomniał obecnym, że zmarły był głównym organizatorem pielgrzymki prze-

śladowanych unitów do Rzymu w r. 1902, którą pomimo licznych trudności doprowadził do Rzymu, wioząc ze sobą protest przeciw prześladowaniom, podpisany przez 56,000 osób z Podlasia.

Zmarły również był głównym organizatorem Zjazdu unitów w pow. radzyńskim, w lasach wsi Kozły w r. 1905, pięknie opisanego przez Reymonta w jego książce „Z ziemi Podlaskiej”. Zasługi zmarłego, położone na tem polu, były olbrzymie.

Po wybuchu wojny w roku 1914, ś. p. Zenobjusz Borkowski na terenie Podlasia energicznie zajął się werbunkiem młodzieży do formujących się w ówczesnej Galicji legionów do walki z Rosją. W związku z tem został aresztowany, a następnie wyrokiem Sądu Polowego w Brześciu nad Bugiem skazany na deportację w głąb Rosji. Przebywał do r. 1918 w Smoleńsku, nie zapominając również i na obczyźnie o polskim duchu narodowym: prowadził szkoły rzemiosł dla dzieci uchodźców, urządzał odczyty, przedstawienia amatorskie i inne wśród miejscowej kolonji polskiej.

Sprostowanie.

W zeszytcie 4-ym (za kwiecień b. r.) naszego pisma, do pracy inż. Wielichowskiego p. t. „Uwagi dotyczące asenizacji miast”, zakradły się następujące omyłki, które niniejszem prostujemy: na str. 305 w szemacie zużytkowania śmieci rysunek № 10 winien być oznaczony nazwą — komin (nie zaś—kanały); na str. 306 w wierszu pierwszym od góry zamiast „Wytworzone gazy opadają same pod parowymi kotłami...” winno być — „Wytwarzane gazy spalają się same pod parowymi kotłami...”; na str. 306 w wierszu 8-ym od góry zamiast „...dostarczone są do komina” winno być — „...dostaną się do komina”; w wierszu 11-ym od góry, zamiast „Również żużel zużywa się w wytwórni cegieł mielonych...” winno być — również żużel zużywa się w wytwórni cegieł żużlowych”...

KĄPIELE

dla

- MIAST -
- KOSZAR -
- SZKÓŁ -
- SZPITALI -

—
ŁAZNIE PAROWE

—
PROJEKTY -

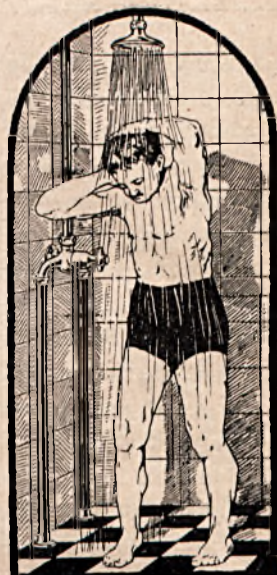
—
KOSZTORYSY

—
PORADY -

—
25-0 letnia praktyka

—
S. Głądoch inż.

WARSZAWA
Koszykowa 48,
tel. 296-62

DOM HANDLOWY „MUR“

SP. Z OGR. ODP.

Warszawa, Nowo-Senatorska Nr. 8
tel. 199-05.

**Produkcja i hurtowa sprzedaż materiałów
budowlanych.**

BIURA SPRZEDAŻY:

Cegielni „Henryków“ przy st. Grodzisk Maz.

„ „Chlewnia“ „ „ „ „

„ „Gierszuny“ „ „ Brześć n/Bug.

Tartaku „Zaczepecie“ n/Niemnem.

SPRZEDAŻ WYŁĄCZNIE HURTOWA.